

ВИ МОЖЕТЕ САМОСТІЙНО ЗРОЗУМІТИ БІБЛІЮ!

**Мемуари та листи улюбленого учня Ісуса Христа:
Євангеліє від Івана,
Перше, Друге та Третє послання Івана**

БОБ АТЛІ,

ПРОФЕСОР ГЕРМЕНЕВТИКИ (ТЛУМАЧЕННЯ БІБЛІЇ)

У ВІДСТАВЦІ

Серія «Біблійні коментарі»,

том 4

Міжнародне дослідження Біблії, Маршал, Техас, США

201X

Copyright © 201X Bible Lessons International. Всі права зарезервовані. Дозволено виключно безкоштовне копіювання або розповсюдження будь-якої частини цих матеріалів. При копіюванні або розповсюдженні цих матеріалів необхідно обов'язково вказувати інформацію про д-ра Боба Атлі (Dr. Bob Utley) та додавати посилання на www.freebiblecommentary.org

В цьому коментарі використаний наступний первинний біблійний текст: Оновлена версія Нової американської стандартної Біблії 1995 року [*New American Standard Bible (Update, 1995)*].

Copyright ©1960, 1962, 1963, 1968, 1971, 1972, 1973, 1975, 1977, 1995.

Видавництво: The Lockman Foundation, P. O. Box 2279, La Habra, CA 90632-2279

ЗМІСТ

Від автора: який чином вам допоможе цей коментар?

Посібник для правильного читання Біблії: особистий пошук неголослівної істини

Коментар:

Вступ до Євангелія від Івана

Глава 1

Глава 2

Глава 3

Глава 4

Глава 5

Глава 6

Глава 7

Глава 8

Глава 9

Глава 10

Глава 11

Глава 12

Глава 13

Глава 14

Глава 15

Глава 16

Глава 17

Глава 18

Глава 19

Глава 20

Глава 21

Вступ до Першого послання Івана

Глава 1

Глава 2

Глава 3

Глава 4

Глава 5

Друге послання Івана

Третє послання Івана

Додатки:

Короткий перелік граматичних термінів грецької мови

Текстуальна критика

Тлумачний словник

Символ віри

ВІД АВТОРА:

ЯКИЙ ЧИНОМ ДОПОМОЖЕ ВАМ ЦЕЙ КОМЕНТАР?

Тлумачення Біблії — це одночасно інтелектуальний та духовний процес, який має на меті зрозуміти давнього богонатхненного автора так, щоб Боже повідомлення було ясным та підлягало практичному застосуванню і в наші дні.

Духовна сторона цього процесу є надзвичайно важливою, хоча при цьому її дуже важко описати. Вона неодмінно включає в себе чутливість та відкритість по відношенню до Бога. В людині повинні бути (1) прагнення до Нього, (2) прагнення знати Його і (3) прагнення служити Йому. Цей процес має включати в себе молитву, сповідання віри в житті та готовність до зміни свого життя. Святий Дух відіграє ключову роль у процесі тлумачення, однак через що щирі, благочестиві християни розуміють Біблію по-різному залишається загадкою.

Інтелектуальну сторону даного процесу описати значно легше. Ми повинні бути послідовними і чесними по відношенню до тексту, а не піддаватися впливу особистих або конфесійних упереджень. Ми всі, звісно ж, залежимо від історичних реалій. Жоден із нас не є об'єктивним, неупередженим інтерпретатором. Даний коментар пропонує обережний раціональний підхід, заснований на трьох принципах тлумачення, які допоможуть подолати наші спільні упередження.

Перший принцип

Перший принцип полягає у врахуванні історичного контексту, в межах якого була написана конкретна книга Біблії, і особливо історичних передумов її написання автором. У автора була мета написання книги, крім того, він прагнув донести до читачів конкретне повідомлення. Текст книги не може означати для нас те, чого він ніколи не означав для оригінального давнього богонатхненного автора. І саме цей намір автора — а не наші історичні, емоційні, культурні, особисті або конфесійні потреби — є ключем до розуміння книги. Практичне застосування тексту є невід'ємним компонентом тлумачення, але правильне тлумачення завжди повинно передувати його застосуванню. Необхідно особливо наголосити, що кожен біблійний текст має одне і тільки одне значення. І ним є саме те значення, яке первісний біблійний автор під впливом Святого Духа бажав передати людям свого часу. А вже це єдине значення може мати різноманітне застосування у різних культурах та ситуаціях. Всі ці можливі застосування мають прив'язуватися до головної істини, яку бажав передати автор. Саме тому цей навчальний коментар-путівник розроблений так, щоб забезпечити читача подібною попередньою інформацією щодо кожної книги Біблії.

Другий принцип

Другий принцип — це ідентифікація літературної структури книги. Кожна біблійна книга є цілісним документом. Інтерпретатори не мають право штучно виділяти окремі аспекти проголошеної в книзі істини шляхом усунення інших. Таким чином, ми маємо зрозуміти мету всієї біблійної книги перед тим, як тлумачити її окремі структурні частини. Окремі частини книги — глави, фрагменти або вірші — не можуть суперечити тому цілісному значенню, яке має книга. Тлумачення повинне рухатися від застосування дедуктивного підходу (по відношенню до цілої книги) до індуктивного підходу (по відношенню до її частин). Отже, цей навчальний коментар-путівник розроблений так, щоб допомогти дослідникам проаналізувати структуру кожної літературної частини книги по її фрагментах. Поділ книг на фрагменти і глави не є богонатхненим, але він допомагає нам зрозуміти логічні рамки тексту.

Тлумачення на рівні фрагментів (а не на рівні речень, їх частин, словосполучень чи окремих слів) є ключем, за допомогою якого можна зрозуміти сенс, закладений біблійним автором. Основною фрагментів є загальна тема, яка часто формулюється в одному йому тематичному реченні. Кожне слово, фраза, речення, чи його частина, які містяться в конкретному фрагменті, певним чином пов'язані з його

загальною темою. Вони визначають рамки теми, розширюють цю рамку, пояснюють її і /або ставлять запитання. Справжній ключ до правильної інтерпретації полягає у слідуванні оригінальній думці автора фрагмент за фрагментом через всі структурні частини біблійної книги. Цей навчальний коментар-путівник розроблений таким чином, щоб допомогти дослідникам провести порівняльний аналіз сучасних перекладів Біблії англійською мовою. Було обрані саме ці переклади Біблії, оскільки кожен із них втілює іншу перекладацьку логіку та тип перекладу:

1. Четверта переглянута редакція грецького Нового Заповіту від Об'єднаного біблійного співтовариства [*The United Bible Societies Greek New Testament, fourth revised edition*] (UBS⁴). Текст цього перекладу поділений сучасними дослідниками на фрагменти.
2. Біблія Короля Якова, новий переклад [*The New King James Version*] (NKJV) — дослідний буквальный переклад на основі древньогрецьких манускриптів, які називають «загальноприйнятим текстом» [*Textus Receptus*]. Тут фрагменти є дещо довшими, ніж в інших перекладах, що якраз допомагає дослідникам краще побачити загальні теми.
3. Нова переглянута стандартна версія [*The New Revised Standard Version*] (NRSV) — вдосконалений буквальный переклад, який є проміжним варіантом між двома наступними сучасними перекладами. Поділ на фрагменти в цьому перекладі дуже допомагає у визначенні тематики розповіді.
4. Сучасна англійська версія [*Today's English Version*] (TEV) є перекладом, виконаним Об'єднаним біблійним співтовариством на основі динамічного еквіваленту тексту. Ця версія є спробою перекласти Біблію таким чином, щоб сучасний англомовний читач або проповідник зміг зрозуміти значення оригінального грецького тексту. Часто, особливо в Євангеліях, поділ тексту на фрагменти пов'язаний більше зі зміною того, хто говорить, ніж зі зміною теми розмови, як, наприклад, в Новій міжнародній версії (NIV). Для інтерпретаційних цілей це, однак, не надто допомагає. Цікаво, що і UBS⁴, і TEV опубліковані однією і тією ж організацією, однак підхід до поділу тексту на фрагменти в обох перекладах суттєво відрізняється.
5. Єрусалимська Біблія [*The Jerusalem Bible*] (JB) є перекладом на основі динамічного еквіваленту тексту, який в свою чергу заснований на католицькому перекладі Біблії на французьку мову. Він дуже корисний для порівняння з європейським підходом поділу тексту на фрагменти.
6. Текст Біблії, який використовується в цьому коментарі, взятий з оновленої версії (1995 р.) Нової американської стандартної Біблії [*New American Standard Bible, 1995 Updated Edition*] (NASB), яка є дослідним перекладом. Крім того, цей коментар (вірш за віршем) слідує логіці NASB щодо поділу тексту на фрагменти.

Третій принцип

Третій принцип — це читання різних перекладів Біблії для того, щоб охопити якнайширший обсяг всіх можливих значень (семантичного поля), які можуть мати біблійні слова або словосполучення. Часто грецьке словосполучення або слово можуть розумітися по-різному. Наявні різні переклади Біблії дозволяють виявити ці значення і допомагають визначити та пояснити деякі відмінності, які зустрічаються в грецьких манускриптах. Все це не впливає на віровчення, однак допомагає нам стати ближчими до оригінального тексту, який був записаний давнім богонатхненним автором.

Цей коментар пропонує досліднику швидкий спосіб для перевірки свого власного розуміння тексту. Коментар не нав'язує конкретного способу тлумачення, він має більше інформативний характер та спонукає до самостійних роздумів. Часто розуміння інших можливих інтерпретацій біблійного тексту допомагає нам стати менш залежними від групових, догматичних чи вузькоконфесійних підходів до тлумачення Біблії. Для інтерпретатора важливо знати щонайбільше варіантів перекладу для того, щоб розуміти, наскільки неоднозначним може бути древній текст. Це вражає, наскільки мало згоди щодо цього питання є серед християн, які стверджують, що Біблія є джерелом істини для кожного із них.

Ці принципи допомогли мені подолати більшість моїх історичних упереджень, а також примусили мене більш уважно досліджувати древній текст. Я сподіваюся, що це стане таким же благословенням і для вас.

Боб Атлі (*Bob Utley*),
27 червня 1996 р.

ПОСІБНИК ДЛЯ ПРАВИЛЬНОГО ЧИТАННЯ БІБЛІЇ: ОСОБИСТИЙ ПОШУК НЕГОЛОСЛІВНОЇ ІСТИНИ

Чи можемо ми пізнати істину? Де її знайти? Чи можемо ми її логічно підтвердити? Чи є взагалі якийсь незаперечний авторитет в цьому питанні? Чи є взагалі якийсь Абсолют, який керує нашим життям і світом? Який сенс життя? Чому ми тут? Що буде з нами далі? Над цими питаннями задумувалися всі мислячі люди; і ці ж питання не давали спокою людському розуму ще від початку віків (Екл. 1:13-18; 3:9-11). Мені пригадується мій власний пошук певної всеохоплюючої основи для мого життя. Я став віруючим у Христа ще в юному віці, завдячуючи, в основному, свідченню моїх визначних родичів. Коли я став дорослим, питання щодо себе і мого світогляду також «виросли» зі мною. Прості культурні та релігійні стереотипи не принесли мені чіткого розуміння того, про що я читав, або того, з чим я зіштовхувався. Це був час поневірянь, пошуків, палких бажань, і часто відчуття безнадії через безжальний, жорстокий світ, в якому я жив.

Багато хто стверджував, що знайшов відповіді на ці ключові запитання, однак після проведеного дослідження та глибоких роздумів, я зрозумів, що всі ці відповіді мають за основу (1) власний філософський світогляд, (2) стародавні міфи, (3) особистий практичний досвід, або (4) психологічні уявлення. Однак, мені були потрібні будь-які підтвердження, докази, розумні доводи, на яких я міг би заснувати свій світогляд, мені була потрібна якась всеохоплююча основа, мій власний сенс життя.

Я знайшов все це, коли почав самостійно досліджувати Біблію. Я почав шукати докази її достовірності, і їх знайшов через (1) історичну надійність Біблії, яка підтверджується археологією, (2) точне виконання старозавітніх пророцтв, (3) єдність та узгодженість біблійного послання протягом тисячі шістсот років його написання, і (4) особисті свідчення людей, життя яких змінилося після їхнього знайомства із Біблією. Християнство як цілісна система віри та переконань володіє здатністю вирішувати складні питання людського життя. Все це сформувало в мені самого чітку систему світогляду, а життя на основі біблійної віри принесло мені радість та стабільність.

Я зрозумів, що всеохоплюючою основою мого життя є Христос, який пізнається через Писання. Це був чудовий досвід та значне емоційне полегшення. Однак, я все ще пам'ятаю той біль та переживання, які мене супроводжували, коли я дізнався наскільки багато є різних тлумачень до цієї книги, інколи навіть в межах однієї церкви або богословської школи. Визнання богонатхненності та достовірності Біблії було для мене не кінцем, а лише початком процесу її пізнання. Як я міг приймати або відкидати різні та суперечливі тлумачення багатьох складних місць Писання, коли кожен із тих авторитетних дослідників, які їх написали, був впевнений у власній правоті?

Це завдання і стало ціллю мого життя та паломництвом моєї віри. Я знав, що моя віра в Христа принесла мені великий мир і радість. Мій розум прагнув знайти якісь абсолютні істини серед умовностей моєї культури, догматики конфліктуючих релігійних систем та внутрішньо конфесійної зарозумілості. В процесі мого пошуку достовірних підходів тлумачення стародавньої літератури я несподівано відкрив для себе власні історичні, культурні, конфесійні та практичні упередження. Я часто читав Біблію лише для того, щоб знайти підтвердження власним поглядам. Я використовував її як догматичне джерело для нападу на інших та для підтвердження моїх власних ненадійних та недолугих поглядів. Як мені було боляче потім це усвідомити!

Незважаючи на те, що я ніколи не можу бути абсолютно неупередженим, все ж таки, я можу стати більш правильним читачем Біблії. Я можу обмежити мої упередження, якщо я буду їх визнавати та ідентифікувати. Я все ж не є абсолютно вільним від них, однак я вирішив протидіяти моїм слабкостям. Часто сам коментатор є найгіршим ворогом для правильного читання Біблії! Шановні читачі, дозвольте мені назвати окремі основні принципи, які я використовую для дослідження Біблії, для того, щоб ви могли їх перевірити разом зі мною:

I. Основні принципи

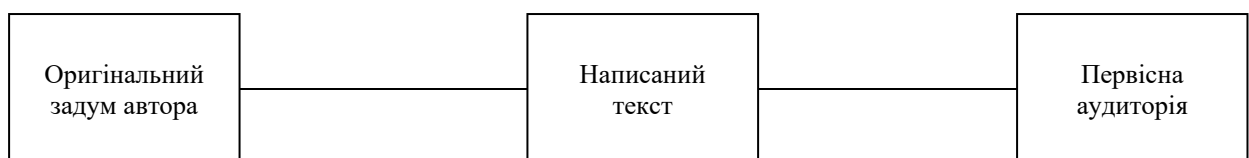
1. Я вірю в те, що Біблія є єдиним богонатхненним відкриттям єдиного істинного Бога. У зв'язку з цим, вона повинна тлумачитися виключно через призму намірів первісного божественного автора (Святого Духа), який діяв через конкретних людей в певний історичний період.
2. Я вірю, що Біблія була написана для звичайних людей, і, звичайно ж — для всіх людей! Бог обрав такий спосіб, щоб явно говорити з нами в межах конкретного історичного та культурного контексту. Бог не ховає істину — Він хоче, щоб ми її зрозуміли!
Саме тому, Біблія повинна тлумачитися через призму тих днів, а не наших днів. Писання не повинно означати для нас те, чого воно ніколи не означало для тих, хто читав або слухав його вперше. Воно є зрозумілим для середньостатистичної людини і використовує типові форми та техніки людської комунікації.
3. Я вірю, що Біблія є цілісним твором з точки зору його змісту та мети написання. Вона не суперечить сама собі, однак в ній містяться складні для розуміння і навіть парадоксальні місця. Тому найкращим інтерпретатором Біблії є все ж сама Біблія.
4. Я вірю, що кожне місце Біблії (за винятком пророцтв) має одне єдине знання, яким є те значення, яке в нього вклав оригінальний богонахненний автор. І хоча ми ніколи не можемо бути впевненими, що нам достовірно відомий намір автора, є певні речі, які можуть нам це відкрити:
 - а. літературний жанр, обраний для передачі розповіді
 - б. історичні обставини, або конкретна ситуація, яка стала причиною написання книги
 - в. літературний контекст всієї книги, а також кожної її частини
 - г. структура (план) окремих частин книги у контексті їхнього відношення до всієї розповіді
 - д. специфічні граматичні прийоми подачі розповіді
 - е. конкретні слова, обрані для подачі розповіді

Дослідження кожного із цих аспектів стане предметом нашого дослідження всього біблійного тексту. Однак, перед тим, як пояснити власну методологію правильного читання Біблії, дозвольте мені охарактеризувати деякі недоречні методи, які використовуються сьогодні, і через які існує така велика різноманітність інтерпретацій (зрозуміло, що їх потрібно уникати):

II. Недоречні методи

1. Нехтування літературним контекстом книг в Біблії і використання кожного речення, його частини, або навіть окремих слів як «істинні твердження», які не мають відношення до авторського задуму та ширшого контексту. Такий підхід часто називають «пошук необхідних доказів у тексті».
2. Ігнорування історичного контексту книги та його паралельна підміна уявним історичним контекстом, який взагалі не впливає з книги, або щодо якого є лише певні натяки в книзі.
3. Нехтування історичним контекстом книг, неначе вони були написані в першу чергу для сучасних християн, подібно читанню ранішніх місцевих газет.
4. Ігнорування історичного контексту книги шляхом алегоризації тексту та його прочитання як філософського / богословського послання, яке зовсім не пов'язане з першими слухачами тексту та задумом первісного автора.
5. Нехтування оригінальним повідомленням шляхом його підміни власною богословською системою, улюбленою доктриною, або насущними потребами, які абсолютно не пов'язані з задумом первісного автора та його дійсним повідомленням. Цей феномен часто трапляється з починаючими читачами Біблії, які бажають утвердити власний авторитет. Його ще часто називають «читацьким відзивом» (так зване тлумачення «що цей текст означає конкретно для мене»).

Можна назвати щонайменше три компоненти, які характерні для всіх існуючих способів передачі письмової інформації між людьми:

У минулому різні методи читання Біблії фокусувалися на якомусь одному із цих трьох компонентів. Однак, для того, щоб по-справжньому підтвердити богонатхненність Біблії, більш підходящою є наступна схема:

Дійсно, необхідно включити всі три компоненти в процес тлумачення. Тому, для того, щоб підтвердити що-небудь, вся моя увага буде зосереджена на перших двох компонентах: первісному (оригінальному) авторі та тексті. Можливо, такий підхід є моєю реакцією на зловживання (1) алегоризацією або одухотворенням тексту і (2) тлумаченням тексту в стилі «читацького відзиву» (що цей текст конкретно означає для мене). Зловживання можуть виникати на будь-якому етапі тлумачення. Ми завжди повинні перевіряти наші мотиви, твердження, дослідницькі методи та практичну старанність. Однак яким чином перевірити все це, якщо не буде чітких рамок, обмежень та критеріїв тлумачення? Саме в цьому випадку авторський задум та структура тексту дають мені ряд критеріїв, за допомогою яких можна обмежити всі можливі інтерпретації. Отже, як в світлі цих недоречних підходів виглядають можливі методи правильного читання та тлумачення Біблії з високим ступенем достовірності та узгодженості?

III. Можливі методи правильного читання Біблії

Тут я не буду приводити яких-небудь унікальних способів тлумачення окремих жанрів, а лише опишу загальні герменевтичні принципи, які можна застосовувати до всіх типів біблійного тексту. Хорошою книгою, в якій розглядаються різножанрові підходи до тлумачення Біблії, є книга «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» Гордона Фі та Дугдаса Стюарта видавництва «Зондерван» [*How To Read The Bible For All Its Worth*, by Gordon Fee and Douglas Stuart, published by Zondervan].

У фокусі моєї методології перебуває, перш за все, читач, який самостійно дозволяє Святому Духові відкривати йому Біблію під час чотирикратного особистого читання тексту. Це ставить Дух, текст та читача на перший, а не на другий план. Також такий підхід захищає читача від надмірного впливу коментатора. Якось я чув таке висловлювання: «Біблія проливає багато світла на коментарі до неї». Однак, це не означає, що коментарі є недостатньо цінними для освітніх потреб; це є швидше рекомендація, яка вказує на те, коли саме допустимо користуватися коментарями.

Нам необхідно навчитися знаходити підтвердження нашому тлумаченні в самому тексті. Є шість способів, які можуть нам надати хоча б обмежене підтвердження:

1. історичний фон
2. літературних контекст
3. граматичні структури (синтаксис)
4. використання лексики того часу
5. відповідні паралельні місця
6. жанр

Наші тлумачення Біблії мають бути розумними та логічними. Але лише Біблія є єдиним джерелом віри і правильної практичної поведінки. На жаль, християни часто не погоджуються з тим, що Біблія вчить, або з тим, що вона стверджує. Наступні чотири цикли читання текстів Біблії розроблені для того, щоб забезпечити більш глибоке тлумачення тексту:

1. Читання перше
 - а. Прочитайте цілу книгу за один раз. Прочитайте її знову, але в іншому перекладі, в якому (бажано) використовується інший перекладацький підхід:
 - (1) буквальний переклад (NKJV, NASB, NRSV)
 - (2) динамічний елемент (TEV, JB)
 - (3) перефразування / переказ (Living Bible, Amplified Bible)
 - б. Виявіть основну ціль всього тексту. Визначте його тему.
 - в. Виділіть (якщо можливо) певну частину, главу, фрагмент або речення, в якому чітко виражена основна ціль або тема.
 - г. Визначте основний літературний жанр.
 - (1) Старий Заповіт
 - (а) єврейська історія
 - (б) єврейська поезія (література мудрості, псалми)
 - (в) єврейські пророцтва (проза, поезія)
 - (г) звід законів
 - (2) Новий Заповіт
 - (а) розповіді (Євангелія, Дії святих апостолів)
 - (б) притчі (Євангелія)
 - (в) послання/листи
 - (г) апокаліптична література
2. Читання друге
 - а. Прочитайте цілу книгу знову, пробуючи визначити основні теми або питання книги.
 - б. Окресліть основні теми книги і коротко, одним реченням, охарактеризуйте їх.
 - в. Перевірте ваш власний висновок щодо задуму та загальної структури книги з довідниковою літературою.
3. Читання третє
 - а. Прочитайте цілу книгу знову, пробуючи визначити історичний контекст та специфічну ситуацію, внаслідок якої була написана біблійна книга.
 - б. Перечисліть історичні особливості книги, які в ній згадуються
 - (1) автор
 - (2) дата написання
 - (3) цільова аудиторія книги
 - (4) специфічна ціль написання книги
 - (5) культурний контекст, який має відношення до цілі написання
 - (6) посилання на реальних історичних осіб та історичні події
 - в. Спробуйте поширити ваше дослідження на рівень фрагментів тієї частини біблійної книги, яку ви хочете витлумачити. Завжди намагайтесь визначити та окреслити межі літературного уривку. Він може складатися як із кількох глав, так і із кількох фрагментів (абзаців). Це дозволить вам слідувати за оригінальною авторською логікою та особливостями побудови тексту.
 - г. Перевірте ваші історичні висновки з довідниковою літературою.
4. Читання четверте
 - а. Прочитайте літературний уривок, який ви досліджували в різних перекладах
 - (1) буквальний переклад (NKJV, NASB, NRSV)
 - (2) динамічний елемент (TEV, JB)
 - (3) перефразування / переказ (Living Bible, Amplified Bible)
 - б. Зверніть увагу на літературну або граматичну побудову тексту
 - (1) літературні вирази, які повторюються, Еф. 1:6,12,14
 - (2) граматичні структури, які повторюються, Рим. 8:31
 - (3) протиставлення
 - в. Перелічіть наступні моменти
 - (1) ключові терміни

- (2) незвичайні терміни
 - (3) важливі граматичні конструкції
 - (4) особливо складні слова, фрази, речення
- г. Перегляньте відповідні паралельні тексти
- (1) знайдіть найпростіший фрагмент, який стосується теми вашого дослідження, використовуючи: а) книги із «систематичного богослов'я», б) навчальні Біблії, в) симфонії
 - (2) знайдіть, чи є серед цих паралельних текстів, які стосуються предмету вашого дослідження, тексти парадоксального характеру. Багато біблійних істин розкриваються саме через такі діалектичні паралелі; багато міжконфесійних конфліктів трапляються саме через те, що докази будуються лише на одній половині із цих пар текстів. Вся Біблія є богонатхненною, тому ми повинні відшукувати у її тексті цілісні повідомлення для того, щоб забезпечити духовний баланс у наших інтерпретаціях.
 - (3) знайдіть паралелі в межах тієї ж книги, у того ж самого автора, або в текстах такого ж жанру. Біблія сама по собі є найкращим інтерпретатором, тому що вона написана єдиним автором — Святим Духом.
- д. Використайте довідникову літературу для того, щоб перевірити ваші висновки щодо історичного контексту книги та обставин, внаслідок яких вона була написана
- (1) навчальні Біблії
 - (2) біблійні енциклопедії, довідники та словники
 - (3) вступні книги, присвячені самій Біблії
 - (4) біблійні коментарі (на даному етапі вашого дослідження дозвольте віруючим, як минулого, так і теперішнього, допомогти вам скорегувати ваше дослідження).

IV. Застосування біблійного тлумачення

Тепер ми переходимо до розгляду питання застосування витлумаченого тексту. Ви вже доклали багато зусиль для того, щоб зрозуміти первісне значення тексту; тепер же вашою ціллю має бути застосування цього тексту у вашому житті, у вашій культурі. Я визначаю авторитет біблійного тексту як «розуміння того, що первісний біблійний автор сказав у свій час, і застосування тієї біблійної істини в наші дні».

Застосування тексту повинно слідувати оригінальному авторському наміру, при чому, як в часовому, так і логічному аспекті. Ми не можемо застосовувати біблійний текст в наші дні, поки ми не знатимемо, що він означає у той час, коли він був написаний! Не можна наділяти біблійний текст тим значенням, яке він ніколи не мав!

Тут вашим путівником у цьому процесі буде дослідження тексту на рівні фрагментів (читання третє). Застосування тексту повинно відбуватися на рівні фрагментів (абзаців), а не на рівні окремих слів. Слова набувають значення лише в контексті; фрази набувають значення лише в контексті; речення набувають значення лише в контексті. Лише первісний автор в усьому процесі тлумачення є богонатхненою особою. Ми, просвітлені Святим Духом, можемо тільки слідувати за автором. Але просвітлення не означає богонахнення. Тому для того, щоб сказати «так говорить Господь», ми повинні повністю слідувати намірам первісного автора. Застосування має співвідноситися з загальним сенсом всього написаного, сенсом кожної конкретної частини та розвитком думки на рівні фрагментів.

Ніколи не дозволяйте проблемам і питанням сьогодення тлумачити Біблію; дозвольте Біблії самій говорити за себе! Звісно, це потребує від нас неабияких зусиль для того, щоб почерпнути важливі принципи з тексту. І ці принципи будуть діяти лише тоді, коли текст їх підтверджує. На жаль, часто наші принципи є більше «нашими», ніж дійсно типи принципами, які містяться в тексті.

Під час застосування Біблії важливо пам'ятати, що конкретний біблійний текст (за винятком хіба що пророцтв) має лише одне єдине істинне значення. Це значення обов'язково пов'язане з намірами оригінального автора, спрямованими на вирішення проблем або потреб того часу. Це єдине значення підлягає застосуванню в різних ситуаціях. Застосування тексту ґрунтується на потребах цільової аудиторії тексту, однак воно повинно обов'язково відповідати тому значенню, яке було закладено в текст первісним автором.

V. Духовні аспекти тлумачення

До цього моменту я зачіпав лише інтелектуальні аспекти процесу тлумачення та застосування біблійного тексту. Тепер дозвольте мені коротко описати духовні аспекти процесу тлумачення. Тут мені допомогли наступні дії:

1. Молитва про допомогу Святого Духа (пор. 1 Кор. 1:26-2:16).
2. Молитва про особисте прощення та очищення від тих гріхів, про які я знаю (пор. 1 Ів. 1:9).
3. Молитва про якомога більше бажання пізнавати Бога (пор. Пс. 19:7-14; 42:1 і далі; 119:1 і далі).
4. Негайне застосування істини, яка мені щойно відкрилася, у власному житті.
5. Подальше смирення та готовність постійно навчатися.

Насправді дуже важко дотримуватися балансу між інтелектуальним процесом та духовною першістю Святого Духа у процесі тлумачення. Наступні цитати мені допомагають знайти баланс у цьому питанні:

1. із книги «Перекручення Писання» Джеймса В. Сайра [James W. Sire, *Scripture Twisting*], стор. 17-18:

«Просвітлення розуму відбувається у всіх Божих людей, а не лише в якоїсь духовної еліти. В біблійному християнстві відсутні гуру, особливо просвітлені люди, або які-небудь окремі люди, через яких приходить істинне тлумачення. Тому, поруч з тим, що Святий Дух дає особливі дари мудрості, знання та духовної проникливості, Він не призначає тих особливо обдарованих християн бути єдиними авторитетними інтерпретаторами Його слова. Кожному із Божого народу необхідно вчитися, розмірковувати та вникати в Біблію, яка залишається авторитетом навіть для тих, кому Бог подарував спеціальні дари. У підсумку, як я і стверджую на сторінках цієї книги, Біблія є справжнім Божим відкриттям для всього людства; вона є найвищим авторитетом у всьому, про що вона говорить, і саме тому вона не може бути абсолютною загадкою, а навпаки — є зрозумілою для будь-яких звичайних людей з різних культур».

2. із К'єркегора / Кіркегарда (Kierkegaard) відповідно до тексту книги «Протестантське тлумачення Біблії» Бернарда Рамма [Bernard Ramm, *Protestant Biblical Interpretation*], стор. 75:

«На думку К'єркегора, граматичне, лексичне та історичне дослідження Біблії є необхідним, однак воно має передувати істинному тлумаченню Біблії. “Для того, щоб читати Біблію як Боже слово, потрібно її читати з благоговійним острахом, з напруженим очікуванням, з бажанням відкриття, так, неначе відбувається розмова з Богом. Якщо читати Біблію не задумуючись, недбало, або з науковим чи професійним інтересом, то вона не буде прочитана як Слово Боже. Але якщо людина читає її як послання любові — тоді вона читає саме Слово Боже”».

3. із книги «Відповідність Біблії» Х.Х. Ровлі [H. H. Rowley, *The Relevance of the Bible*], стор. 19:

«Жоден ступінь виключно інтелектуального розуміння Біблії, ніколи не відкриє всіх її справжніх скарбів. Звісно ж, таке розуміння не можна відкидати, оскільки воно є необхідним для повного розуміння Біблії. Для того, щоб процес пізнання Біблії був повним і завершеним, інтелектуальне розуміння повинно вести до духовного розуміння духовних скарбів Біблії. А для духовного розуміння необхідно щось більше, ніж просто інтелектуальні намагання. Духовні речі можна побачити лише через духовний вимір, тому дослідники Біблії повинні знаходитися в стані духовного сприйняття, повинні сильно бажати знайти Бога для того, щоб вручити себе Йому, якщо, звісно ж, вони хочуть вийти за рамки просто наукового дослідження багатой спадщини цієї найвеличнішої із всіх книг».

VI. Метод, який використовується у цьому коментарі

Цей навчальний коментар-посібник розроблений для того, щоб допомогти читачу у процесі тлумачення Біблії наступним чином:

1. Кожна книга починається з короткого історичного огляду. Після завершення «читання третього», звірте себе з цією інформацією.

2. На початку кожної глави знаходиться «концептуальний погляд», який допоможе вам побачити літературну структуру тексту.
3. На початку кожної глави або великого уривку наводиться поділ тексту на фрагменти по віршах з коротким поясненням основної теми цих фрагментів відповідно до кількох сучасних перекладів Біблії:

- а. Четверта переглянута редакція грецького Нового Заповіту від Об'єднаного біблійного співтовариства (UBS⁴)
- б. Нова американська стандартна Біблія, оновлена версія 1995 р. (NASB)
- в. Біблія Короля Якова, новий переклад (NKJV)
- г. Нова переглянута стандартна версія (NRSV)
- д. Сучасна англійська версія (TEV)
- е. Нова Єрусалимська Біблія (NJB)

Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він повинен враховувати контекст. При порівнянні кількох сучасних перекладів, які засновані на різних перекладацьких підходах та богословських принципах можна проаналізувати ймовірний хід думок первісного автора. Кожен фрагмент тексту має в собі основну істину. Її називають «головною темою» або «центральною ідеєю тексту». Ця об'єднуюча думка є ключем до правильного історичного та граматичного тлумачення. Не можна займатися тлумаченням, проповіддю або навчанням, яка базується на меншому рівні тесту, ніж фрагмент! Також необхідно пам'ятати, що кожен фрагмент взаємопов'язаний із іншими сусідніми фрагментами. Саме тому дуже важливо мати план всієї книги на рівні фрагментів. Ми повинні відслідковувати логіку думки первісного богонатхненого автора щодо конкретної теми.

4. Підхід Боба Атлі полягає в тлумаченні кожного вірша окремо. Це примушує нас слідувати за ходом думок первісного автора. Примітки коментатора надають інформацію в наступних галузях:

- а. літературний контекст
- б. історичні та культурні особливості
- в. граматична інформація
- г. вивчення окремих слів
- д. відповідні паралельні тексти

5. В окремих місцях даного коментаря текст Нової американської стандартної версії Біблії (оновлена версія (1995 р.) доповнений посиланнями та інші сучасні переклади:

- а. на нову версію Біблії Короля Якова (NKJV), яка слідує текстуальній традиції манускриптів «Textus Receptus»
- б. на Нову переглянуту стандартну версію (NRSV), яка є дослівною переробкою Переглянутої стандартної версії, виконаною Національною радою Церков (National Council of Churches)
- в. на Сучасну англійську версію (TEV), яка виконаною Американським біблійним товариством (American Bible Society) на основі перекладу динамічного еквіваленту
- г. на Єрусалимську Біблію (JB), яка виконана на основі динамічного еквіваленту тексту, який в свою чергу заснований на католицькому перекладі Біблії на французьку мову.

6. Для тих, хто не володіє грецькою мовою, співставлення англійських перекладів Біблії допоможе відкрити для себе наступні поширені проблеми, які виникають при дослідженні тексту:

- а. відмінності у рукописах
- б. багатозначність слів
- в. важкі з граматичної точки зору тексти та звороти
- г. тести, які допускають неоднозначне тлумачення

І хоча англійські переклади Біблії не можуть вирішити ці проблеми, вони вказують на ті місця, які потребують глибшого та більш скрупульозного дослідження.

7. В кінці кожної глави розміщені відповідні питання для обговорення, які допоможуть зосередитися на основних темах і проблемах прочитаної глави.

ВСТУП ДО ЄВАНГЕЛІЯ ВІД ІВАНА

ВСТУПНІ ЗАУВАЖЕННЯ

- А. Матвій та Лука починають з народження Ісуса, Марк — з Його хрещення, однак Іван починає з того, що було перед створенням світу.
- Б. Іван показує повну божественність Ісуса із Назарету з найпершого вірша першої глави та постійно наголошує на цьому в Євангеліє. Синоптичні Євангелія розкривають цю істину значно пізніше («Месіанська Таємниця»).
- В. Очевидно, що Іван викладає своє Євангеліє, спираючись на основні твердження Синоптичних Євангелій. Він намагається доповнити та витлумачити життя і вчення Ісуса в контексті потреб ранньої церкви (кінець першого століття).
- Г. Схоже на те, що Іван структурував свою історію про Ісуса-Месію наступним чином
1. сім чудес/знаків та їхнє тлумачення
 2. двадцять сім розмов та/або діалогів з окремими людьми
 3. окремі поклоніння та свята:
 - а. Шабат (Субота)
 - б. Пасха (пор. Ів. 5-6)
 - в. Свято кущів (пор. Ів. 7-10)
 - г. Ханука (пор. Ів. 10:22-39)
 4. твердження «Я є»
 - а. яке прямо пов'язане із іменем Бога (ЯХВЕ)
 - (1) Я є Він (Ів. 4:26; 8:24,28; 13:19; 18:5-6)
 - (2) перш, ніж був Авраам, Я є (Ів. 8:54-59)
 - б. разом із іменниками в називному відмінку, які є частиною складеного іменного присудка
 - (1) Я (є) хліб життя (Ів. 6:35, 41, 48, 51)
 - (2) Я (є) світло для світу (Ів. 8:12)
 - (3) Я (є) двері вівцям (Ів. 10:7, 9)
 - (4) Я (є) пастир добрий (Ів. 10:11, 14)
 - (5) Я (є) воскресіння і життя (Ів. 11:25)
 - (6) Я (є) дорога, правда і життя (Ів. 14:6)
 - (7) Я (є) правдива виноградина (Ів. 15:1, 5).
- Д. Відмінності Євангеліє від Івана від інших Євангелій
1. Незважаючи на те, що первинна ціль Івана, безсумнівно, була теологічною, він з високим рівнем точності та деталізованості використовує історичний та географічний контекст. Точна причина відмінностей між Синоптичними Євангеліями та розповіддю Івана невідома щодо
 - а. раннього періоду іудейського служіння Ісуса (перше очищення Храму)
 - б. хронології та дат останнього тижня життя Ісуса
 - в. цілеспрямованої богословської перебудови тексту
 2. Було б дуже корисно паралельно дослідити очевидні відмінності між Євангелієм Івана та Синоптичними Євангеліями. Дозвольте мені навести декілька цитат із праці Джорджа Елдона Ледда «Богослов'я Нового Заповіту» (George Eldon Ladd, *A Theology of the New Testament*):
 - а. «Четверте Євангеліє настільки відрізняється від Синоптичних, що ми повинні чесно поставити собі такі запитання: чи дійсно воно точно передає вчення Ісуса, або чи дійсно християнська віра настільки змінила традицію, що вся історія розчинилася в богословському тлумаченні?» (с. 215).

- б. «Відповідь, яка лежить на поверхні, полягає у тому, що Іван передав вчення Ісуса у власній своєрідній манері. Якщо це вірно, і якщо ми погоджуємося з такою точкою зору, то виникає наступне дуже важливе запитання: якою мірою богослов'я Четвертого Євангеліє відображає саме вчення Ісуса, а не погляди Івана? Якою мірою вчення Ісуса було засвоєне Іваном, щоб ми могли називати те, що маємо, точним відтворенням власного вчення саме Ісуса, а не просто тлумачення Його вчення Іваном?» (с. 215).
- в. Ледд також наводить цитату В. Ф. Олбрайта із його розділу «Останні відкриття в Палестині та Євангеліє від Івана» (W. F. Albright, *Recent Discoveries in Palestine and the Gospel of John*), що міститься в книзі «Джерела Нового Заповіту та його есхатологія» за редакцією В. Д. Дейвіса та Д. Дауба (*The Background of the New Testament and Its Eschatology*, edited by W. D. Davies and D. Daube):
- «Немає жодної істотної відмінності у вченні, яке міститься в Івана та в Синоптичних Євангеліях; наявний між ними контраст спричинений нагромадженням традиції по відношенню до окремих аспектів вчення Христа, зокрема тих, які мають досить близьке відношення до вчення есеїв.

Зовсім немає нічого такого, що вказало б на те, що вчення Ісуса було спотворене або сфальсифіковано, чи до нього було додано щось нове та життєво важливе. Ми, звісно ж, можемо погодитися з тим, що потреби первісної Церкви вплинули на те, які теми були відібрані для Євангеліє, однак немає жодним підстав вважати, що такі потреби Церкви стали причиною появи домислів або нововведень богословського характеру.

Одним із найбільш дивних припущень науковців та богословів – критиків Нового Заповіту є те, що розум Ісуса є настільки обмеженим, що будь-які очевидні відмінності між Євангелієм Івана та Синоптичними Євангеліями існують як результат відмінностей між поглядами ранньохристиянських богословів. Однак кожна велика особистість або мислитель має бути готовим до того, що їхні друзі та слухачі будуть тлумачити їх по-різному, обираючи з того, що вони побачили та почули, тільки те, що їм видалося найбільш підходящим та корисним» (с. 170-171).

- г. І знову цитата з Джорджа Е. Ледда:

«Наявна відмінність між ними не в тому, що Євангеліє від Івана є більш богословським, тоді, як інші — не є такими, а в тому, що кожне Євангеліє є богословським по-своєму. Викладена історія може передати більше істинних фактів щодо конкретної ситуації, ніж просто саму хронологічну послідовність подій. Якщо Євангеліє від Івана є богословською інтерпретацією, то це саме інтерпретація тих подій, щодо реальності яких Іван був цілковито впевненим. Очевидно, що Синоптичні Євангелія не мали на меті передати *ipsissima verba* (дослівні висловлювання) Ісуса, або ж його біографію. Вони лише розкривають образ Ісуса та відображають загальний підсумок його вчення. Матвій і Лука могли як вільно опрацювати матеріал Марка, так і вільно викласти вчення Ісуса по-своєму. Якби Іван дозволяв собі бути ще більш вільним, ніж Матвій чи Лука, то це заради того, щоб зобразити більш глибокий та в кінці кінців більш реальний образ Ісуса» (с. 221-222).

АВТОР

- А. Євангелія написана анонімно, однак при цьому, вона натягає на авторство апостола Івана
1. автор є самовидцем і свідком подій (пор. Ів. 19:35)
 2. фраза «люблений учень» (і Полікарп, і Ірєней ототожнювали його саме з апостолом Іваном)
 3. Іван, син Заведея, жодного разу не був названий на ім'я.

- Б. Історичний контекст Євангелія є самоочевидним, через що питання щодо його авторства не є ключовим фактором для його тлумачення. Однак підтвердження богонатхненного характеру цієї книги є дуже суттєвим!
- В. Авторство та дата написання Євангелія від Івана впливають не на питання щодо його богонатхненності, а на питання щодо його тлумачення.
- Г. Коментатори займаються пошуками історичного контексту та тієї передумови, яка обумовила написання книги. Однак з чим необхідно порівнювати дуалізм Івана
1. з іудейськими вченнями про дві епохи
 2. з кумранськими настановами щодо праведності
 3. із Зороастризмом
 4. ідеями гностиків
 5. унікальним поглядом Ісуса?
- Д. Найбільш рання традиція ототожнює апостола Івана, сина Заведєя і ту людину, яка була свідком-самовидцем в Євангеліє. Це потрібно підкреслити, оскільки деякі зовнішні джерела з другого століття нашої ери намагаються приписати створення Євангелія іншим особам:
1. Віруючим та старцям з Ефесу, які надихнули старця-апостола на написання Євангелія (Євсеній цитує Клементя Олександрійського)
 2. Апостола Андрію (Фрагменти Мураторіїв, 180-200 рр. н.е., із Риму).
- Е. Деякі сучасні дослідники, спираючись на деякі припущення щодо стилю та тематики Євангелія вважають, що його автором міг хтось зовсім інший. Багато також вважають, що датою написання книги може бути початок другого століття (до 115 р. н.е.), і
1. вона написана учнями Івана (на яких Іван справив значний вплив), які добре запам'ятали його вчення (Дж. Вайсс [J. Weiss], Б. Лайтфут [B. Lightfoot], Ч.Х. Додд [C. H. Dodd], О. Куллман [O. Cullmann], Р.А.Калпеппер [R. A. Culpepper], Ч.К. Барретт [C. K. Barrett])
 2. вона написана «старцем Іваном» (один із багатьох церковних лідерів з Азії, на якого суттєво вплинуло богослов'я та термінологія апостола Івана), про що говориться в незрозумілому уривку Папія (70-146 н.е.), який в свою чергу цитує Євсеній (280-339 н.е.).
- Ж. Докази того, що саме Іван особисто був первинним джерелом матеріалу Євангелія
1. докази внутрішнього характеру
 - а. автор знав іудейські вчення та ритуали, а також розділяв старозавітну картину світу
 - б. автор знав, які умови існували в Палестині та Єрусалимі до 70 р. н.е.
 - в. автор називає себе самовидцем в
 - (1) Ів. 1:14
 - (2) Ів. 19:35
 - (3) Ів. 21:24
 - г. автор був членом групи апостолів, оскільки він знав
 - (1) нюанси щодо часу та місця подій (нічні суди)
 - (2) окремі кількісні характеристики (кількість глеків для води в Ів. 2:6 та кількість рибин в Ів. 21:11)
 - (3) особисті характеристики конкретних осіб
 - (4) автор знав деталі конкретних подій та реакцію інших осіб на них
 - (5) схоже на те, що автор говорячи про «улюбленого апостола» вказував на себе
 - (а) Ів. 13:23,25
 - (б) Ів. 19:26-27
 - (в) Ів. 20:2-5,8
 - (г) Ів. 21:7, 20-24
 - (б) вважається, що автор був членом внутрішнього кола апостолів разом з Петром

(а) Ів. 13:24

(б) Ів. 20:2

(в) Ів. 21:7

(7) ім'я Івана, сина Заведея, ніколи не називається в Євангелії, що було б дуже незвично, оскільки він був членом внутрішнього кола апостолів.

2. докази зовнішнього характеру

а. авторство Івана підтверджували

(1) Ірений (120-202 рр. н.е.), який був учнем Полікарпа, який в свою чергу знав апостола Івана особисто (пор. «Історія Церкви» [*Historical Eccleasticus*] Євсевія 5:20:6-7) — «Іван, учень Господа, який лежав на Його грудях і сам особисто написав Євангеліє в Ефесі, в Азії» («Проти ересей» [Haer], 3:1:1, цитується в «Історії Церкви» Євсевія 5:8:4).

(2) Клемент Олександрійський (153-217 рр. н.е.) — «Іван, якого спонукали його друзі, та який, був натхненним Духом, написав духовне Євангеліє» («Історія Церкви» Євсевія 6:14:7)

(3) Юстин Мученик (110-165 рр. н.е.) в своєму «Діалозі з Трифоном» [*Dialogue with Trypho*]

(4) Тертуліан (145-220 рр. н.е.)

б. найбільш ранні свідчення про авторство Івана

(1) Полікарп (70-156 рр. н.е., зі слів Іренея), який був єпископом Смирни (155 р. н.е.)

(2) Папій (70-147 рр. н.е.), який був єпископом Іераполісу в Пергії та був відомий як учень Івана (про що записано в пролозі праці Тертуліана «Проти Маркіона» та в Євсевія).

3. Підстави, які зазвичай використовують для того, щоб піддати сумніву традиційне авторство Івана

1. Зв'язок Євангелія з гностичною тематикою

2. Очевидна вставка тексту 21 розділу

3. Хронологічні суперечності із Синоптичними Євангеліями

4. Іван не міг називати сам себе «улюбленим учнем»

5. Ісус у Євангелії від Івана використовує інший словниковий запас та стиль висловлювань, ніж у Синоптичних Євангеліях.

И. Якщо ми все-таки погодимося з тим, що апостол Іван був автором цього Євангеліє, то що ми ще можемо зазначити про нього?

1. Він написав Євангеліє в Ефесі (Ірений говорив «склав Євангеліє в Ефесі»)

2. Він написав її, коли вже був досить старою людиною (Ірений говорив, що Іван дожив аж до часу правління Траяна, 98-117 рр. н.е.)

ДАТА

А. Якщо ми погодимося з авторством Івана, то Євангеліє могло бути написано

1. до 70 р. н.е., тобто до того, як Єрусалим був зруйнованим римським воєначальником (який пізніше став імператором) Титом, що може підтверджуватися наступним

а. в Ів. 5:2 сказано в теперішньому часі наступне: «А в Єрусалимі, біля брами Овечої, є купальня, Віфесда по-єврейському зветься, що мала п'ять ганків...»

б. присутнє неодноразове використання ранньохристиянського терміну «учні» по відношенню до апостолів

в. існує імовірна схожість з гностичними елементами, що були виявлені в рукописах Мертвого моря, вказує на те, що вони були частиною богословського стилю мови першого століття

г. в Євангелії немає згадок про зруйнування Храму та Єрусалиму в 70 р. н.е.

д. відомий американський археолог В.Ф. Олбрайт [W. F. Albright] вказує на те, що Євангеліє було написано в кінці 70-х рр. або на початку 80-х рр. першого століття

2. в першому столітті, однак значно пізніше, що може підтверджуватися наступним
 - а. розвинутим богослов'ям Івана
 - б. тим, що зруйнування Єрусалиму сталося майже 20 років до цього, тому воно і не було зазначене
 - в. Іван використовує вирази та підсилювальні фрази гностичного характеру
 - г. традицією першої церкви
 - (1) Іренеем
 - (2) Євсевієм.

Б. Якщо ми припустимо, що автором Євангеліє є старець Іван», тоді дата її написання може знаходитися в проміжку між початком та серединою другого століття. Така теорія бере свій початок від Діонісія, який рішуче заперечував авторство апостола Івана (з літературних підстав). Євсевій, якій з богословських причин відкидав авторство апостола Івана щодо книги Об'явлення, вважав, що він знайшов іншого «Івана» в правильному місці та в правильний час в цитаті Папія («Історія Церкви» [*Historical Eccleasticus*] 3:39:5,6), яка зазначає двох «Іванів» (1) апостола та (2) старця (пресвітера).

АДРЕСАТ ЄВАНГЕЛІЯ

- А. Від самого початку Євангеліє було написано церквам римської провінції Мала Азія, зокрема, церкві Ефесу.
- Б. Через одночасну простоту та глибину зображення життя та особистості Ісуса із Назарету, це Євангеліє стало дуже популярним як серед віруючих із числа геленістичних язичників, так і серед груп гностиків.

МЕТА НАПИСАННЯ ЄВАНГЕЛІЯ

- А. Книга сама по собі має євангелізаційне завдання, Ів. 20:30-31
 1. для читачів-євреїв
 2. для читачів-язичників
 3. для читачів, в яких зароджуються гностичні погляди.
- Б. Схоже, що в Євангеліє присутній і апологетичний задум
 1. проти фанатичних послідовників Івана Хрестителя
 2. проти лжеучителів-гностиків (особливо Пролог), які почали з'являтися; їм приділяється також увага в інших новозавітних книгах:
 - а. в Посланні до Ефесян
 - б. в Посланні до Колосян
 - в. в пастирських посланнях (в 1 Посланні до Тимофія, в Посланні до Тита, в 2 Посланні до Тимофія)
 - г. в 1 Посланні Івана (можливо, що це послання навіть було супровідним листом до Євангеліє).
- В. Існує така можливість, що мета, яка сформульована в тексті Ів. 20:31, містить в собі як заохочення до проявлення наполегливості в вірі, так і євангелізаційний сенс, на що вказує постійне використання ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ для опису процесу спасіння. В цьому сенсі Іван, як і Яків, можливо, певним чином зрівноважує надмірне захоплення деякими групами в Малій Азії богослов'ям Павла (пор. 2 Петр. 3:15-16). Досить дивним є те, що ранньоцерковна традиція ототожнює з Ефесом Івана, а не Павла (пор. Ф. Ф. Брюс «Петро, Степан, Яків та Іван: Дослідження не-Павлового християнства» [F. F. Bruce, *Peter, Stephen, James and John: Studies in Non-Pauline Christianity*], с. 120-121).

- Г. Епілог (Євангеліє від Івана, глава 21) швидше за все містить відповіді на деякі специфічні питання ранньої Церкви
1. Іван доповнює розповіді, які містяться в Синоптичних Євангеліях. Однак, він зосереджує свою увагу на служінні Ісуса в Іудеї, і особливо в Єрусалимі.
 2. Три питання, які піднімаються в додатку, 21 главі Євангелія
 - а. повторне покликання Петра
 - б. довголіття Івана
 - в. відстрочка часу повернення Ісуса.
- Д. Дехто вважає, що Іван приписує значно менше значення таїнствам, навмисно опускаючи, не записуючи на не роз'яснюючи обрядові нюанси, незважаючи на те, що у нього була прекрасна можливість це зробити у главі 3 (щодо хрещення) та в главі 6 (щодо Євхаристії або Вечері Господньої) Євангелія.

ОСНОВНІ СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ЄВАНГЕЛІЯ

- А. Філософський / богословських Пролог (Ів. 1:1-18) та практичний Епілог (Ів. 21).
- Б. Сім чудес-знаків, які Ісус вчинив під час свого публічного служіння (глави 2-12), а також їхнє тлумачення:
1. перетворення води у вино на весіллі у Кані (Ів. 2:1-11)
 2. зцілення сина царедворця в Капернаумі (Ів. 4:46-54)
 3. зцілення кульгавого чоловіка біля купальні Віфезди (Ів. 5:1-18)
 4. насичення близько 5000 людей в Галілеї (Ів. 6:1-15)
 5. ходіння по воді на Галілейському морі (Ів. 6:16-21)
 6. зцілення в Єрусалимі чоловіка, який був сліпим від народження (Ів. 9:1-41)
 7. воскресіння Лазаря в Віфанії (Ів. 11:1-57).
- В. Бесіди та розмови з окремими людьми
1. з Іваном Хрестителем (Ів. 1:19-34; 3:22-36)
 2. з учнями
 - а. з Андрієм і Петром (Ів. 1:35-42)
 - б. з Пилипом та Нафанаїлом (Ів. 1:43-51)
 3. з Никодимом (Ів. 3:1-21)
 4. з жінкою-самарянкою (Ів. 4:1-45)
 5. з іудеями в Єрусалимі (Ів. 5:10-47)
 6. з натовпом в Галілеї (Ів. 6:22-66)
 7. з Петром на учнями (Ів. 6:67-71)
 8. з братами Ісуса (Ів. 7:1-13)
 9. з іудеями в Єрусалимі (Ів. 7:14-8:59; 10:1-42)
 10. з учнями у верхній кімнаті (Ів. 13:1-17:26)
 11. з іудеями під час арешту та суду (Ів. 18:1-27)
 12. з римлянами під час суду (Ів. 18:28-19:16)
 13. після воскресіння, Ів. 20:11-29
 - а. з Марією
 - б. з десятьма апостолами
 - в. з Хомою
 14. заключна розмова з Петром, Ів. 21:1-25
 15. (текст Ів. 7:53-8:11, який містить історію про жінку, схоплену в перелюбі, був відсутній в оригіналі Євангелія від Івана!).
- Г. Окремі дні поклоніння / свята
1. Шабати (Суботи) (Ів. 5:9; 7:22; 9:14; 19:31)
 2. Пасхи (Ів. 2:13; 6:4; 11:55; 18:28)

3. Свято кущів (Ів. 8-9)
4. Ханука (свято світла, пор. Ів. 10:22).

Д. Використання стверджень «Я є»

1. «Я є “Він”» (Ів. 4:26; 6:20; 8:24,28,54-59; 13:19; 18:5-6,8)
2. «Я є хліб життя» (Ів. 6:35, 41, 48, 51)
3. «Я є світло для світу» (Ів. 8:12; 9:5)
4. «Я є двері вівцям» (Ів. 10:7, 9)
5. «Я є пастир добрий» (Ів. 10:11, 14)
6. «Я є воскресіння і життя» (Ів. 11:25)
7. «Я є дорога, правда і життя» (Ів. 14:6)
8. «Я є правдива виноградина» (Ів. 15:1, 5).

ЧИТАННЯ ПЕРШЕ

Цей коментар є для Вас навчальним путівником, а отже, Ви залишаєтесь відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить Вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати це на автора-коментатора.

Прочитайте цілу біблійну книгу за один раз. Сформулюйте основну тему всієї книги власними словами.

1. Тема всієї книги.
2. Літературний вид (жанр) книги.

ЧИТАННЯ ДРУГЕ

Цей коментар є для Вас навчальним путівником, а отже, Ви залишаєтесь відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить Вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати це на автора-коментатора.

Прочитайте цілу біблійну книгу за один раз. Визначте основні теми книги та сформулюйте кожен із них одним реченням.

1. Тема першої частини книги
2. Тема другої частини книги
3. Тема третьої частини книги
4. Тема четвертої частини книги
5. І т.д.

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА. ГЛАВА 1

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Слово стало плоттю 1:1-5	Вічне Слово 1:1-5	Пролог 1:1-5	Слово життя 1:1-5	Пролог 1:1-18
1:6-13	Свідчення Івана: світло істинне 1:6-13	1:6-9 1:10-13	1:6-9 1:10-13	
1:14-18	Слово стало плоттю 1:14-18	1:14-18	1:14 1:15 1:16-18	
Свідчення Івана Хрестителя 1:19-28	Голос в пустелі 1:19-28	Свідчення Івана 1:19-23 1:24-28	Вістка Івана Хрестителя 1:19 1:20 1:21a 1:21b 1:22a 1:22b 1:23 1:24-25 1:26-27 1:28	Свідчення Івана 1:19-28
Агнець Божий 1:29-34	Агнець Божий 1:29-34	1:29-34	Агнець Божий 1:29-31 1:32-34	1:29-34
Перші учні 1:35-42	Перші учні 1:35-42	Свідчення перших учнів Ісуса 1:35-42	Перші учні Ісуса 1:35-36 1:37-38a 1:38b 1:39 1:40-42a 1:42b	Перші учні 1:35-39 1:40-42
Покликання Пилипа та Нафанаїла 1:43-51	Пилип та Нафанаїл 1:43-51	1:43-51	Покликання Ісусом Пилипа та Нафанаїла 1:43-45 1:46a 1:46b 1:47 1:48a 1:48b 1:49 1:50-51	1:43-51

* Незважаючи на те, що поділ книги на фрагменти не є богонатхненним, він, все ж таки, допомагає краще зрозуміти оригінальний задум автора та слідувати йому. Кожен сучасний переклад має вступну главу, яка дає загальне уявлення про поділ на фрагменти усього тексту в цілому. Кожен фрагмент має свою основну тему, істину, або думку. І кожна версія перекладу виражає цю тему, а також поділ на вірші по-своєму. При читанні тексту визначіть для себе, який із перекладів відповідає вашому уявленню щодо теми та поділу тексту на фрагменти.

Опрацьовуючи кожну главу, ми повинні спочатку читати Біблію, а вже потім спробувати визначити її теми (назвати фрагменти) та порівняти наше сприйняття тексту із сучасними перекладами. Тільки тоді, коли ми зрозуміємо початковий авторський задум, слідує його логіці розповіді, ми зможемо по-справжньому зрозуміти Біблію. Тільки автор був натхненний Богом, читачі не мають права змінювати чи викривлювати його послання. Читачі Біблії дійсно несуть відповідальність за втілення богонатхненної істини у власному повсякденному житті.

Зверніть увагу на те, що всі терміни та скорочення пояснюються в наступних документах: «Короткі визначення грецьких граматичних структур», «Текстуальний критицизм» та «Глумачний словник».

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для Вас навчальним путівником, а отже, Ви залишаєтесь відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить Вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати це на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'яťох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент.
2. Другий фрагмент.
3. Третій фрагмент.
4. І т.д.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА ВІРШІ 1-18

А. Богословський зміст поеми/гімну/віри

1. Вічний, Божественний, Творець, Визволитель Христос, Ів. 1:1-5 (Ісус як Слово)
2. пророцьке свідчення про Христа, Ів. 1:4-5, 7-8, 15 (Ісус як Світло)
3. боговтілення Христа відкриває людям Бога, Ів. 1:10-18 (Ісус як Божий Син).

Б. Богословська структура тексту Ів. 1:1-18 та постійно повторювані теми

1. предвічне існування Ісуса з Богом Отцем (Ів. 1:1а)
2. у Ісуса завжди були найсокровенніші відносини з Богом Отцем (Ів. 1:1б, 2, 18в)
3. Ісус є єдиносущний з Богом Отцем (Ів. 1:1в, 18б)
4. Ісус є засобом Бога Отця щодо визволення та всиновлення людства (Ів. 1:12-13)
5. боговтілення: Бог став людиною (Ів. 1:9, 14)
6. відкриття: Бог тепер став повністю відкритим та зрозумілим (Ів. 1:18г).

В. Давньоєврейські та давньогрецькі особливості терміну *logos* (слово)

1. давньоєврейські особливості
 - а. сила сказаного слова (Іс. 55:11; Пс. 33:6; 107:20; 147:15,18), наприклад, при створенні світу (Бут. 1:3,6,9,11,14,20,24, 26,29) та при благословенні патріархів (Бут. 27:1 і далі; 49:1)
 - б. в тексті Пр. 8:12-23 говорить про персоніфіковану «Мудрість» як первинне Боже творіння та спосіб Божого творіння (пор. Пс. 33:6 і неканонічний текст *Прем. Сол.* 9:9)
 - в. у Таргумах (перекладах та тлумаченнях арамейською мовою) фраза «Слово Боже» замінюється на слово *logos*, оскільки в той час було вже незручно використовувати антропоморфічні терміни
2. давньогрецькі особливості
 - а. Геракліт — світ був в постійному русі; а безособовий божественний та незмінний *logos* поєднав усе і визначив напрямок руху процесу змін
 - б. Платон — безособовий та незмінний *logos* визначив рух планет по небу та встановив пори року
 - в. стоїки — *logos* був «світовим розумом», або напівособистісним управителем всього
 - г. Філон — він визначив концепцію *logos* як «Верховного Священника, який представляє душі людей перед Богом», або як «моста між Богом і людиною», чи як «кермо в руках Того, хто він всім управляє» (*kosmocrater*).

Г. Елементи розвинутих гностичних богословських / філософських систем другого століття н.е.

1. Онтологічний (вічний) антагоністичний дуалізм між Духом та матерією
2. Матерія — зло та упертість; натомість Дух — добро

3. В гностичній системі наявна система ангельської ієрархії (*aeons /eoniv*) між верховним добрим богом та меншим богом, який створив матерію. Дехто (наприклад, Маркіон) навіть стверджував, що цим меншим богом був саме ЯХВЕ із Старого Заповіту
4. Спасіння можна отримати через
 - а. таємні знання або слова-паролі, які дозволяли людині пройти через ці всі ангельські рівні на шляху до возз'єднання з Богом
 - б. божественну іскру, присутню в усіх людях, про яку більшість із них нічого не знає, доки не отримає таємні знання
 - в. особистого посередника-відкривача, який передає ці таємні знання людству (Дух Христа)
5. Ця умоглядна система підтверджує божественність Ісуса, однак натомість заперечує Його реальність та боговтілення, а також Його центральне місце у плані спасіння!

Д. Історичні особливості

1. Текст Ів. 1:1-18 є спробою поєднання давньоєврейської та давньогрецької думок шляхом використання терміну *logos*.
2. Єресь гностицизму є філософським підґрунтям такого високо структуризованого вступу до Євангелія від Івана. Перше послання Івана могло бути супровідним листом до Євангелія. Богословська система мислення під назвою «гностицизм» не зустрічалася у будь-яких письмових згадках аж до другого століття, однак зародкові гностичні теми були знайдені в Сувоях Мертвого моря та в працях Філона Олександрійського.
3. В Синоптичних Євангеліях (особливо в Марка) божественність Ісуса (Месіанська таємниця) не розкривається аж до Голгофи, однак Іван, який писав своє Євангеліє набагато пізніше, розкриває ключову тему повноти Ісуса як Бога і як людини (Син Людський, пор. Єзек. 2:1 та Дан. 7:13) відразу в першій главі.

Е. Див. Окрема тема: Порівняння першої глави Євангелія від Івана та першої глави Першого послання від Івана.

ДЕТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ГЛАВИ

ТЕКСТ NASB (ОНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: ЄВАНГЕЛІС ВІД ІВАНА 1:1-5

¹На початку було Слово, і Слово було в Бога, і Слово було Богом. ²І було воно від початку з Богом. ³Все виникло через Нього, і без Нього нічого не виникло з того, що виникло. ⁴В Ньому було життя, і життя було Світлом для людей. ⁵Світло сяє в темряві, і темрява не обгорнула його.

1:1 «**На початку**». В цій фразі відображається текст Бут. 1:1, і він також використовується в 1 Івана 1:1 як натяк на боговтілення. Можливо, що 1 Послання від Івана було супровідним листом до Євангелія. Обидві книги були спрямовані проти гностицизму. Текст Ів. 1:1-5 є підтвердженням божественного існування Ісуса Христа ще задовго до створення світу (пор. Ів. 1:15; 8:56-59; 16:28; 17:5; 2 Кор. 8:9; Фил. 2:6-7; Кол. 1:17; Євр. 1:3; 10:5-9).

Новий Заповіт може бути описаний як

1. нове творіння, не заплямоване гріхопадінням (зокрема, збулося для людства те, що було передбачено в Бут. 3:15)
2. новий заповіт (Земля Обітована)
3. новий Вихід (реалізація пророцтва)
4. новий Мойсей (законодавець)
5. новий Єшуа (пор. Євр. 4:8)
6. нове чудо з водою (пор. Євр. 3-4)
7. нова манна (пор. Ів. 6)

а також по-іншому, зокрема, як і Посланні до Євреїв.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: *ARCHĒ*

■ **«було»** (тричі). Тут граматично вжито НЕДОКОНАНИЙ ВИД дієслова, який виражає незавершену дію (пор. Ів. 1:1,2,4,10) та акцентує увагу на продовжуваності існування в минулому часі. Цей ВИД був використаний для того, щоб показати предвічне існування Логосу (пор. Ів. 8:57-58; 17:5,24; 2 Кор. 8:9; Кол. 1:17; Євр. 10:5-7). Ця граматична форма суттєво відрізняється від форми АОРИСТА (закінчена дія, вчинена в минулому), яка використовується в Ів. 1:3, 6, і 14.

■ **«Слово»**. Грецький термін *logos* означає також і вістку (повідомлення), а не лише одне слово саме по собі. В цьому контексті воно є титулом, яким греки описували «світовий розум», а євреї використовували як аналогію до «Мудрості». Іван обрав цей термін для того, щоб підкреслити, що Боже Слово є одночасно і особою, і вісткою. Див. Контекстуальний погляд, В.

■ **«з Богом»**. Слово «з» можна також перефразувати на «сам на сам». Воно відображає глибоко інтимні відносини. Також воно вказує на концепцію єдиної божественної сутності та одночасно на концепцію Триєдиності Бога (див. Спеціальну тему: Трійця). Новий Заповіт підтверджує парадокс, що Ісус існує окремо від Бога Отця, однак при цьому Він є одним цілим із Богом Отцем.

■ **«Слово було Богом»**. Це дієслово вживається в НЕДОКОНАНОМУ ВИДІ так само, як і в Ів. 1:1а. Перед іменником *Theos* відсутній АРТИКЛЬ (для визначення ПІДМЕТА, див. Ф.Ф. Брюс «Відповіді на запитання» [F. F. Bruce, *Answers to Questions*], с. 66), однак для підсилення *Theos* розміщено на початку грецької фрази. Цей вірш разом з Ів. 1:18 є категоричними ствердженнями повного божества предвічного Логосу (пор. Ів. 5:18; 8:58; 10:30; 14:9; 17:11; 20:28; Рим. 9:5; Євр. 1:8; 2 Петр. 1:1). Ісус є повною мірою як Богом, так і людиною (пор. 1 Ів. 4:1-3). Він не є Богом Отцем, однак Його божественна природа є такою ж самою, як у Бога Отця.

Новий Заповіт підкреслює повну божественність Ісуса із Назарету, однак при цьому чітко звертає увагу на індивідуальність Особи Бога Отця. Про Їхню єдину божественну природу говориться в Ів. 1:1; 5:18; 10:30,34-38; 14:9-10; і 20:28, тоді, як на Їхні відмінні риси звертається увага в Ів. 1:2,14,18; 5:19-23; 8:28; 10:25,29; 14:11,12,13,16.

1:2 В цьому вірші наявна паралель до Ів. 1:1 знову підкреслюється приголомшлива з точки зору монотеїзму істина, що Ісус, який був народжений приблизно в 6-5 рр. до н.е., існував завжди разом з Богом Отцем, а отже і сам є Богом.

1:3 «Все виникло через Нього». Логос був довіреною Особою Отця у процесі створення як видимого, так і невидимого світу (пор. Ів. 1:10; 1 Кор. 8:6; Кол. 1:16; Євр. 1:2). Подібну роль відіграла Мудрість у Пс. 104:24 та Прип. 3:19; 8:12-23 (на івриті «мудрість» є іменником ЖІНОЧОГО РОДУ).

■ **«і без Нього нічого не виникло з того, що виникло»**. Ці слова заперечують гностичне вчення щодо ангельських еонів між вищим добрим богом та менш духовною сутністю — передсущою матерією (див. Контекстуальний погляд, Г).

1:4 «В Ньому було життя». Ця фраза акцентує увагу на тому, що саме по собі життя пішло від Сина, який є Словом. Іван використовує термін *zoē* для позначення воскреслого життя, вічного життя, Божого життя (пор. Ів. 1:4; 3:15,36; 4:14,36; 5:24,26,29,39,40; 6:27,33,35,40,47,48,51,53, 54,63,65 і т.д.). Є ще й інший грецький термін для позначення життя — *bios*, який використовується в значенні земного, біологічного життя (пор. 1 Ів. 2:16).

■ **«і життя було Світлом для людей»**. Світло є загальноживаною метафорою, яку Іван використовує для опису істини і пізнання Бога (Ів. 3:19; 8:12; 9:5; 12:46). Зверніть увагу, що життя було для всіх людей (тут є імовірно відсилання до тексту Пс. 36:5-9)! Тематика світла і темряви є також часто вживаною у рукописах Мертвого моря. Іван часто виражає свої думки через дуалізм (контраст) слів та понять.

1:5 «Світло сяє». В цьому реченні вжитий ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС, який позначає продовженість дії. Ісус

завжди існував, але тепер Він є відкрито явлений світу (пор. Ів. 8:12; 9:5; 12:46). У Старому Заповіті явлення Бога як у фізичній формі, так і в людському вигляді часто ототожнювалося з Ангелом Господнім (пор. Бут. 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16; Вих. 3:2,4; 13:21; 14:19; Суд. 2:1; 6:22-23; 13:3-22; Зах. 3:1-2). Дехто наполягає на тому, що це було явлення Логосу ще перед його втіленням.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: АНГЕЛ ГОСПОДНІЙ

■ NASB, NKJV «і темрява не обгорнула Його»

NRSV «темрява не здолала Його»

TEV «темрява не загасила Його»

NJB «і темрява не змогла осилити Його»

Основне значення цього поняття (*katalambanō*) — «схоплювати». Тому воно може означати наступне: (1) схопити в значенні «осилити» (пор. Мт. 16:18) або (2) схоплювати сенс, тобто «збагнути», «зрозуміти». Іван міг використати цей неоднозначний термін для того, щоб одночасно передати ці дві думки. Для Євангелія від Івана характерні двозначні словосполучення (наприклад, «народитися знову» і / або «народитися згори», 3:3 «вітер» і / або «дух», 3:8).

Це ДІССЛОВО (*katalambanō*) вживається лише двічі у тексті Івана (текст Ів. 8:3,4, де теж вживається цей термін, був відсутній в оригінальному рукописі). В Ів. 1:5 темрява не може зрозуміти/осилити світло, а в Ів. 12:35 темрява, яка відкидає світло (Ісуса/добру вістку), буде подолана. Відкидання (непослух) веде до заблудження; сприйняття (послух) веде до поклоніння!

Манфред Т. Браух у своїй книзі «Зловживаючи Писанням» [Manfred T. Brauch, *Abusing Scripture*] характеризує умови існування людини в світі наступним чином (с. 35):

1. загубленість, Лк. 15
2. темрява, Ів. 1:5
3. ворожнеча, Рим. 5:10
4. розділення, Еф. 2:15-17
5. безбожність, Рим. 1:18
6. відчуження від Божого життя, Еф. 4:17-18
7. найкращий опис підсумку людського гріха можна знайти в Рим. 1:18-3:23

ТЕКСТ NASB (ОНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 1:6-8

⁶Ось прийшов один чоловік, посланий від Бога, чие ім'я було Іван. ⁷Він прийшов як свідок щоб свідчити про Світло, для того, щоб усі увірували через нього. ⁸Він не був Світлом, але він прийшов, щоб свідчити про Світло.

1:6-8 В цих віршах, а також в тексті Ів. 1:15 (як повторне пояснення) записано свідчення Івана Хрестителя щодо Ісуса. Він був останнім старозавітним пророком. Досить важко ці вірші уявити у поетичній формі. Тому серед науковців триває багато дискусій щодо того, чим вважати пролог — поезією чи прозою.

Іван Хреститель був останнім старозавітним пророком (в сенсі його послань та передбачень). Він був Предтечою, чий прихід був передбачений у Мал. 3:1 і 4:5 (пор. Ів. 1:20-25). Можливо, апостол Іван вставив ці вірші (Ів. 6-8) через те, що в ранній церкві було багато непорозумінь щодо ролі Івана Хрестителя (пор. Лк. 3:15; Дії 18:25; 19:3). Іван, який написав Євангеліє набагато пізніше за інших євангелістів, наочно побачив розвиток цієї проблеми.

Цікаво відзначити, що Ісус описується через ДІССЛОВА НЕДОКОНАНОГО (які підкреслюють його предвічне існування) ВИДУ, тоді як щодо Івана вживаються АОРИСТ (певна подія просто відбулася у минулому) та ДІССЛОВА ДОКОНАНОГО (конкретна історична подія, яка породила триваючі наслідки) ВИДУ (пор. Ів. 1:6). Ісус же існував завжди.

1:7 «для того, щоб усі увірували через нього». Це підрядне речення мети. Євангеліє від Івана так само, як і всі інші Євангелія (які, до речі, є унікальним жанром християнської літератури), є євангелізаційним трактатом. Це прекрасне запрошення до спасіння для всіх тих, хто вірує в Христа, який є світлом для світу (пор. Ів. 1:12; 3:16; 4:42; 20:31; 1 Тим. 2:4; Тит. 2:11; 2 Петр. 3:9; 1 Ів. 2:1; 4:14).

1:7, 12 «увірували». ДІЄСЛОВО «увірувати» вживається 78 разів в Євангелії від Івана і 24 рази в усіх посланнях Івана. Цікаво, що в самому Євангелії Іван ніколи не вживає ІМЕННИКОВУ форму цього слова, а лише ДІЄСЛІВНУ. Увірування є, перш за все, не інтелектуальний або емоційний відгук людини, а більше — вольова відповідь. Цей грецький термін перекладається на англійську мову наступними трьома відповідниками: «вірити» (*believe*), «довіряти» / «довіра» (*trust*) і «віра» (*faith*). Тут це слово використано паралельно із фразою «вітати Його» (пор. Ів. 1:11) та «приймати Його» (пор. Ів. 1:12). Спасіння дарується людині через благодать Божу, оскільки воно є результатом завершеного служіння Христа, однак його необхідно прийняти. Спасіння є двосторонніми відносинами — з привілеями та обов'язками.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «FAITH», «BELIEVE», АБО «TRUST»

1:8 Є можливим той факт, що апостол Іван, який написав Євангеліє значно пізніше за всіх євангелістів, визнавав ті проблеми, які розвивалися у середовищі послідовників Івана Хрестителя, які не прийняли Ісуса, або взагалі не чули про нього (пор. Дії 18:25-19:7).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: СВІДКИ ДО ІСУСА

ТЕКСТ NASB (ООНВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 1:9-13

⁹Було Світло істинне, яке прийшовши у світ, освітлює кожну людину. ¹⁰Він був у світі, і світ був створений через Нього, але світ не пізнав Його. ¹¹Він прийшов до своїх власних, і свої ж власні Його не прийняли. ¹²А тим, хто прийняли Його, Він дав їм право стати дітьми Божими, саме тим, хто увірували у Його ім'я, ¹³хто були народжені не від крові чи бажання плоті або волі людини, але від Бога.

1:9 «Світло істинне». Тут слово «істинне» вжито в значенні «справжнє» / «непідробне», «реально існуюче», а не тільки у значенні «протилежне неправді». Цей сенс можна застосувати проти всіх хибних христологічних теорій першого століття. Це слово є часто вживаним ПРИКМЕТНИКОМ у працях Івана (пор. Ів. 4:23,37; 6:32; 7:28; 15:1; 17:3; 19:35 та 1 Ів. 2:8; 5:20, а також десять разів у Об'явленні).

Див.: Спеціальна тема: Концепт істини у працях Павла та Спеціальна тема: Використання Павлом терміну *Kosmos* (світ).

Ісус є Світлом для світу (пор. Ів. 3:19; 8:12; 9:5; 12:46; 1 Ів. 1:5,7; 2:8,9,10). Віруючі мають відображати Його світло в собі (пор. Фил. 2:15). Тут жорсткий контраст між справжньою темрявою у створеному Богом порядку через постання

1. людей
2. ангелів

■ **«прийшовши у світ».** Іван часто використовує цю фразу для того, щоб підкреслити, що Ісус залишив небо, духовний світ та ввійшов у фізичний часово-просторовий світ (пор. Ів. 6:14; 9:39; 11:27; 12:46; 16:28). В цьому вірші є натяк на боговтілення Ісуса. Такий спосіб подачі є одним із типових прикладів дуалізму у літературі Івана (зокрема, верх проти низу).

NASB «освітлює кожну людину»

NKJV «дає світло кожній людині»

NRSV «освітляє кожного»

TEV «світить на всіх людей»

NJB «який дає світло кожному»

Цю фразу можна зрозуміти двояко. По-перше, враховуючи грецький культурний контекст, її можна зрозуміти як внутрішнє світло-відкриття для кожної людини, як божественну іскру. Саме таким способом квакери тлумачать цей вірш. Але така позиція ніде не зустрічається у Євангелії від Івана. На думку Івана, «світло» відкриває зло серед людей (пор. Ів. 3:19-21).

По-друге, цю фразу не слід розуміти як природне об'явлення (тобто, те, що Бог відкриває Себе через навколишню природу [пор. Пс. 19:1-5; Рим. 1:19-20] або внутрішню моральну природу людини [пор. Рим.

2:14-15]), а швидше як Божу пропозицію до просвітлення та спасіння через Ісуса, єдине істинне світло.

1:10 «світ». Іван використовує термін *kosmos* у трьох різних значеннях:

1. фізичний світ, Всесвіт (Ів. 1:10,11; 11:9; 16:21; 17:5,24; 21:25)
2. все людство (Ів. 1:10,29; 3:16,17; 4:42; 6:33; 12:19,46-47; 18:20)
3. грішне людське суспільство, яке існує та діє без Бога (Ів. 7:7; 15:18-19; 1 Ів. 2:15; 3:1,13)

В цьому контексті, другий варіант є найбільш відповідним. Див.: Спеціальна тема: Використання Павлом терміну *Kosmos* (світ).

■ **«світ не пізнав Його».** Ні грішні язичницькі народи, ні богообраний єврейський народ не визнали Ісуса як обцяного Месію. Термін «знати» виражає в собі древньоєврейський фразеологізм, який позначає не просто інтелектуальне визнання фактів, а наявність глибоких сокровених відносин з предметом пізнання (пор. Бут. 4:1; Єрем. 1:5).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: ЗНАННЯ (ПАРАДИГМА, ЯКА ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ ЗДЕБІЛЬШОГО В ПОВТОРЕННІ ЗАКОНУ)

1:11 «Він прийшов до своїх власних, і свої ж власні Його не прийняли». Словосполучення «свої власні» використовується двічі у тексті цього вірша. Граматична форма у першому словосполученні є МНОЖИНОЮ СЕРЕДНЬОГО РОДУ і означає або (1) все творіння, або (2) географічну територію Іудеї або Єрусалиму. У другому словосполученні вжито МНОЖИНУ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ, яка означає іудейський народ.

1:12 «А тим, хто прийняли Його». Тут виражений людський елемент спасіння (пор. Ів. 1:16). Люди повинні відкликатися на Божу пропозицію благодаті в Христі (пор. Ів. 3:16; Рим. 3:24; 4:4-5; 6:23; 10:9-13; Еф. 2:8-9). Бог однозначно є суверенним, однак у Своїй суверенності Він Сам виявив ініціативу та уклав обумовлений заповіт із грішним людством. Грішне людство повинно покаятися, увірувати, жити в послуху та утверджуватися у вірі.

Концепт «прийняття» є паралельним з богословської точки зору з «увіруванням» та «визнанням», який означає публічне сповідання віри в Ісуса як в Христа (пор. Мт. 10:32; Лк. 12:8; Ів. 9:22; 12:42; 1 Тим. 6:12; 1 Ів. 2:23; 4:15). Спасіння — це дар, який людина повинна отримати та визнати.

Ті, хто «приймають» Ісуса (1:12), приймають і Отця, який послав Його (пор. Ів. 13:20; Мт. 10:40). Спасіння є особистими відносинами з Трьединим Богом! Див.: Спеціальну тему: Що означає “приймати”, “вірити”, “визнати/сповідати” і “закликати”?

■ **«Він дав право».** Це грецьке слово (*exousia*) означає (1) юридичні повноваження або (2) право чи привілей (пор. Ів. 5:27; 17:2; 19:10,11). Завдяки синівству Ісуса та Його божественну місію, грішне людство може пізнати Бога та визнати Його як Бога і Отця.

■ **«стати дітьми Божими».** Новозавітні автори часто використовують метафори сімейного характеру для опису християнства: (1) Отець; (2) Син; (3) діти; (4) народжені знову; і (5) всиновлення. Християнство є аналогією сім'ї, а не якої-небудь іншої цінної речі (квиток на небеса, страховий поліс від пожежі). Віруючі у Христа стали новим есхатологічним «народом Божим». Будучи дітьми, ми маємо відображати характер Отця, як це зробив єдиний (пор. Ів. 1:14; 3:16) Син (пор. Еф. 5:1; 1 Ів. 2:29; 3:3). Який приголомшливий титул для грішників (пор. Ів. 11:52; Рим. 8:14,16,21; 9:8; Фил. 2:15; 1 Ів. 3:1,2,10; 5:2; Ос. 1:10, процитовано в Рим. 9:26; і 2 Кор. 6:18)!

Цікаво, що із двох грецьких слів, які вживаються по відношенню до дітей, одне із них завжди використовується щодо Ісуса (*huios*), а інше (*teknon, tekna*) — щодо віруючих. Християни є дітьми Божими, але вони не є такими дітьми, якими є Син Божий, Ісус. Його взаємовідносини з Богом є унікальними, однак в дечому схожими на відносини із християнами.

Слово «церква» (*ekklesia*) не вживається в Євангеліях від Марка, Луки чи Івана. В них використовуються сімейні метафори для опису нових динамічних індивідуальних та колективних взаємовідносин в Дусі.

■ **«тим, хто увірували».** Тут вжито АКТИВНИЙ ДІЄПРИКМЕТНИК ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ, який означає «ті, хто продовжують вірити». Етимологічне походження цього слова допомагає визначити його

тогочасне значення. В івриті воно первісно відносилось до осіб, які займають сталу позицію. Пізніше це слово почало вживатися в переносному значенні для опису тих, хто є надійним, вірним, таким, хто заслуговує довіри. Грецький еквівалент перекладається на англійську мову різними словами: «вірити» (believe), «довіряти» / «довіра» (trust) і «віра» (faith). Біблійна віра, або довіра є не те, що ми робимо, але Той, на Кого ми покладаємо нашу довіру. У фокусі всього є Божа надійність, а не наша. Грішне людство довіряє Божій надійності, довіряє Його вірності, вірить в Його Возлюбленого Сина. В центрі всього — не величина чи інтенсивність людської віри, а об'єкт цієї віри. Див. Спеціальну Тему: «Faith», «Believe», або «Trust», Спеціальну Тему: Використання Іваном слова «вірити» (іменник є маловживаним) та Спеціальну тему: Що означає «приймати», «вірити», «визнавати/сповідати» і «закликати»?.

■ **«у Його ім'я».** В Старому Заповіті ім'я людини було дуже важливим. В імені містилася надія / потенційне пророцтво щодо того, яким буде характер людини, та якими якостями вона буде володіти. Вірити в ім'я особи означало вірити і приймати саму особу (пор. Ів. 2:23; 3:18; 20:31; 1 Ів. 5:13). Див. Спеціальну тему: Ім'я Бога.

1:13

NASB, NKJV, NRSV «хто були народжені не від крові чи бажання плоті або волі людини»

TEV «вони не стали Божими дітьми природним способом, тобто так, як народжуються дітьми від земного батька»

NJB «хто були народжені не з людського потомства, або бажання плоті, або по волі людини»

Деякі Отці ранньої Церкви (наприклад, Іреней, Ориген, Тертуліан, Амвросій, Ієронім, Августин) вбачали у цій фразі відсилання на Ісуса (тобто, фраза про кров розумілася в ОДНИНІ), однак переважна більшість грецьких текстів свідчить, що тут була вжита МНОЖИНА (МНОЖИНУ цього слова можна знайти лише тут в Новому Заповіті; UBS⁴ надає цьому тексту рейтинг «А»), що в свою чергу свідчить про те, що вірш стосується віруючих в Ісуса (пор. Ів. 3:5; 1 Петр. 1:3,23); а отже, тут мається на увазі не якась національна перевага, або дії, пов'язані із статевими зносинами (буквально «крові» — у множині), але богобрані люди, які вірять у Його Сина (пор. Ів. 6:44,65). Вірші 12 і 13 першої глави Євангелія підкреслюють баланс між Божим суверенітетом та потребою у прояві ініціативи самою людиною, який присутній у Новому Заповіті.

Грецьке ДІЄСЛОВО (ПАСИВНИЙ АОРИСТ ДІЙСНОГО СПОБОБУ) міститься в кінці речення для його підсилення. Це наголошує на ініціативу та суверенну роль Бога у другому народженні (тобто фраза «від Бога», яка є фінальною частиною речення, пор. Ів. 6:44,65).

ТЕКСТ NASB (ООНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 1:14-18

¹⁴І Слово стало плоттю, і перебувало серед нас, і ми бачили Його славу, славу Єдинородженого від Отця, повного благодаті та істини. ¹⁵Іван свідчив про Нього, взиваючи: «Ось Він, про кого я казав “Він, Хто йде після мене, є вищим за мене, бо Він був переді мною”». ¹⁶Бо через Його повноту ми все отримали, і благодать через благодать. ¹⁷Бо Закон був даний через Мойсея, а благодать і істина була дана через Ісуса Христа. ¹⁸Ніхто ж ніколи Бога не бачив; Єдинороджений Бог, сущий в лоні Отця, Він роз'яснив про Нього.

1:14 «Слово стало плоттю». Іван заперечує хибну доктрину гностиків, які бажали поєднати християнство з елліністичною язичницькою думкою. Ісус був справжньою людиною і справжнім Богом (пор. 1 Ів. 4:1-3) для того, щоб виконати обітницю про Еммануїла (Іс. 7:14). Бог оселився серед грішного людства як людина (буквально «поставив Свій намет»). Слово «плоть» у Івана ніколи не відноситься до грішної природи людини, так як у посланнях Павла.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: ПЛОТЬ (SARX)

■ **«перебувало серед нас».** Буквально також можна перекласти як «поселилося». Іудейським фоном для цієї фрази був період блукання Ізраїля по пустелі та період поклоніння в Скінії (пор. Об. 7:15; 21:3). Іудеї пізніше називали цей період власної історії як «медовий місяць» між ЯХВЕ та Ізраїлем. Бог ніколи не був ближчим до народу Ізраїля, ніж в цей історичний період. Єврейський термін, яким позначали присутність

Бога в особливій хмарі, що вела Ізраїль в пустелі, було слово «Шехіна» (*Shekinah*), тобто на івриті — «перебувати серед...».

■ **«ми бачили Його славу».** Старозавітне слово *kabod* (слава) тут стало персоніфікованим, боговтіленим. Ці слова можуть відноситися до (1) певних обставин життя Ісуса, таких як Преображення або Вознесіння (наприклад, апостольські свідчення, пор. 2 Петр. 1:16-17), або (2) концепції, яка говорить про те, що невидимий ЯХВЕ зараз став видим і повністю пізнаваним. Тут міститься такий же самий акцент, як і в 1 Ів. 1:1-4, де наголошується на людській природі Ісуса на протигагу хибним гностичним доктринам про антагоністичні відносини між духом та матерією. В Старому Заповіті найбільш вживане древньоєврейське слово «слава» (*kabod*, BDB 458) було первісно комерційним поняттям (воно означало «терези»), яке буквально можна перекласти як «бути важким». Все, що було важке (мало велику масу) було цінним та надзвичайно дорогим. Часто до цього слова додавалася ідея яскравості (блиску) для того, щоб підкреслити Божу велич (зокрема, спочатку на горі Сінай, *Shekinah* як хмара слави, есхатологічне сйиво, пор. Вих. 13:21-22; 24:17; Іс. 4:5; 60:1-2). Тільки Він єдиний достойний та вельмишановний. Він занадто яскравий і прекрасний для того, щоб грішне людство це побачило (пор. Вих. 33:17-23; Іс. 6:5). Бога по-справжньому можна пізнати лише через Христа (пор. Ів. 1:14, 18; Кол. 1:15; Євр. 1:3).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: СЛАВА (В СТАРОМУ ЗАПОВІТІ)

NASB, NKJV «славу Єдинородженого від Отця»

NRSV «славу Єдиного Сина Отця»

TEV «славу, яку Він отримав від Отця як Єдиний Син»

NJB «славу, яка є Його як Єдиного Сина Отця»

Термін «єдиний» (*monogenēs*) означає «унікальний», «єдиного роду» (пор. Ів. 3:16,18; 1 Ів. 4:9, а також див. працю Ф.Ф. Брюса «Відповіді на запитання» [F. F. Bruce, *Answers to Questions*], стор. 24-25). У Вульгаті це слово перекладено як «Єдинороджений», і, на жаль, найбільш старі англійські переклади Біблії слідуєть такій самій логіці (Лк. 7:12; 8:42; 9:38; Євр. 11:17) Справжній акцент тут міститься на одиничності та унікальності у своєму роді, а не на сімейній спорідненості.

■ **«Отця».** Старий Заповіт показує Бога як Отця через сокровенні сімейні метафори:

1. народ Ізраїлю часто описують як «сина» ЯХВЕ (пор. Ос. 11:1; Мал. 3:17)
2. і навіть раніше — ще у Повторенні Закону вживається аналогія Бога як «батька» (Повт. Зак. 1:31)
3. у главі 32 Повторення Закону Ізраїль називається «Його дітьми», а Бог називається «ваш Отець»
4. ця ж аналогія наводиться в Пс. 103:13 та розвивається у Пс. 68:5 (батько для сиріт)
5. подібна аналогія широко вживається у пророчих книгах (пор. Іс. 1:2; 63:8; Ізраїль як син, Бог як Отець, 63:16; 64:8; Єр. 3:4,19; 31:9).

Ісус також використовував цю аналогію, розкриваючи її через образ сімейних відносин, зокрема у Ів. 1:14,18; 2:16; 3:35; 4:21,23; 5:17, 18,19,20,21,22,23,26,36,37,43,45; 6:27,32,37,44,45,46,57; 8:16,19,27,28,38,42,49,54; 10:15,17,18, 25,29,30,32, 36 37,38; 11:41;12:26,27,28,49,50; 13:1; 14:2,6,7,8,9,10,11,12,13,16,20,21,23,24,26,28,31; 15:1,8,9,10,15,16,23,24,26; 16:3,10,15,17 ,23,25,26,27,28,32; 17:1,5,11,21,24,25; 18:11; 20:17,21!

■ **«повного благодаті і істини».** Таке поєднання бере свій початок від старозавітних понять *hesed* (любов завіту та відданість) та *emeth* (надійність), які використовуються та пояснюються у Вих. 34:6; Неєм. 9:17; Пс. 103:8, а обидва слова разом зустрічаються у Прип. 16:6. Ці слова описують характер Ісуса (пор. Ів. 1:17) шляхом використання старозавітних категорій.

Див. Спеціальна тема: Істина (концепція) у працях Івана.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: ДОБРОТА (HESED)

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІРИТИ», «ДОВІРЯТИ», «ВІРУВАТИ» ТА «ВІРНІСТЬ» У СТАРОМУ ЗАПОВІТІ

1:15 «бо Він був переді мною». В цих словах міститься категоричне підтвердження Івана Хрестителя предвічного існування Ісуса (пор. Ів. 1:1; 8:56-59; 16:28; 17:5; 2 Кор. 8:9; Фил. 2:6-7; Кол. 1:17; Євр. 1:3; 10:5-8). Доктрина предвічного існування, а також передбачення пророків підтверджують те, що Бог існує «над» історією та поза нею, однак він діє в межах історії. Це невід'ємна частина християнського/біблійного світогляду.

■ Крім того, цей вірш звучить незвично через велику кількість текстуальних редакцій, які мали на меті роз'яснити та спростити текст. Див. Брюс М. Метцгер «Текстуальний коментар до Нового Заповіту грецькою мовою» [Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*], стор. 197-198.

Це також є хорошим прикладом того, що ЧАСИ грецьких ДІЄСЛІВ не підлягають стандартизації. Наприклад, тут минула дія виражена ТЕПЕРІШНІМ часом. Див. Додаток 1.

1:16-18 Одна із особливостей Євангелія від Івана полягає в тому, що автор розміщує в межах історичних подій, діалогів та навчальних розповідей власні коментарі. Часто неможливо чітко відрізнити слова Ісуса, інших дійових осіб від слів Івана. Більшість дослідників вважають, що текст Ів. 1:16-19 є саме прикладом такого авторського коментаря Івана (пор. Ів. 3:14-21).

1:16 «повноту». Грецьке слово — *pleroma*. Лжеучителі-гностики використовували це слово для того, щоб описати ангельські еони між «верховним богом» та «нижчими духовними створіннями». Але лише Ісус Христос є єдиним посередником (тобто істинним в усій повноті) між Богом і людиною (пор. Кол. 1:19; 2:9; Еф. 1:23; 4:13). Видається знову, що апостол Іван тут заперечує погляди ранніх гностиків на питання реальності.

NASB, NRSV «і благодать через благодать»

NKJV «і благодать для благодаті»

TEV «який дає нам одне благословення за іншим»

NJB «один дар замість іншого»

Питання для інтерпретатора полягає в тому, як розуміти поняття «благодать». Це:

1. Боже милосердя через Христа для спасіння
2. Боже милосердя для християнського життя
3. Боже милосердя в Новому Заповіті через Христа?

Ключовою думкою тут є саме «благодать»; Божа благодать чудесним способом виражається в боговтіленні Ісуса. Ісус — це Боже «так», адресоване грішному людству (пор. 2 Кор. 1:20).

1:17 «Закон». Закон Мойсея не є поганим, але він виконував підготовчу роль, тому і не міг забезпечити повне спасіння (пор. Ів. 5:39-47; Гал. 3:23-29; Рим. 4). Послання до Євреїв також показує відмінність через порівняння роботи/відкриття/Заповітів Мойсея та Ісуса.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: ПОГЛЯД ПАВЛА НА ЗАКОН МОЙСЕЯ

■ **«благодать».** Це слово означає нічим не заслужену любов Бога до грішного людства (Еф. 2:8). Термін «благодать» (*charis*), який відіграє важливу роль у роботах Павла, вживається лише у цьому фрагменті Євангелія від Івана (пор. Ів. 1:14,16,17). Богонатхненні автори Нового Заповіту вільно використовували власний словниковий запас, аналогії та метафори. Ісус втілює в життя «Новий Заповіт», про який говорилося в Єр. 31:31-34 та Єзек. 36:22-38.

■ **«істина».** Це слово тут вжито в значенні (1) вірності або (2) істини проти неправди (пор. Ів. 1:14; 8:32; 14:6). Зверніть увагу на те, що і благодать, і істина походять через Ісуса (пор. Ів. 1:14). Див. Спеціальна тема: «Істинний» (слово) в працях Івана.

■ **«Ісуса».** Це перше використання людського імені Сина Марії в Пролозі. Предвічний Син тепер став Боговтіленим Сином.

1:18 «Ніхто ж ніколи Бога не бачив». Дехто може сказати, що цей вірш суперечить тексту Вих. 33:20-23.

Однак слово на івриті, яке вживається у відповідному місці книги Вихід, означає «відблиск», а не бачення Самого Бога природнім (фізичним) зором людини. Справжня суть цього вірша в тому, що лише Ісус повністю розкрив Бога для нас (пор. Ів. 14:8 і далі).

Цей вірш також наголошує на унікальному об'явленні Бога в Ісусі із Назарету. Він є повним та єдиним божественним самовідкриттям. Пізнати Ісуса означає пізнати Бога. Ісус є остаточним відкриттям Бога Отця про Самого Себе. Неможливо ясно пізнати Бога, якщо не через Христа (пор. Кол. 1:15-19; Євр. 1:2-3). Ісус «бачить» Отця, а віруючі «бачать» Отця через Ісуса (через Його життя, слова та дії). Він є повним та завершеним відкриттям невидимого Бога (пор. Кол. 1:15; Євр. 1:3).

NASB «Єдинороджений Бог»

NKJV «Єдинороджений Син»

NRSV «Це є Божий єдиний Син»

TEV «Єдиний Син»

NJB «Це є єдиний Син»

Див. примітку щодо *monogenēs* в Ів. 1:14. Ісус є повною мірою Бог і людина. Див. примітки (повністю) до Ів. 1:1.

Тут є деякі відмінності у грецьких рукописах. *Theos*/Бог зустрічається лише у ранніх грецьких рукописах P⁶⁶, P⁷⁵, В, та С, тоді як слово «Бог» замінене слово «Син» лише в манускриптах А та С³. Переклад UBS⁴ дає слову «Бог» рейтинг «В» (майже точно). Можливо, слово «Син» внесли переписувачі, які добре пам'ятали слова «Син Єдинороджений» в Ів. 3:16,18 та 1 Ів. 4:9 (пор. Брюс М. Метцгер «Текстуальний коментар до Нового Заповіту грецькою мовою» [Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*], стор. 198). Тут категоричне підтвердження повноти божественності Ісуса! Також, можливо, що в цьому вірші названі три титули Ісуса: (1) Єдинороджений, (2) Бог, і (3) суцільний в лоні Отця.

В книзі Барта Д. Ермана «Ортодоксальне перекручення Писання» [Bart D. Ehrmans, *The Orthodox Corruption of Scripture*], стор. 78-82 можна знайти дуже цікаву дискусію щодо можливості умисних підмін у цьому тексті, допущених ортодоксальними переписувачами.

■ **«Суцільний в лоні Отця».** Сенс цієї фрази дуже подібний до слів «з Богом» у Ів. 1:1 і 2. В ній говориться про сокровенні відносини. Тут говориться або (1) про Його відносини на стадії предвічного існування, або (2) про Його відновлені відносини з Богом Отцем (наприклад, після Вознесіння).

NASB «Він роз'яснив про Нього»

NKJV «Він засвідчив про Нього»

NRSV, NJB «який зробив Його відомим»

TEV «Він зробив Його відомим»

В англійській мові є слово *exegetis* (екзегетика; буквально «виводити назовні», у грецькій мові — **ВІДКЛАДНЕ ДІЄСЛОВО** [депонент] **СЕРЕДНЬОГО СТАНУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ**), яке походить від слова, яке означає повне та остаточне відкриття в Ів. 1:18. Однією із цілей Ісуса було відкриття Отця (пор. Ів. 14:7-10; Євр. 1:2-3). Бачити і пізнати Ісуса було те ж саме, що пізнати Отця (такого, хто любить грішників, допомагає слабким, визнає відчужених, приймає дітей і жінок)!

Цей термін у грецькій мові використовувався для тих осіб, які пояснюють або тлумачать послання, сон (видіння) або документ. Тут Іван знову міг використати слово, яке має специфічне значення як для іудеїв, так і язичників (як і *Logos* з Ів. 1:1). Іван пробує пов'язати як іудеїв, так і язичників з власним прологом. Це слово могло вказувати на

1. іудеїв як тих, хто займається поясненням або тлумаченням Закону
2. греків як тих, хто пояснюють або тлумачать волю богів.

Але тільки в Ісусі, і лише в Ньому, люди можуть бачити і розуміти Отця!

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА ВІРШІ 19-51

А. Цей фрагмент тексту, який стосується діяльності Івана Хрестителя, вирішує два неправильних уявлення ранньої Церкви:

1. щодо особистості Івана Хрестителя, про що говориться в Ів. 1:6-9, 20,21,25; і 3:22-36;
2. щодо особистості Ісуса Христа, про що говориться в Ів. 1:32-34. Розвінчанням все тієї ж ересі гностицизму присвячений текст глави 1 Першого Послання від Івана, яке могло бути супровідним листом до цього Євангеліє.

Б. У Євангелія від Івана нічого не сказано про хрещення Ісуса Іваном Хрестителем. Досить суттєвим є також відсутність яких-небудь описів церковних обрядів, хрещення та євхаристії у цій історії життя Ісуса. Можна навести два можливих пояснення цьому:

1. піднесення сакральної обрядовості в ранній Церкві призвело до того, що Іван спеціально не надав великого значення цьому аспекту християнства. Фокусом його Євангелія є відносини, а не обряди. Тому він взагалі не згадав і не записав про хрещення та Вечерю Господню. Відсутність того, що очікується, якраз має означати протилежне — привертання уваги до цього.

2. Іван писав своє Євангеліє пізніше, ніж інші євангелісти, тому свою розповідь він розглядав як доповнення до інших. Оскільки усі раніше написані Євангелія уже охопили ці всі події, то Іван лише доповнив їх додатковою інформацією. Прикладом цього може бути опис розмови та всіх подій, які відбулися під час Таємної вечері (Ів. 13-17), але не опис самої вечері.

В. Особливу увагу у цій розповіді відведено свідченню Івана Хрестителя про особистість Ісуса. Іван зробив наступні христологічні свідчення:

1. Ісус — Агнець Божий (Ів. 1:29); цей титул Ісуса вживається лише тут та в Об'явленні
2. Ісус — предвічний (Ів. 1:30)
3. Ісус — Той, Хто отримує та дає Святого Духа (Ів. 1:33)
4. Ісус — Син Божий (Ів. 1:34).

Г. Істина про особистість та діла Ісуса міститься в персональних свідченнях

1. Івана Хрестителя
2. Андрія та Симона
3. Пилипа та Нафанаїла

Це стає поширеним літературним прийомом в тексті всього Євангелія. В Євангелії міститься двадцять сім подібних діалогів або свідчень про Ісуса або разом з Ісусом.

ДЕТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ

ТЕКСТ NASB (ООНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 1:19-23

¹⁹Це свідчення Івана, коли іудеї відправили до нього священників та левітів, щоб запитати: «Хто ти?» ²⁰І він признався, і не заперечував, але зізнався, кажучи «Я не Христос». ²¹Тоді вони запитали його: «То хто ти тоді? Чи ти Ілля?». І він сказав: «Ні». «Чи ти пророк?». Але він відповів: «Ні». ²²Тоді вони сказали йому: «Хто ж ти такий, яку відповідь ми дамо тим, хто послав нас? Що ти скажеш сам про себе?» ²³Він сказав: «Я ГОЛОС, ЯКИЙ КЛИЧЕ В ПУСТЕЛІ: “ЗРОБІТЬ ПРЯМОЮ ДОРОГУ ГОСПОДА”, як казав пророк Ісаї».

1:19 «іудеї». Це слово в Івана відноситься до (1) тих людей з Іудеї, які були ворожими до Ісуса, або (2) лише до іудейських релігійних лідерів (пор. Ів. 2:18; 5:10; 7:13; 9:22; 12:42; 18:12; 19:38; 20:19). Деякі дослідники стверджують, що в такому випадку не можна переносити позицію одних іудеїв на увесь народ. Однак, іудейська опозиція християнству посилилася після Ради в Ямнії в 90 р. н.е.

Саме слово «іудей/юдей» в основному походить від назви племені Іуди/Юди. Після розколу між 12 племенами в 922 р. до н.е., слово «Іуда» стало назвою для південних трьох племен. Жителі обох царств євреїв — Ізраїль та Іуда — були вигнані із своєї землі, однак невелика частина жителів переможно із землі Іуди повернулися назад із вигнання після указу царя Кіра 538 р. до н.е. Потім ця назва стала загальною назвою для всіх потомків Якова, які жили у Палестині, та які розсіялися по всіх територіях Середземномор'я. В Івана це слово вживається здебільше в негативному сенсі, але в загальному значенні воно вжито в Ів. 2:6 і 4:22.

■ **«священиків та левітів».** Очевидно, що Іван Хреститель також належав до священницького роду (пор. Лк. 1:5 і далі). Це єдина згадка слова «левіти» у Євангелії від Івана. Можливо, ці люди були з числа храмової охорони. В ній існувала окрема офіційна група «дознавачів», яких і відправили вищі релігійні вожді з Єрусалиму (Ів. 1:24). Якщо священники та левіти зазвичай належали до садукеев, то книжники були переважно фарисеями (пор. Ів. 1:24). Обидві групи прагнули дізнатися відповідь у Івана Хрестителя. Ворожі релігійні та політичні групи об'єднали свої зусилля для того, щоб протистояти Ісусу та Його послідовникам.

■ **«Хто ти?».** Таке ж запитання ставили і Ісусу в Ів. 8:25. Вчення Івана та Ісуса, а також їхні дії викликали незручність у офіційних лідерів, оскільки вони всі визнавали, що в них прослідковуються передбачені в Старому Заповіті есхатологічні теми та мотиви. Тому це запитання відображає іудейські очікування кінця часів, появу персоналій Нового Віку.

1:20 «І він признався, і не заперечував, але зізнався». Ця заява містить в собі категоричне потрійне заперечення того, що Іван є обіцяний і очікуваним Месією (Христом). Щодо слова «зізнаватися» див. Спеціальну тему: Зізнання.

■ **«Христос».** Це слово є грецьким перекладом єврейського слова *māšîah*, яке означає «помазаний». В Старому Заповіті концепція помазання була способом вияву особливого покликання Богом конкретних людей для виконання спеціальних завдань. Помазання здійснювали над царями, священниками та пророками. Саме помазання вказувало на Того Одного, з приходом кого пов'язували настання Нового Віку праведності. Багато думали, що Іван Хреститель і є цим обіцяним Месією (пор. Лк. 3:15), тому що він був першим богонатхненним вісником ЯХВЕ за останні 400 років з часу останніх старозавітних авторів. Тут я хотів би додати мої коментарі щодо теми Месії з Дан. 9:26

Книга Даниїла 9:26

NASB «Месія» [з означеним артиклем]

NKJV «Месія» [без означеного артикля]

NRSV «помазаний»

TEV «Богообраний лідер»

NJB «Помазаний»

Наявні складності у тлумаченні цього вірша пов'язані з різними значеннями терміну «Месія», або «помазаний» (BDB 603):

1. який використовувався щодо єврейських царів (наприклад, 1 Сам. 2:10; 12:3)
2. який використовувався щодо єврейських священників (наприклад, Лев. 4:3,5)
3. який використовувався щодо Кіра (Іс. 45:1)
4. поєднання першого і другого тлумачення в Пс. 110 і Зах. 4
5. який використовувався Богом для позначення Царя, потомка Давида, з приходом якого пов'язували настання нового віку праведності:
 - а. з лінії Іуди (пор. Бут. 49:10)
 - б. з дому Єсея (пор. 2 Сам. 7)
 - в. який встановить всесвітнє царювання (пор. Пс. 2; Іс. 9:6; 11:1-5; Мих. 5:1-4 і далі).

Особисто мені видається правильною ідентифікація «помазаного» як Ісуса із Назарету через:

1. наявність передмови про вічне Царство в Дан. 2 протягом часу існування четвертої імперії
2. наявність передмови про «сина людського» в Дан. 7:13, через якого з'явиться вічне царство
3. місця в Дан. 9:24 про відкуплення гріхів, що є кульмінацією історії грішного світу
4. те, що Ісус використовував книгу Даниїла в Новому Заповіті (Мт. 24:15; Мр. 13:14).

1:21 «То хто ти тоді? Чи ти Ілля?» Оскільки Ілля так і не помер, а вознісся на небо (пор. 2 Цар. 2:1), багато очікували, що він прийде перед Месією (пор. Мал. 3:1; 4:5). Іван Хреститель багато в чому походив на Іллю і діяв, подібно йому (пор. Зах. 13:4).

■ **«Ні».** Іван Хреститель не бачив себе в есхатологічній ролі Іллі, але Ісус бачив саме його виконавцем пророцтва Малахії (пор. Мт. 11:14; 17:12).

■ **«Чи ти пророк?»** Мойсея пророкував, що хтось, подібний йому (він називав його саме «Пророком») прийде після нього (Пов. Зак. 18:15,18; Ів. 1:25; 6:14; 7:40; Дії 3:22-23; 7:37). В Новому Заповіті цей термін вжито в двох значеннях: (1) як есхатологічна особистість, яку необхідно відрізнити від Месії (пор. Ів. 7:40-41) або (2) як особа, яку необхідно ототожнювати з Месією (пор. Дії 3:22).

1:23 «Я ГОЛОС, ЯКИЙ КЛИЧЕ В ПУСТЕЛІ». Це цитата з Септуагінти — переклад Іс. 40:3 з паралельною алюзією на Мал. 3:1

■ **«“ЗРОБИТЬ ПРЯМОЮ ДОРОГУ ГОСПОДА”».** Ця цитата (Іс. 40:3) взята з літературного фрагменту Книги Ісаї (глави 40-54), в якому записані Пісні Слуги (пор. Іс. 42:1-9; 49:1-7; 50:4-11; 52:13-53:12). Спочатку вони відносилися до Ізраїля, але в Іс. 52:13-53:12, ця фраза стала індивідуалізованою. Концепція вирівнювання дороги використовувалася до підготовки до царського візиту. Слово «прямий» етимологічно пов'язано зі словом «праведність». Див. Спеціальна тема: Праведність.

Можливо, що увесь цей фрагмент тексту слугував у апостола Івана для теологічної цілі — применшення ролі Івана Хрестителя через поширення в першому столітті кількох єретичних груп, які вважали Івана Хрестителя своїм духовним лідером.

ТЕКСТ NASB (ООНВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 1:24-28

²⁴Ось послали їх від фарисеїв. ²⁵Вони запитали його, кажучи: «Чому тоді ти хрестиш, якщо ти не Христос, Ілля або пророк». ²⁶Іван відповів їм, кажучи: «Я охрещую у воді, *але* серед вас стоїть Той, Кого ви не знаєте. ²⁷Це Той, хто йде після мене, але чії сандалі я не достойний розв'язати». ²⁸Ось це сталося у Віфанії біля Йордану, там, де Іван хрестив.

1:24 «Ось послали їх від фарисеїв». В цьому тексті присутня двозначність. Тут мається на увазі (1) що фарисеї послали до Івана дізнавачів (пор. Ів. 1:19) або (2) що фарисеї самі були дізнавачами, що досить незвично через те, що більшість священників були садукеями (пор. Ів. 1:9). Здається, що тут йдеться про іншу групу осіб, ніж в Ів. 1:19

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: ФАРИСЕЇ

1:25 «Чому тоді ти хрестиш?». Хрещення новонавернених, тобто тих язичників, які бажали прийняти іудаїзм, було тоді загальною нормою. Однак, для самих євреїв хрещення було дуже незвичним («самохрещення» практикували члени кумранської іудейської секти — поклонники самі себе занурювали у воду перед тим, як зайти в храм). Можливо, в цьому тексті присутні месіанські натяки з Іс. 52:15; Єзек. 36:25; Зах. 13:1.

■ **«якщо».** Це УМОВНЕ РЕЧЕННЯ ПЕРШОГО ТИПУ, в якому виражається фактичний стан речей з точки зору авторського задуму або його літературного задуму.

■ **«не Христос, Ілля або пророк».** Цікаво, що з точки зору рукописів Мертвого моря ці три особистості відображали погляд есеїв, що це є три різні месіанські персонажі. Цікаво, що деякі впливові особи з ранньої церкви вірили, що Ілля має фізично прийти перед Другим пришествям Христа (наприклад, Златоуст, Ієронім, Григорій і Августин).

1:26 «Я охрещую у воді». ПРИКМЕТНИК «у» може також означати «з» [крім того, в українській мові можна вжити орудний відмінок — «водою»]. Однак, як би там не було, тлумачення повинно співпадати з паралельним тестом Ів. 1:33 про «Дух».

■ **«але серед вас є Той».** Є декілька текстуальних варіанти, які стосуються ВИДУ ДІЄСЛОВА «стоїть». UBS⁴ надає ДОКОНАНОМУ ВИДУ рейтинг «В» (майже точно).

Брюс М. Метцгер підкреслює, що для Івана є типовим вживання ДОКОНАНОГО ВИДУ для дієслів, і це також містить посилання на єврейський фразеологізм «серед вас є Той, хто тримається своєї позиції серед

всіх вас» (с. 199).

1:27 «чий сандалі я не достойний розв'язати». Сказане відноситься до одного із обов'язків рабів — розв'язувати сандалі хазяїна, коли він входив в будинок (вважалося, що це найнижча, найбільш ганебна робота, яку міг робити лише раб). В рабиністичному іудаїзмі побутувало правило, відповідно до якого учень рабина мав виконувати будь-яку роботу, за винятком розв'язування взуття з ніг учителя. Тут також відсутня вказівка на необхідність ставити взуття в окреме місце його зберігання. Все це було метафорою, яка передає надзвичайне смирення.

1:28 «Віфанія». В Біблії короля Якова тут міститься назва «Віфарара» (манускрипти №², С²). Заміна назви відбулася через те, що автори перекладу KJV довірилися помилці Орігена щодо місцезнаходження (і алегоризації назви) того міста. Правильна назва — це Віфанія (папірус Бодмена, Р⁶⁶) — це не те місто, яке було в напрямку південного сходу від Єрусалиму (пор. Ів. 11:18), але те, що було напроти Єрихону, на іншому боці річки Йордан (східна сторона).

**ТЕКСТ NASB (ОНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:
ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 1:29-34**

²⁹Наступного дня він побачив, як Ісус прийшов до нього, і сказав: «Ось Агнець Божий, який бере гріхи світу!» ³⁰Це Той, про кого я казав: «Після мене йде Чоловік, вищий за мене, бо Він був переді мною.» ³¹Я не знав Його, але для того, щоб Він був явлений Ізраїлю, я прийшов хрестити в воді». ³²Іван свідчив, кажучи: «Я побачив Духа, який зійшов з небес, як голуб, і спочив на Ньому. ³³Я не впізнав Його, але Той, хто послав мене хрестити у воді, сказав до мене: «На Кому побачиш Духа, що зійшов та спочив на Ньому, Він і є Тим, хто хрестить у Святому Дусі.» ³⁴І я сам бачив, і засвідчив, що це є Син Божий».

1:29 «Ось Агнець Божий». Незабаром була Пасха (пор. Ів. 2:13). А отже, ці слова могли вказувати на пасхального агнця, який символізував визволення (спасіння) з Єгипту (пор. Вих. 12). Іван також описує смерть Ісуса в той самий день, коли заколювалися пасхальні ягнята (тобто, в «День приготування»). Однак, є ще й інші тлумачення цього тексту:

1. ці слова могли відноситися до образу страждаючого раба з Іс. 53:7
2. ці слова могли бути нагадування тієї тварини, яка заплуталася в кущі в Бут. 22:8, 13
3. ці слова могли відноситися до жертви, що щоденно приносилася в Храмі, яка називалася «постійним цілопаленням» (пор. Вих. 29:38-46).

До чого б не відносилися ці слова, вони були явним натяком того, що агнець мав жертвне значення (пор. Мр. 10:45).

Ця сильна метафора Ісусової жертвовної смерті ніколи не вживалася у Павла, і дуже рідко використовувалася Іваном (пор. Ів. 1:29,36; а також зверніть увагу на Дії 8:32 і 1 Петр. 1:19). Існувало спеціальне грецьке слово для позначення «маленького ягняти» (маленького, оскільки для цілопалення, зазвичай, використовувалося лише однорічне ягня). Іван вжив інше слово в Ів. 21:15; також він вжив його 28 разів у книзі Об'явлення.

Існує також інший спосіб сприйняття образу, який використав Іван Хреститель: апокаліптична література періоду між старо- та новозавітнім часом використовувала образ «агнця» як воїна-визволителя. У ньому все ще присутній елемент жертвовності, однак образ есхатологічного судді у агнця є домінуючим (пор. Об. 5:5-6,12-13).

■ **«який бере гріхи світу!».** Слово «бере», яке вжите тут, буквально означає «бере на себе і забирає геть». Це ДІЄСЛОВО вказує на концепцію «козла відпущення» у Лев. 16. Сам факт того, що тут говориться про всевітнє зло, означає вселенську місію агнця (пор. Ів. 1:9; 3:16; 4:42; 1 Тим. 2:4; 4:10; Тит 2:11; 2 Петр. 3:9; 1 Ів. 2:2; 4:14). Зверніть увагу на те, що слово «гріх» вжито в ОДНИНІ, а не в МНОЖИНІ. Тобто, Ісус мав справу з проблемою гріха усього світу.

1:30 «бо Він був переді мною». Ця фраза є повторенням тексту Ів. 1:15 і вживається тут для підсилення. Цим підкреслюється предвічне існування та божественність Месії (пор. Ів. 1:1, 15; 8:58; 16:28; 17:5,24; 2 Кор. 8:9; Філ. 2:6-7; Кол. 1:17; Євр. 1:3).

1:31 «для того, щоб Він був явлений Ізраїлю». Це фраза є досить поширеною у тексті Івана (пор. Ів. 2:11; 3:21; 7:4; 9:3; 17:6; 21:14; 1 Ів. 1:2; 2:19,28; 3:2,5,8; 4:9), однак практично не зустрічається у Синоптичних Євангеліях, за винятком Мр. 4:22. Тут гра слів — слово «знати» на івриті більше стосується глибоких особистих відносин, ніж просто знання окремих фактів та обставин про когось. Ціль Іванового хрещення була двоякою: (1) підготувати народ і (2) відкрити Месію.

Видається, що ДІЄСЛОВО «являти» (*phaneroō*) замінило «відкривати» (*apokaluptō*) в тексті Івана. Ісус ясно вивів на світло / назовні Особу та послання від Бога!

1:32-33. Тут потрійне підтвердження того, що Іван бачив Духа, який зійшов та спочив на Ісусі.

1:32 «Духа, який зійшов з неба, як голуб». Цей спосіб, відповідно до Ісаї (Іс. 40-66), був способом впізнати Месію (Іс. 42:1; 59:21; 61:1). Це зовсім не означає, що Ісус не був сповнений Духом до цього часу. Навпаки — це був символ особливого Божого вибору та оснащення. І цей символ був в основному не для Ісуса, а для Івана Хрестителя!

У євреїв було розуміння двох історичних епох (див. Спеціальну тему: Цей вік та Прийдешній вік): теперішня епоха зла та майбутня епоха праведності. Ця нова епоха називалася епохою Святого Духа. Такий погляд на речі був знаком і для Івана Хрестителя: (1) що перед ним є Месія, і (2) що зараз — світанок нового віку.

■ **«голуб».** Це можна розуміти як:

1. символ Ізраїлю у рабинів (наприклад, Ос. 7:11)
2. згадку про Духа як пташку жіночої статі, що «носилася» над водами в Бут. 1:2 і Таргумі
3. символ мудрості у Філона Александрійського
4. метафору, якою показується сходження Духа (сам Дух не є птахом).

■ **«спочив».** Див. СПЕЦІАЛЬНУ ТЕМА: «ПЕРЕБУВАННЯ» В ПРАЦЯХ ІВАНА до 1 Ів. 2:10.

1:33 «Я не впізнав Його». Це означає, що Іван Хреститель не знав Ісуса як Месію, а не те, що він взагалі Його не знав. Оскільки вони були родичами, то вони, без сумнівів, бачилися на сімейних чи релігійних зустрічах протягом всіх цих років.

■ **«Той, хто послав мене хрестити у воді, сказав до мене».** Бог говорив до Івана так само, як Він говорив до старозавітних пророків. Іван впізнав Месію через певні обставини, які супроводжували Його хрещення. Те, що Іван Хреститель проводив хрещення, означала наявність у нього на це релігійної влади. Офіційні представники з Єрусалиму (пор. Ів. 1:19-28) хотіли дізнатися походження цієї влади. Іван Хреститель приписує цю владу Ісусу. Ісусове хрещення в Дусі стоїть набагато вище за Іванове хрещення водою. А саме хрещення Ісуса у воді згодом стане знаком хрещення в Дусі, знаком входження в нову епоху!

■ **«Він і є Тим, хто хрестить у Святому Дусі».** Виходячи із змісту тексту 1 Кор. 12:13, схоже, що мається на увазі первісне входження людини у сім'ю Божу. Дух викриває гріхи, приводить до Христа, хрестить у Христі та збудовує у новому віруючому Христа (пор. Ів. 16:8-13). Див.: СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: СВЯТИЙ до 1 Ів. 2:20.

1:34 «І я сам бачив, і засвідчив». Тут вжито два ДІЄСЛОВА у формі ДОКОНАНОГО ВИДУ АКТИВНОГО СТАНУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ, що означає дію, яка була повністю завершена у минулому, однак потім була продовжена. Це дуже схоже до тексту 1 Ів. 1:1-4.

■ **«це є Син Божий».** Деякі науковці цікавляться, чи може грецьке слово *paĩs*, яке, зазвичай, перекладається як «слуга», відобразити в собі єврейське значення (*'ebed*, BDB 712) в LXX, яке може бути основою для значення «Син». Якщо так, то в Іс. 53 (як і «агнець» Божий в Ів. 1:29) є старозавітною алюзією, як і Дан. 7:13. Ісус одночасно є і Син, і Слуга! Але він перемирить віруючих у «дітей», а не в «слуг».

Цей самий титул вжив Нафанаїл у Ів. 1:49, і його ж вжив сатана в Мт. 4:3. Можна знайти цікаві відмінності у грецьких рукописах, зокрема в манускриптах P⁵ та K^{*}, де замість «Син Божий», записано

«Обраний Богом» (UBS⁴ дає перекладу «Син Божий» рейтинг «В»).

Іван часто вживає фразу «Син Божий». Але якщо слідувати раціональним правилам текстуальної критики, відповідно до яких найбільш дивні та незвичні словосполучення є, імовірно, оригінальними, то це дає можливість альтернативного перекладу цього місця, незважаючи на обмежену кількість таких рукописних джерел. Гордон Фі (Gordon Fee) розповідає про текстуальні відмінності в цьому місці в статті «Текстуальна критика Нового Заповіту» [The Textual Criticism of the New Testament], с. 419-433, яка міститься у вступному томі до «Біблійних коментарів для інтерпретатора» [The Expositor's Bible Commentary]:

«Що ж саме сказав Іван Хреститель у тексті Ів. 1:34: “Це є Син Божий” (KJV, RSV) чи “Це є Обраний Богом” (NEB, JB)? Відмінності в тексті можна зустріти навіть у найбільш ранніх рукописах. «Син» вживається в найбільш достовірних (ключових) александрійських джерелах (P⁶⁶, P⁷⁵, B, C, L сор^{bo}), а також в деяких рукописах типу OL (aug, c, flg), а також у пізніших сирійських копіях, тоді як «Обраний» вжито в александрійських рукописах P⁵, x, сор^{sa}, а також в OL манускриптах a,b,e,ff², і в найбільш древніх сирійських рукописах.

В кінці кінців, це питання повинно вирішуватися на основі внутрішніх особливостей. Що стосується правдоподібної версії виникнення відмінності при переписуванні, то тут є очевидним те, що заміна є умисною, а не випадковою (пор. Барт Д. Ерман «Ортодоксальне перекирчення Писання» [Bart D. Ehrman *The Orthodox Corruption of Scripture*], стор. 69-70. Але для чого переписувач у другому столітті змінив текст: для того, щоб підтримати певний різновид христологічного адопціонізму, чи сам правовірний переписувач розумів, що слово «Обраний» може бути використане для підтримки адопціонізму, тому підправив текст з ортодоксальних причин? З точки зору теорії імовірності, остання версія є більш підходящою, зокрема через те, що слово «Син» більше ніде не замінене в Євангелії так, щоб це відповідало поглядам адопціоністів.

Але остаточне рішення має прийматися на основі екзегетики. Оскільки те, що сказав Іван Хреститель, мало, без сумнівів, месіанський характер, і це не було проголошенням доктрини з християнського богослов'я, то виникає питання, який месіанський сенс відображає це місце: той, що в Пс. 2:7 чи той, що в Іс. 42:1? В контексті мотиву страждаючого, або пасхального агня, про якого говориться в Ів. 1:29, є великий сумнів, що слово «Обраний» відповідає контексту Євангелія» (стор. 431-432).

**ТЕКСТ NASB (ОНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:
ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 1:35-42**

³⁵І знову наступного дня Іван стояв з двома своїми учнями, ³⁶і він побачив Ісуса, який проходив, і сказав: «Ось, Агнець Божий!» ³⁷Два учні почули те, що він сказав, і послідували за Ісусом. ³⁸Ісус оглянувся і побачив їх, що слідували за ним, і запитав їх: «Чого ви шукаєте?». Вони сказали до Нього: «Рабі (що в перекладі означає «учитель»), де Ти живеш?» ³⁹Він сказав до них: «Ідіть, і побачите». І вони пішли, і побачили, де він живе; і вони залишилися з ним в той день, бо було вже біля десятої години. ⁴⁰Один із тих двох, хто почули, як Іван *говорив* про Нього, і послідували за Ним, був Андрій, брат Симона Петра. ⁴¹Він знайшов спочатку свого брата Симона і сказав до нього: «Ми знайшли Месію» (що в перекладі означає «Христос»). ⁴²Він привів його до Ісуса. Ісус глянув на нього і сказав: «Ти Симоне, сину Івана, будеш називатися Кифою» (що перекладається як «Петро»).

1:35 «два його учні». Видається, що розповідь у Мр. 1:16-20 про покликання цих двох учнів суттєво відрізняється від цієї розповіді. І зовсім неясно, скільки насправді було попередніх зустрічей Ісуса з його учнями із Галілеї. В часи Ісуса існував порядок, відповідно до якого для того, щоб стати повноправним послідовником рабина, необхідно було пройти певні етапи. Цей порядок описаний в рабиністичній літературі, але в євангельських розповідях він точно не описується. Два учні, про яких говориться, є Андрій (пор. Ів. 1:40) та апостол Іван (який ніколи не називав себе по імені в Євангелії).

Слово «учень» може означати (1) того, хто навчається і/або (2) послідовника. Це слово стало першою назвою для віруючих в Ісуса Христа як у обіцяного єврейського Месію. Важливо зазначити, що Новий

Заповіт закликає до активного учнівства, а не просто до прийняття пасивного рішення щодо цього (пор. Мт. 13; 28:18-20). Християнство — це початкове рішення (покаяння і віра), за яким неодмінно слідує рішення послуху та наполегливості. Християнство не є страхуванням від пожежі, або квитком на небо, а щоденні богослужбові/дружні відносини з Ісусом.

1:37 «Два учні почули те, що він сказав». Іван Хреститель вказує людям на Христа, а не на себе (пор. Ів. 3:30).

1:38 «Рабі (що в перекладі означає «учитель»)». В іудейському середовищі першого століття це було типове звернення до тих, хто міг тлумачити та застосовувати Закон Мойсея та Усну Традицію (Талмуд). Буквально слово означає «мій хазяїн». Апостол Іван використовує його як еквівалентне поняття «учитель» (пор. Ів. 11:8,28; 13:13-14; 20:16). Те, що Іван пояснює вжиті ним терміни (пор. Ів. 1:38,41,42) показує, що він писав Євангеліє для язичників.

▣ **«Де ти живеш».** Видається, що таке запитання було традиційним для процесу встановлення унікальних відносин між учителем і учнем. Це запитання означало, що ці два чоловіки бажали провести більше часу з Ісусом, ніж просто поставити декілька запитань по дорозі (пор. Ів. 1:39).

Слово *tenō* («залишатися») можна зустріти тричі в Ів. 1:38,39. Воно може стосуватися як фізичного, так і духовного місця. Його потрійне використання показує іншу гру слів, шляхом поєднання цих двох значень в одному місці, що є досить типовим для Івана (1:1,5; 3:3; 4:10-11; 12:32). Двозначність, яка ставить перед собою певну мету, є однією із характеристик стилю письма у Івана!

1:39 «було біля десятої години». Неясно, чи Іван використовував римську систему обчислення часу, відповідно до якої, день починався (1) в 6 годині ранку, або (2) опівдні, чи єврейську систему, відповідно до якої, день починався в 6 годині ввечері (коли сутеніло). Якщо порівняти текст Ів. 19:14 з Мр. 15:25, то виходить, що Іван використовував таку римську систему обчислення часу, але, якщо розгляну дати місце в Ів. 11:9, то видається, що він використовував єврейську. Швидше за все, Іван використовував їх обох, і в цьому місці він таки використав римську систему обчислення часу, тобто тоді було по-нашому 16:00.

1:40 «Один із тих двох, хто почули, як Іван говорив». Автор (апостол Іван) ніколи не називав себе по імені в Євангелії (наприклад, 21:2). Є точно можливим те, один із цих двох учнів, які почули цю заяву Івана Хрестителя, був син Заведея (наприклад, Мт. 4:21; Мр. 1:19).

1:41

NASB «Він знайшов спочатку свого брата»

NKJV, NRSV «Він спочатку знайшов свого брата»

TEV «Відразу він знайшов»

NJB «Перше, що зробив Андрій»

Є відмінності у рукописах, що і відображається у перекладах. Можливі наступні варіанти розуміння тексту:

1. перше, що зробив Андрій
2. перша людина, яку він знайшов
3. Андрій був першим, хто пішов і розказав про це

▣ **«Месію (що в перекладі означає Христос)».** Див. коментар до Ів. 1:20.

1:42 «Ісус глянув на нього». Тут слово «глянув» вжито в значенні «пильно розглядав».

▣ **«Симоне, сину Івана».** В Новому Заповіті присутня певна плутанина щодо імені батька Петра. В Мт. 16:17 Петро названий «сином Йони» (*Ἰῶνας*), але в цьому місці — «сином Івана» (*Ἰωάννης*). Ім'я «Іван» можна знайти у рукописах P⁶⁶, P⁷⁵, κ та L. У манускрипті В міститься це ж саме ім'я, але лише з однією буквою «п» (*Ἰωανῆς*). Ім'я «Йона» зустрічається в рукописах A, B³, K, а також у більшості пізніх грецьких манускриптах. Різниця в написанні є типовою при транслітерації власних імен з арамейської мови.

Майкл Магілл у своїй книзі «Новий Заповіт: переклад рядків» [Michael Magill, *The New Testament*

TransLine], стор. 303 говорить, що «‘Йона’ та ‘Іван’» можуть бути альтернативними формами грецького написання одного і того ж самого єврейського імені, так само, як наприклад «Симон» і «Симеон».

■ **будеш називатися Кифою» (що перекладається як «Петро»)**. Слово «Кифа» є арамейським позначенням скелі (*kepa*), який грецькою мовою звучить як *kephas*. Це ім'я є нагадуванням про стабільність, силу та довговічність. Тут міститься один із коментарів, за допомогою якого автор Євангелія намагається допомогти язичникам, які читають текст Ів. 1:38, зрозуміти життя та вчення Ісуса.

Цікаво, що в цій главі трапляються два різних технічних слова (ДІССЛОВА), які тлумачають текст:

1. *екзегетика* — вивести назовні, яке вжито в Ів. 1:18
2. *герменевтика* — пояснити, витлумачити, перекласти, яке вжито у Ів. 1:42

ТЕКСТ NASB (ОНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 1:43-51

⁴³Наступного дня Він забажав піти до Галілеї і Він там знайшов Пилипа. І сказав Ісус до нього: «Іди за мною». ⁴⁴А Пилип був із Віфсаїди, міста, з якого походили Андрій та Петро. ⁴⁵Пилип знайшов Нафанаїла і сказав йому: «Ми знайшли Того, про кого написано в Законі Мойсея, а також в Пророках — це Ісус з Назарету, син Йосипа». ⁴⁶Нафанаїл сказав йому: «Хіба може що добре бути з Назарету?» Пилип сказав йому: «Іди і побачиш». ⁴⁷Ісус побачив, як Нафанаїл підходив до Нього, і сказав йому: «Ось справжній ізраїльтянин, в якому немає лукавства!». ⁴⁸Нафанаїл сказав до Нього: «Звідки Ти мене знаєш?» Ісус відповів і сказав до нього: «Перед тим, як Пилип покликав тебе, коли ти сидів під смоковницею, Я бачив тебе». ⁴⁹Нафанаїл відповів йому: «Рабі, Ти є Син Божий; Ти — Цар Ізраїля». ⁵⁰Ісус відповів і сказав до нього: «Ти віриш через те, що я сказав, що я бачив тебе під смоковницею? Ти побачиш більші речі, ніж це». ⁵¹А потім Він сказав до нього: «По правді, по правді кажу Я вам: ви побачите небо розкритим і ангелів Божих, які піднімаються та сходять до Сина Людського».

1:43 «Наступного дня». Іван часто використовує хронологічні маркери у Євангелії (пор. Ів. 1:29,35,43; 2:1 тощо). Дія (1) починається в Ів. 1:19, де міг бути перший день; (2) продовжується «наступного дня» в Ів. 1:19; і (3) а також триває «третього дня» в Ів. 2:1.

■ **«Він забажав піти».** Іван описує ранній період служіння Ісуса в Іудеї, який не записаний у Синоптичних Євангеліях. В Євангелії від Івана основний акцент робиться на служінні Ісуса в Іудеї і, особливо, в Єрусалимі. Однак, тут він виявив бажання піти до Галілеї, можливо, для того, щоб бути присутньому на весіллі у Кані (Ів. 2).

■ **«Іди за Мною».** Тут вжито НАКАЗОВИЙ СПОСІБ ДІЙСНОГО СТАНУ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ. Так у рабинів звучало покликання до того, щоб стати постійним учнем. У іудеїв були власні правила поведінки, які визначали відносини між рабином та його учнями.

1:44 «А Пилип був із Віфсаїди». Назва цього містечка означала «рибальський будинок». Там жили Андрій і Петро.

1:45 «Нафанаїла». Єврейське ім'я «Нафанаїл» означало «Бог подарував». В Синоптичних Євангеліях цього апостола ніде не називають цим іменем. Сучасні дослідники вважають, там про нього говориться як про «Варфоломія», але це не більше, ніж припущення.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: ЗНАЧЕННЯ ІМЕН АПОСТОЛІВ

■ **«в Законі, а також в Пророках».** Тут маються на увазі дві із трьох частин єврейського канону: Закон, Пророки та Писання (такий канон був остаточно прийнятий в Ямнії в 90 р. н.е.). Цим фразеологізмом позначали увесь Старий Заповіт.

■ **«Ісус з Назарету, син Йосипа».** Цю фразу необхідно розуміти через призму єврейської культури. Тоді Ісус жив в Назареті, і главу сім'ї, в якій він жив, звали Йосип. Це в жодному разі не заперечує народження

Ісуса в Віфлеємі (пор. Мих. 5:2) або Його непорочне зачаття (пор. Іс. 7:14). Див. наступну Спеціальну тему.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: ІСУС ІЗ НАЗАРЕТУ

1:46 «Нафанаїл сказав йому: «Хіба може що добре бути з Назарету?». Очевидно, що Пилип і Нафанаїл добре знали старозавітних пророків; Месія ж мав походити з Віфлеєму (пор. Мих. 5:2) біля Єрусалиму, а не з Назарету у язичницькій Галілеї, але, можливо, вони не зрозуміли текст Іс. 9:1-7!

1:47

NASB, NKJV, NRSV «в якому немає лукавства»

TEV «немає неправди в ньому»

NJB «в якому немає обману»

Ці слова характеризують Нафанаїла як людину пряму, без прихованого лукавства (пор. Пс. 32:2), воістину справжнього представника богообраного народу Ізраїля.

1:48 «Ісус відповів і сказав до нього: «Перед тим, як Пилип покликав тебе, коли ти сидів під смоковницею, Я бачив тебе». Очевидно, що Ісус тут використав Свої надприродні знання (наприклад, Ів. 2:24-25; 4:17-19,29; 6:61,64,71; 13:1,11,27,28; 16:19,30; 18:4) для того, щоб показати Нафанаїлу, що Він дійсно є Месія.

Дуже складно зрозуміти, як взаємодіяли між собою божественна та людська природа Ісуса. При аналізі деяких текстів незрозуміло, чи Ісус в конкретному випадку використовував свої «надприродні» сили чи людські навики. Однак, в даному випадку є очевидним, що «надприродні».

1:49 Нафанаїл відповів Йому: «Рабі, Ти є Син Божий; Ти — Цар Ізраїля». Зверніть увагу на ці два титули! В них обох наявний відтінок націоналістичних месіанських вірувань (наприклад, Пс. 2). Ці перші учні сприймали Ісуса в рамках іудейських понять першого століття. Вони не розуміли в повній мірі Його особистість як Страждаючого Раба (пор. Іс. 53) аж до часу Його воскресіння.

1:51

NASB «По правді, по правді кажу Я вам»

NKJV «З абсолютною упевненістю кажу Я вам»

NRSV «Істинно кажу Я вам»

TEV «Я кажу вам істину»

NJB «Без сумнівів»

Буквально тут міститься значення «Амінь! Амінь!». Подвійне використання цього слова Ісусом міститься лише у Євангелії від Івана, причому — 25 разів. «Амінь» є форма єврейського слова «віра» (*emeth*), яке буквально означає «бути стійким, надійним» (див. Спеціальну тему: «Вірити», «довіряти», «вірувати» та «вірність» у Старому Заповіті. В Старому Заповіті це слово вживається як метафора непохитності та достовірності. Пізніше його почали перекладати як «віра» або «вірність». Однак, з часом слово «Амінь» стало використовуватися для ствердження. Оскільки це слово знаходилося на початку речення, йому відводилася унікальна роль — привертати увагу до надзвичайно важливих слів та об'явлень від ЯХВЕ, які, безсумнівно, заслуговують на довіру (пор. Ів. 1:51; 2:3,5,11; 5:19,24,25; 6:26,32,47,53; 8:34,51,58; 10:1,7; 12:24; 13:16,20,21,38; 14:12; 16:20,23; 21:18).

Зверніть увагу на зміну граматичного числа (у ЗАЙМЕННИКА та у ДІССЛОВА) на МНОЖИНУ. Це означає, що сказане адресувалося всім, хто стояв там.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: АМІНЬ

■ «вам: ви». Обидва ЗАЙМЕННИКИ стоять у МНОЖИНІ. Ісус звертався до всіх, хто стояв там, і в певному сенсі, до всього людства.

■ «небо розкритим». В цій фразі проявляється старозавітна теофанія (старозавітне богоявлення):

1. у Єзекіїля — Єзек. 1:1
2. у Ісуса — Мт. 3:16; Мр. 1:10; Лк. 3:21
3. у Степана — Дії 7:56
4. у Петра — Дії 10:11
5. Друге пришестя — Об. 19:11

Тут вжито ДОКОНАНИЙ АКТИВНИЙ ДІСПРИКМЕТНИК. Тут слово «небо» вжито в МНОЖИНІ, тому що в івриті воно вживається у МНОЖИНІ. Це може означати (1) атмосферу над Землею, як у Бут. 1, або (2) саму присутність Бога.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: НЕБЕСА І ТРЕТЄ НЕБО

«ангели Бога, які піднімаються та сходять». Це натяк на сон Якова у Вефілі (пор. Бут. 28:10 і далі). Ісус стверджує, що як Бог пообіцяв допомогти Якову у всіх його потребах, так само Бог допоможе у всіх Його потребах!

«Син Людський». Ісус сам обрав таку характеристику Самого Себе. Це словосполучення було єврейською фразою, яка стосувалася людини (пор. Пс. 8:4; Єзек. 2:1). Але через те, що вона вживається у Дан. 7:13, їй приписують божественні якості. Ця фраза не містила в собі жодного націоналістичного або мілітаристського підтексту, тому вона не використовувалася рабинами. Ісус обрав її через те, що в ній поєднуються два аспекти Його природи (людська і божественна, пор. 1 Ів. 4:1-3). У Євангелії від Івана Ісус називав себе так 13 разів.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для Вас навчальним путівником, а отже, Ви залишаєтесь відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить Вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати це на автора-коментатора. Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань — примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чому дізнавачі з Єрусалиму питали в Івана Хрестителя, чи є він одним із трьох старозавітних персонажів?
2. Визначіть, яке христологічне твердження щодо Ісуса зробив Іван Хреститель в Ів. 1:19-30.
3. Чому існують такі великі відмінності між Синоптичними Євангеліями та Євангелієм від Івана в описі покликання учнів?
4. Що ці люди зрозуміли про Ісуса? Зверніть увагу на те, які титули вони використовували, коли зверталися до Нього (Ів. 1:38).
5. Як Ісус називав Самого Себе? Чому?

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА. ГЛАВА 2

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Весілля в Кані 2:1-11	Вода перетворилась на вино 2:1-12	Весілля в Кані 2:1-11	Весілля в Кані 2:1-3 2:4 2:5 2:6-10 2:11 2:12	Весілля в Кані а 2:1-10 2:11-12
2:12 Очищення Храму 2:13-22	Ісус очищує Храм 2:13-22	Очищення Храму 2:13-22	2:13-17 2:18 2:19 2:20 2:21-22	Очищення Храму 2:13-22
Ісус знає всіх людей 2:23-25	Той, Хто розрізняє серця 2:23-25	2:23-25	Ісус знає людську природу 2:23-25	Ісус в Єрусалимі 2:23-25

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ ЗАДУМУ У ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для Вас навчальним путівником, а отже, Ви залишаєтесь відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить Вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати це на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент.
2. Другий фрагмент.
3. Третій фрагмент.
4. І т.д.

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА ВІРШІ 1-11

А. Ісус багато в чому відрізнявся від релігійних лідерів Свого часу. Наприклад, Він їв та пив із простими людьми. Якщо Іван Хреститель був самітником у пустелі, то Ісус був публічною особою, яка перебувала серед простих людей.

Б. Його перше чудо було таким домашнім, таким сімейним! Піклування та переживання за простих людей є однією із характеристик Ісуса, тоді як його гнів щодо самоправедних релігійних людей відображає іншу грань Його характеру. Для свободи Ісуса була властива цінність простих людей, а не традицій чи загальнообов'язкових ритуалів, хоча Він виявляв повагу і до них.

В. Це перше із семи чудес, через які Іван показує характер та силу Ісуса (Ів. 2:11):

1. перетворення води у вино (Ів. 2:1-11)
2. зцілення сина царедворця (Ів. 4:46-54)
3. зцілення кульгавого чоловіка (Ів. 5:1-18)
4. насичення близько 5000 людей (Ів. 6:1-15)

5. ходіння по воді (Ів. 6:16-21)
6. зцілення чоловіка, який був сліпим від народження (Ів. 9:1-41)
7. воскресіння Лазаря (Ів. 11:1-57).

Г. Євангеліє від Івана структурована не за хронологічним, а за богословським (теологічним) підходом. Друга глава є хорошим прикладом цього. Спочатку Іван описує те, як Ісус пробує навчити іудеїв (як їхніх лідерів, так і простих людей), але вони не увірували / не сприйняли Його вістку. Через укорінене невірство та релігійну самоправедність людей Ісус і відкинув іудаїзм:

1. шість глеків з водою, наповнені по вінця, символізують іудаїзм, який Ісус перемінив
2. очищення Храму (яке хронологічно відбулося на початку останнього тижня земного життя Ісуса), яке розміщено на початку розповіді, є первинним теологічним маркером того, що Ісус відкинув іудейське лідерство.

Іншим хорошим прикладом текстуального дизайну Євангелія від Івана є ситуація із Никодимом (містер Релігійність) в Ів. 3 та із жінкою біля колодязя (міс Нерелігійність) в Ів. 4. Тут є «реклама» для всіх людей.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ І ФРАЗ

ТЕКСТ NASB (ОНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 2:1-11

¹Третього дня було весілля в Кані Галілейській, і була там мати Ісуса; ²і були також запрошені на весілля Ісус та Його учні. ³Коли вино закінчилося, мати Ісуса сказала Йому: «У них немає вина». ⁴А Ісус промовив до неї: «Жінко, що нам до цього? Моя година ще не прийшла». ⁵Його мати сказала слугам: «Все, що Він вам скаже, зробіть». ⁶І було там шість кам'яних урн для води, що стояли там для іудейського звичаю очищення, кожна з яких вміщала двадцять чи тридцять галонів. ⁷Ісус сказав до них: «Наповніть урни водою». І наповнили вони їх аж по вінця. ⁸І сказав Він до них: «Тепер зачерпніть *трохи* і віднесіть до розпорядника банкету». І вони віднесли *до нього*. ⁹Коли розпорядник банкету спробував воду, яка перетворилася у вино, — і він не знав, звідки воно з'явилася (але слуги, які черпали воду, знали), тоді розпорядник покликав нареченого, ¹⁰і сказав до нього: «Кожен чоловік готує спочатку хороше вино, а потім, коли *люди* вже трохи оп'яніють, *то він готує гірше вино; але* ти зберіг хороше вино аж до тепер». ¹¹Це був початок *Його* чудес, які Ісус вчинив у Кані Галілейській, і якими Він явив славу Свою, і Його учні увірували у Нього.

2:1 «було весілля». Весілля у громадах були значними соціальними подіями. На них часто запрошували усе населення громади, а саме весілля могло тривати декілька днів.

■ **«в Кані».** Ця назва вживається лише у Євангелії від Івана (Ів. 2:1,11; 4:46; 21:2). Ми знаємо лише декілька речей про це місце:

1. рідне місто Нафанаїла
2. місце, де Ісус вчинив Своє перше чудо
3. місце, яке було близько до Капернаума.

Вважається, що це було одне із чотирьох наступних поселень (АВ, том 1, с. 827):

1. Аїн Кана — на відстані лише 1 милі на північ від Назарету
2. Кафр Канна — на відстані близько трьох миль на північний схід від Назарету
3. Кхірбет Кана — поселення на відстані приблизно восьми з половиною миль на північ від Назарету, на пагорбі
4. Кана на рівнині Асохіса, про яку згадував Йосип Флавій («Життя», 86, 206).

Рівнина, швидше за все, і є місцезнаходженням Кани, оскільки на івриті ця назва означає «тростина» («очерет»).

■ **«була там мати Ісуса».** Очевидно, що Марія допомагала з приготуванням до весілля. Це можна побачити по тому, що (1) вона давала розпорядження слугам (пор. Ів. 2:5), а також (2) переймалася поповненням напоїв (пор. Ів. 2:3). Можливо, це було весілля родичів або друзів сім'ї.

2:3 «У них немає вина». У євреїв існував загальнообов'язковий звичай, відповідно до якого гостям

завжди пропонувалося вино. Це вино було, очевидно, таким, яке вже перебродило, що видно в (1) коментарі розпорядника банкету, Ів. 2:9-10; (2) іудейських звичаях в дні Ісуса; або (3) відсутності гігієнічних процесів або хімічних добавок в той час.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: БІБЛІЙНЕ ВІДНОШЕННЯ ДО АЛКОГОЛЮ ТА ПИЯЦТВА

2:4 «Жінко». В англійській мові це звучить грубо, але тоді це була іудейське звертання, яке виражало повагу (Ів. 4:21; 8:10; 19:26; 20:15).

NASB «Що нам до цього?»

NKJV «Яке відношення твоя турбота має до Мене?»

NRSV «Чому це має турбувати тебе і мене?»

TEV «Ти не повинна казати мені, що робити».

NJB «Що ти хочеш від мене?».

Тут вжита єврейська ідіома, яка буквально означає «що тобі і мені [від цього]» (Суд. 11:12; 2 Сам. 16:10; 19:22; 1 Цар. 17:18; 2 Цар. 3:13; 2 Хр. 35:21; Мт. 8:29; Мр. 1:24; 5:7; Лк. 4:34; 8:28; Ів. 2:4). Можливо, саме це було початком нових відносин Ісуса із Його сім'єю (пор. Мт. 12:46 і далі; Лк. 11:27-28).

■ **«Моя година ще не прийшла».** Це показує, що Ісус мав власне розуміння мети, яка була Йому призначена (пор. Мр. 10:45). Крім того, Іван використовує слово «година» в різних значеннях:

1. для обчислення часу (пор. Ів 1:39; 4:6,52,53; 11:9; 16:21; 19:14; 19:27)
2. для позначення останнього часу (пор. Ів. 1:39; 4:6,52,53; 11:9; 16:21; 19:14; 19:27)
3. для позначення останніх днів Ісуса (арешт, судилище, смерть, пор. Ів. 2:4; 7:30; 8:20; 12:23,27; 13:1; 16:32; 17:1).

2:5 «Все, що Він вам скаже, зробіть». Марія не сприйняла слова Ісуса як такі, що унеможлиблюють виконання її прохання у цій ситуації.

2:6

NASB «для іудейського звичаю очищення»

NKJV «відповідно до звичаю очищення»

NRSV «для іудейських обрядів очищення»

TEV «у іудеїв були правила щодо ритуального омивання»

NJB «для омивань, які були звичними серед іудеїв»

Ці ємкості з водою використовувалися для церемоніального омивання ніг, рук, домашнього начиння тощо. Іван додав цей коментар для того, щоб допомогти язичникам зрозуміти наявний контекст.

2:6-7 «шість кам'яних урн для води». Як це часто буває в Івана, це місце може мати двояке значення:

1. допомога весільній парі
2. остаточний знак, який вказує на те, що Ісус виконав (завершив) іудаїзм. На користь останньої думки можна навести такі аргументи:
 - а. число «6» як символ людських зусиль
 - б. вказівка Ісуса наповнити урни по вінця може мати символічне значення, а не просто, щоб забезпечити більше вина
 - в. величезний обсяг вина, якого було набагато більше, ніж було потрібно на таке місцеве весілля
 - г. вино було символом достатку у новому віці (пор. Єр. 31:12; Ос. 2:22; 14:7; Йоїл 3:18; Ам. 9:12-14).

■ **«кожна з яких вміщала двадцять чи тридцять галонів»** [1 галон / gallon = 3,785 літри]. Одиницею виміру, яка була тут використана, є єврейський бат / *bath*. В дні Ісуса використовували три різних види цієї одиниці, тому не ясно, який точний об'єм мався на увазі, але однозначно, що внаслідок цього чуда отримано величезний обсяг вина!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: БЛИЗЬКОСХІДНІ ОДИНИЦІ МІРИ ТА ВАГИ В СТАРОДАВНІЙ ЧАС (МЕТРОЛОГІЯ)

2:8

NASB «до розпорядника»

NKJV «до хазяїна банкету»

NRSV «до головного розпорядника»

TEV «до чоловіка, відповідального за святкування»

NJB «до головуючого на святі»

Цією особою може бути (1) шанований гість, який відповідав за святкування або (2) слуга, який відповідав за обслуговування гостей.

2:10 Річ у тому, що найкраще вино подавали на початку банкету. Після того, коли гості уже трохи оп'яніли, подавали гірше вино. А в цьому випадку найкраще вино подано вкінці! Видається, що тут міститься контраст між Старим Заповітом (старе вино) і іудаїзмом, та Новим Заповітом (нове вино) в Іс. (пор. з Посланням до Євреїв). Очищення Ісусом Храму (пор. Ів. 2:13-25 — подія, яку, очевидно, Іван помістив всупереч хронологічному порядку з богословською метою) може символізувати цю істину.

2:11 «Це був початок Його чудес». Євангелія від Івана структурно побудована навколо знаків семи знаків (чудес) та їхньої інтерпретації. Див. Спеціальну тему: *Archē*.

■ «явив славу Свою, і Його учні увірували у Нього». Ціллю чуда (чудес) (див. примітку про ДІЄСЛОВО в Ів. 1:31) було засвідчення слави Ісуса (див. Спеціальну Тему: Слава [в Старому Заповіті]). Це чудо, як і багато інших, було призначено для Його учнів! І не для їхньої віри, а для кращого розуміння учнями особистості Ісуса та Його служіння. Ці знаки розкривали істинну особистість та істинну роботу Месії. І неясно, чи присутні гості взагалі здогадалися, що тоді відбулося.

ТЕКСТ NASB (ОНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 2:12

¹²Після цього Він вирушив до Капернаума, Він сам, Його мати, Його брати та учні; і вони залишилися там на декілька днів.

2:12 «до Капернаума». Після невірства жителів Назарету (пор. Лк. 4:16-30) це місто стало місцезнаходженням Ісуса у Галілеї (пор. Мт. 4:13; Мр. 1:21; 2:1; Лк. 4:23,31; Ів. 2:12; 4:46-47).

■ Це унікальний погляд на служіння Ісуса Своїй родині, з огляду на чудо в Кані.

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА ВІРШІ 13-25

А. Серед дослідників Нового Заповіті існує багато дискусій стосовно того, скільки ж разів Ісус насправді здійснивав очищення Храму. У Євангелії від Івана очищення Храму поміщено на початковому етапі служіння Ісуса, тоді як відповідно до Синоптичних Євангелій (Мт. 21:12; Мр. 11:15 і Лк. 19:45) Ісус здійснив очищення Храму протягом останнього тижня свого життя.

Однак, можливо і те, що Іван структурував земне життя Ісуса відповідно до богословського задуму Євангелія (зокрема, підкреслюючи повну божественну природу Ісуса у першій главі). Кожен богонатхненний євангеліст міг вільно обирати, адаптувати, розкладати у певному порядку та підсумовувати дії та вчення Ісуса. Але я не вірю, що у них була свобода вкладати в уста Ісуса слова, яких Він не говорив, або прикрашати події. Варто пам'ятати, що Євангелія не є біографіями у сучасному розумінні, але є євангелізаційними трактатами, розрахованими на вибраних читачів. Євангелія не є хронологічними, так само, як і всі слова Ісуса не записано дослівно (швидше за все — стисло, конспективно). Однак це не означає, що вони є неточними. В основі східної літератури закладені інші культурні очікування, ніж у західній. Див. Гордон Фі та Дуглас Стюарт «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [Gordon Fee and Douglas Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*], стор. 127-148.

Б. Очищення Храму гармонійно вписується у загальний богословський задум, що Ісус, в першу чергу, мав справу з єврейським народом. Це можна побачити у його розмові з Никодимом у Ів. 3 (представником ортодоксального іудаїзму). Однак, у Ів. 4 Ісус вже починає звертатися до більш ширшої групи людей (навіть до представників єретичної іудейської секти), першою із яких була жінка-самарянка.

ТЕКСТ NASB (ОНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 2:13-22

¹³Незабаром була Пасха іудейська, і Ісус вирушив в Єрусалим. ¹⁴І знайшов Він у Храмі тих, хто продавали биків і овець, і голубів, та тих, хто обмінювали гроші, які сиділи за своїми столами. ¹⁵І зробив Він мотузяний бич, і повиганяв їх всіх разом із вівцями та биками із Храму; і порозкидав Він монети міняйл та поперевертав їхні столи; ¹⁶а тим, хто продавав голубів, Він сказав: «Заберіть все це звідси; перестаньте робити з дому Мого Отця місце для торгівлі». ¹⁷Його учні пам'ятали, що було написано: «Ревність ЩОДО ДОМУ ТВОГО З'ІДАЄ МЕНЕ». ¹⁸Тоді іудеї сказали до нього: «Який знак Ти покажеш нам, що ти маєш владу робити таке?». ¹⁹Ісус відповів їм: «Зруйнують цей храм, і я за три дні поставлю його». ²⁰Тоді іудеї сказали: «Сорок шість років пішло на те, щоб побудувати цей Храм, а Ти поставиш його за три дні?». ²¹Але Він говорив про храм Свого тіла. ²²Тому коли Він воскрес з мертвих, Його учні згадали, що Він це казав; і вони увірували в Писання і в слово, яке Ісус промовляв.

2:13 «Пасха». Щорічне свято, яке описане у Вих. 12 та в Повт. Зак. 16:1-6. Це свято є єдиною можливістю для нас визначити приблизну тривалість земного служіння Ісуса. Відповідно до Синоптичних Євангелій, служіння Ісуса тривало всього лише один рік (оскільки згадується лише одна Пасха). Однак, Іван згадує три Пасхальних свята: (1) Ів. 2:13,23; (2) Ів. 6:4 та (3) Ів. 11:55; 12:1; 13:1; 18:28,39; 19:14. Також, можливо, що в Ів. 5:1 говориться ще про четверту Пасху. Ми не знаємо напевно тривалість активного публічного служіння Ісуса, однак Євангеліє від Івана говорить, що воно тривало, як мінімум, три роки, і, можливо, навіть чотири або і п'ять.

Іван побудував своє Євангеліє навколо іудейських свят (Пасха, Свято Кушів і Ханука, див. Річард Н. Лонгенекер «Біблійна ексегеза у апостольський час», 2 видання [Richard N. Longenecker, *Biblical Exegesis in the Apostolic Period*, 2nd ed.], стор. 135-139).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: ПАСХА (ПЕСАХ)

■ **«І Ісус вирушив в Єрусалим».** Іудеї завжди говорили про Єрусалим більше у його богословському сенсі, ніж у географічному чи топографічному значенні.

2:14 «у Храмі». Храм Ірода Великого (ідуменянин, який правив Палестиною з 37 по 4 рр. до н.е.) був розділений на сім різних дворів. Зовнішній двір був Двором язичників; там купці розмістили свої місця для торгівлі для того, щоб обслуговувати всіх тих, хто хотів принести жертви чи спеціальні приношення у Храмі.

■ **«биків і овець, і голубів».** У людей, які подорожували здалека, була необхідність купувати тварин, ритуально чистих (прийнятних) для жертвоприношення. Однак, сім'я первосвященника контролювала всі ці торговельні місця, а тому і встановлювала непомірно високі ціни на такі тварини. Також відомо, що, якби люди самостійно привели власних тварин, то священники визнали б їх непридатними для жертвоприношення через який-небудь фізичний дефект. У зв'язку з цим, люди були змушені купувати тварин для жертвоприношення тільки у торговців Храму.

■ **«тих, хто обмінювали гроші».** Існує два пояснення, чому ці люди були потрібні в Храмі: (1) єдиною допустимою храмовою монетою був шекель. Оскільки іудейський шекель вже давно перестали чеканити, то у Храмі в Ісусові дні приймали лише шекель із Тиру або (2) в Храмі не допускалися монети із зображенням римського імператора. Звісно, це був здирництво!

2:15 «І зробив Він мотузяний бич, і повиганяв їх всіх із Храму». Про такий бич згадується лише тут. В цій розповіді чітко проявляється гнів Ісуса, адже місце, де люди могли пізнати ЯХВЕ, перестало бути місцем поклоніння та об'явлення! Сам по собі гнів не є гріхом! Можливо, слова Павла в Еф. 4:26 певним

чином стосуються цього випадку. В цьому світі існують деякі речі, через які нам також слід гніватися.

2:16 «Заберіть все це звідси». Тут вжито форму АОРИСТА АКТИВНОГО СТАНУ НАКАЗОВОГО СПОСОБУ ДІЄСЛОВА, тобто «викиньте всі ці речі звідси!».

▣ **«перестаньте робити з дому Мого Отця місце для торгівлі».** Ця форма — НАКАЗОВИЙ СПОСІБ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ із ЗАПЕРЕЧНОЮ ЧАСТКОЮ — означає переривання дії, яка вже в процесі. В інших Євангеліях (зокрема, в Мт. 21:13; Мр. 11:17; Лк. 19:46) в цьому місці також цитується текст Іс. 56:7 та Єр. 7:11, однак Іван не наводить тут ці старозавітні пророцтва. Можливо, тут є певний натяк на месіанське пророцтво Зах. 14:21.

2:17 «Його учні пам'ятали». Ця фраза означає, що учні, перебуваючи у світлі служіння Ісуса та маючи допомогу Святого Духа, побачили духовні істини в діях Ісуса значно пізніше (пор. Ів. 2:22; 12:16; 14:26).

▣ **«що було написано».** Тут вжито ДІЄСЛОВО ДОКОНАНОГО ВИДУ, у ПАСИВНОМУ СТАНІ та у формі ПЕРИФРАЗУ, що буквально означає «це ясно написано». Це був типовий прийом для того, щоб підтвердити богонахненність Старого Заповіту (пор. Ів. 6:31,45; 10:34; 12:14; 20:30). Це була цитата з Пс. 69:9 (з Септуагінти). Цей псалом, як і Пс. 22, говорить про розп'яття Ісуса. Ревність Ісуса по відношенню до Бога, Його істинне поклоніння якраз і привело Його до хресної смерті, яка була по Божій волі (пор. Іс. 53:4,10; Лк. 22:22; Дії 2:23; 3:18; 4:28).

2:18

NASB «Який знак Ти покажеш нам, що ти маєш владу робити таке?»

NKJV «Який знак Ти покажеш для нас, якщо ти робиш таке?»

NRSV «Який знак Ти можеш показати нам, щоб робити таке?»

TEV «Яке чудо Ти можеш вчинити, щоб показати нам, що Ти маєш право робити це?»

NJB «Який знак Ти можеш показати нам, що Тобі треба так діяти?»

Це було основне питання по відношенню до Ісуса у іудеїв. Фарисеї стверджували, що вся Його сила походить від диявола (пор. Ів. 8:48-49,52; 10:20). У них були власні очікування від Месії, що він буде робити свої діла певним способом (наприклад, як Мойсей). Коли Він не робив ті дії, які від нього очікували, то вони почали цікавитися Ним (пор. Мр. 11:28; Лк. 20:2), так само, як вони задавали подібні питання Івану Хрестителю.

2:19 «Зруйнують цей храм, і я за три дня поставлю його». Грецьке слово на позначення Храму (*hieron*), яке було вжито у Ів. 2:14 і 15, стосувалося території всього Храму, тоді як інше слово (*naos*) у Ів. 19,20 і 21 стосувалося самого внутрішнього Святилища. У зв'язку з цим, існує багато дискусій щодо цієї фрази. Очевидно, що в текстах Мт. 26:60 і далі, Мр. 14:57-59 і Дій 6:14 говориться про розп'яття та воскресіння Ісуса. Однак, в цьому контексті сказане певним чином відноситься безпосередньо і до самого Храму, який був зруйнований Титом у 70 р. н.е. (пор. Мт. 24:1-2). В цих двох твердженнях міститься істина, що Ісус встановив нове духовне поклоніння, у центрі якого перебуває Він Сам, а не древній іудаїзм (пор. Ів. 4:21-24). І, знову-таки, Іван використовує конкретне слово у двох різних значеннях!

2:20 «Сорок шість років пішло на те, щоб побудувати цей Храм». Ірод Великий розширив та реконструював Другий Храм (побудований у дні Зоровавеля, пор. з Книгою Огія) для того, щоб завоювати повагу іудеїв (оскільки він сам був ідумеянин). Йосип Флавій говорить, що будівництво розпочалося в 20 або 19 р. до н.е. Якщо це дійсно так, то значить, поточні події відбувалися в 27-28 рр. н.е. Також відомо, що робота над Храмом тривала аж до 64 р. н.е. Цей Храм став для іудеїв символом великої надії (пор. Єр. 7). Сам Ісус як новий Храм замінив його. В тексті Ів. 1:14 Він описаний як святилище, а в цьому місці вже як сам Храм! Які приголомшливі метафори вживаються по відношенню до теслі із Назарету! Бог і людство тепер зустрілися і знайшли відносини у Самому Ісусі!

2:21 «Але Він говорив про храм Свого тіла». В той момент, коли Ісус сказав ці слова, Його учні їх не зрозуміли (пор. Ів. 2:17). Необхідно пам'ятати, що Іван писав це на десятки років пізніше.

Ісус знав, чому Він прийшов. Принаймні, існували такі цілі Його приходу:

1. явити людям Бога

- показати зразок істинного людства
- віддати Своє життя як відкуплення за багатьох

Цей вірш відноситься до останньої із вищенаведених цілей (пор. Мр. 10:45; Ів. 12:23,27; 13:1-3; 17:1).

2:22 «Його учні згадали, що Він це казав». Дуже часто слова і дії Ісуса були призначені більше для користі Його учнів, ніж до тих, кому Він фактично казав ці слова. Однак, учні не завжди відразу розуміли Його слова.

■ **«вони увірували в Писання».** Хоча сам текст не містить прямого посилання на Писання, можливо, Пс. 16:10 є тим текстом, який натякає на воскресіння Ісуса (пор. Дії 2:25-32; 13:33-35. Цей же текст (або його богословська концепція щодо воскресіння) згадується у Ів. 20:9.

ТЕКСТ NASB (О НОВЛЕНА ВЕРСИЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА 2:23-25

²³Коли ж Він був у Єрусалимі на Пасху, під час святкування, багато увірували у Його ім'я, бачачи Його знамення, які Він робив. ²⁴Але Ісус, зі Свого боку, їм не звірявся, бо Він знав усіх людей, ²⁵і через те, що Він не мав потреби, щоб хтось Йому свідчив про людину, оскільки Він Сам знав, що було у людині.

2:23 «багато увірували у Його ім'я». Слово «увірували» є грецьким поняттям (*pisteō*), яке також можна перекласти як «вірити», «віра» або «довіра»/ «довіряти». У Євангелії від Івана такий ІМЕННИК не вживається, але аналогічне ДІЄСЛОВО є часто вживаним. В даному контексті присутня незрозумілість щодо того, чи натовп людей широко визнавав Ісуса із Назарету як Месію. Інші приклади, коли слово «вірити» вживалося для позначення зовнішньої (поверхневої) віри, містяться в Ів. 8:31-59 та Діях 8:13, 18-24. Істинна біблійна віра є чимось більшим, ніж первинна реакція на Боже покликання. Віра повинна супроводжуватися процесом учнівства (пор. Мт. 13:20-22,31-32).

Очевидно, таких «поверхневих» віруючих тягнуло до Ісуса завдяки Його чудесам (пор. Ів. 2:11; 7:31). Ціллю чудес було підтвердження особистості Ісуса та його діл. Однак, необхідно підмітити, що віра у могутні діла Ісуса ніколи не була вірою справжньою та постійною (пор. Ів. 4:38; 20:29). Об'єктом віри має бути Сам Ісус. Чудеса самі по собі не обов'язково є Божими знаменнями (пор. Мт. 24:24; Об. 13:13; 16:14; 19:20). Діяння, які звершував Ісус, мали привести людей до віри у Нього (пор. Ів. 2:23; 6:14; 7:31; 10:42); часто люди бачили чудеса, але відмовлялися повірити (пор. Ів. 6:27; 11:47; 12:37).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: ВИКОРИСТАННЯ ІВАНОМ СЛОВА «ВІРИТИ» (ІМЕННИК Є МАЛОВЖИВАНИМ)

2:24-25 В грецькій мові тут використано одне речення. Досить яскраве дієслово «звірятися» (буквально вжита заперечна форма НЕДОКОНАНОГО ВИДУ АКТИВНОГО СТАНУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ дієслова «вірити») використано в цьому контексті для опису дій та позиції Ісуса. Тут значно більше, ніж первинна згода або емоційний відгук. В цьому реченні також говориться про те, що Ісус знав зіпсованість та непостійність людського серця (завдяки Божественному знанні, пор. Бут. 6:11-12,13; Пс. 14:1-3). Ілюстрацією до цього фрагменту тексту є опис зустрічі з Никодимом у главі 3 книги. Навіть «містер Релігійність» завдяки власним зусиллям, знанням, соціальному статусу або родоводу не міг би бути прийнятим Богом. Праведність приходить лише від вірування/віри/довіри (*belief/faith/trust*) в Ісуса (пор. Рим. 1:16-17; 4).

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для Вас навчальним путівником, а отже, Ви залишаєтесь відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить Вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати це на автора-коментатора. Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань — примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чому Ісус перетворив воду у вино? Що це символізувало?

2. Опишіть весільні звичаї у дні Ісуса.
3. Чи можете ви намалювати план Храму Ірода? Чи можете ви вказати на плані можливі місця, де знаходиться покупці та продавці?
4. Чому в Синоптичних Євангеліях немає опису первинного очищення Храму?
5. Чи пророкував Ісус про зруйнування Храму Ірода?
6. Визначіть та поясніть грецьке слово, яке перекладено вірити» (*believe*), «довіряти» / «довіра» (*trust*) і «віра» (*faith*).

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА. ГЛАВА 3

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Ісус і Никодим	Нове народження	Ісус і офіційний іудаїзм	Ісус і Никодим	Розмова з Никодимом
3:1-15	3:1-21	3:1-10	3:1-2 3:3 3:4 3:5-8 3:9 3:10-13	3:1-8 3:9-21
3:16-21		3:11-15 3:16 3:17-21	3:14-17 3:18-21	
Ісус і Іван Хреститель	Іван Хреститель возвеличує Христа	Подальше свідцтво Івана	Ісус і Іван	Іван свідчить перший раз
3:22-30	3:22-36	3:22-24 3:25-30	3:22-24 3:25-26 3:27-30	3:22-24 3:25-36
Той, Хто зійшов із неба			Той, Хто зійшов із неба	
3:31-36		3:31-36	3:31-36	

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ ЗАДУМУ У ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для Вас навчальним путівником, а отже, Ви залишаєтесь відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить Вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати це на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятьох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент.
2. Другий фрагмент.
3. Третій фрагмент.
4. І т.д.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ТЕКСТ NASB (ОНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 3:1-3

¹Був один чоловік із фарисеїв на ім'я Никодим, начальник іудеїв; ²цей чоловік прийшов до Ісуса вночі і сказав Йому: «Рабі, ми знаємо, що Ти учитель, який прийшов від Бога; бо ніхто не може робити таких знамен, як Ти, якщо Бог не з ним». ³Ісус відповів і сказав Йому: «По правді, по правді кажу я тобі, якщо хто не народиться знову, то він не зможе побачити Царство Боже».

3:1 «фарисеїв». Коріння цієї релігійної/політичної партії іде ще від епохи Макавеїв. Їхня назва, можливо, означає «відділені». Вони були щирі віруючі, віддані дотриманню Божого Закону у тому вигляді, яким він визначався та пояснювався в усній традиції (Талмуд). Дехто із них були по-справжньому віруючими

людьми (Никодим, Йосип із Аримафеї), а дехто були самоправедними людьми, законниками, упередженими, людьми заповіту лише «на публіці» (пор. Іс. 6:9-10; 29:13). Однак, тут ключовою характеристикою є серце людини! Основою «Нового Заповіту» (Єр. 31:31-34) є внутрішня мотивація (тобто, нове серце, новий розум, закон, записаний на серцях). Людська показна обрядовість, як завжди, є недостатньою. Обрізання серця в Повт. Зак. 10:16; 30:6 є метафорою особистої віри/довіри, яка проявляється у послуху та житті по благодаті!

Релігійний консерватизм і/або лібералізм може мати неприємні форми. Богослов'я повинно базуватися на любові та вірі. Див. Спеціальну тему: Фарисеї.

■ **«Никодим».** Для іудея із Палестини було дуже незвично мати виключно грецьке ім'я (як, наприклад, мали Пилип та Андрій, пор. Ів. 1:40,43). Його ім'я означало «підкорювач народу» (пор. Ів. 7:50;19:39).

NASB, NKJV «начальник іудеїв»

RSV, NJB «керівник іудеїв»

TEV «іудейський керівник»

В даному контексті це є спеціальний термін для позначення членів Синедріону (в інших контекстах цей термін міг означали і керівника місцевої синагоги) — сімдесятьох членів верховного суду іудейського народу в Єрусалимі. Їхня влада негласно, але суттєво була обмежена римлянами, однак Синедріон все ще мав велике символічне значення для іудейського народу. Див. Спеціальну тему нижче.

Імовірно, Іван тут використав особу Никодиму як представника ортодоксального іудаїзму першого століття. Тим, хто вже досягнув духовного просвітлення, було сказано почати все спочатку. Не скрупульозне дотримання правил (навіть богоугодних, пор. Кол. 2:16-23) чи приналежність до певної нації/народу (пор. Ів. 8:31-59) визначає громадянство людини у Царстві Божому, а лише віра в Ісуса. Божий дар в Ісусі, а не щира (навіть агресивна) релігійність, є дорогою для того, щоб бути прийнятим Богом. Визнання Никодимом Ісуса як учителя від Бога, хоча і є вірним, однак є недостатнім. Особиста, єдина та всепоглинаюча віра в Ісуса як Месію є єдиною надією для грішного людства (пор. Ів. 1:12)!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: СИНЕДРІОН

3:2 «вночі». Рабини говорили, що ніч була найкращими часом для вивчення Закону, оскільки ніщо в той момент не заважало цьому процесу. Можливо, Никодим не хотів того, щоб його побачили разом з Ісусом, тому він (і, можливо, інші, хто був з ним) прийшов до Нього вночі. Дехто із інтерпретаторів думає, що тут, як це часто буває у тексті в Івана, потрібно допускати подвійне тлумачення цього місця. Для Івана є типовим проведення контрасту між світлом і темрявою (див. Новий англійський переклад Біблії (NET), стор. 1898, # 7 і т.д.).

■ **«Рабі».** Це звертання у Івана означає «учитель» (пор. Ів. 1:38; 4:31; Мр. 9:5; 11:21). Одна із речей, яка завжди дратувала іудейських вождів, було те, що Ісус не відвідував будь-якої рабиністичної богословської школи. Він не мав окремої талмудичної освіти, а мав лише ті знання, які він отримав у місцевій синагозі в Назареті.

■ **«Ти учитель, який прийшов від Бога».** Ця фраза була розміщена на початку речення для його підсилення. Можливо, в цьому реченні є натяк на пророцтво в Повт. Зак. 18:15, 18. Никодим визнавав владу Ісуса у його словах та ділах, але це не означало, що він сам перебував у духовному мирі з Богом.

■ **«якщо Бог не з ним».** Тут вжито УМОВНЕ РЕЧЕННЯ ТРЕТЬОГО ТИПУ, яке вказує на потенційну можливість дії у майбутньому.

3:3,5,11 «по правді, по правді». Буквально — «Амінь, амінь». Цей термін походить від старозавітного слова «віра». Корінь цього слова має значення «бути твердим», «бути надійним». Ісус вживав це слово перед тим, як Він говорив дуже важливі речі. Пізніше його почали використовувати для підтвердження істинних тверджень. Подвійне використання цього слова на початку речення є характерним лише для Євангелія від Івана. Тут подвійне вживання слова «амінь» розмежує нові репліки у розвитку діалогу між Ісусом та Никодимом.

Див. СПЕЦІАЛЬНУ ТЕМУ: АМІНЬ

3:3 «якщо хто не». Тут також вжито УМОВНЕ РЕЧЕННЯ ТРЕТЬОГО ТИПУ, як і в фразі Никодима у Ів. 3:2

NASB, NKJV, TEV «народиться знову
NRSV, NJB «народиться згори»

Тут — АОРИСТ ПАСИВНОГО СТАНУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ. Слово (anōthen) може означати:

1. «фізичне народження вдруге»
2. «народження спочатку» (пор. Дії 26:4)
3. «народження згоди», яке і підпадає під цей контекст (пор. Ів. 3:7,31; 19:11)

Схоже, що тут ще один приклад того, як Іван використовує слова, що мають два різних значення (двозначні), кожне із яких є правдивим (пор. з Бауер, Арндт, Генріх і Данкер «Греко-англійська лексика Нового Заповіту [Baue, Arndt, Gengrich and Danker *A Greek-English Lexicon of the New Testament*], с. 77). Очевидно, що текст Ів. 3:4 Никодим зрозумів слова Христа у першому значенні. Іван і Петро (пор. 1 Петр. 1:23) використовують таку ж сімейну метафору для опису процесу спасіння, так само як і Павло використовує слово «усиновлення». Головна роль у цьому процесі є дія Отця (пор. Ів. 1:13). Спасіння є даром, дією Бога (пор. Ів. 1:12-13; Рим. 3:21-24; 6:23; Еф. 2:8-9).

■ **«не зможе побачити».** Ця ідіоматична фраза є паралельною до фрази «не зможе увійти» в Ів. 3:5.

■ **«Царство Боже».** Це словосполучення вжито всього лише двічі в Євангелії від Івана (пор. Ів. 3:5). Натомість, у Синоптичних Євангеліях воно є ключовою фразою. В них цій темі присвячена перша та остання проповідь Ісуса, а також більшість із його притч. Мова йде про Боже царювання в серці людей прямо сьогодні! Дивовижно, що Іван використав це словосполучення лише двічі (і жодного разу у притчах Ісуса). Див. Спеціальну тему нижче. У Євангелії від Івана ключовим терміном та метафорою є натомість словосполучення «вічне життя».

Ця фраза пов'язана з есхатологічною (тематикою кінцевих часів) істиною у вченні Ісуса. Цей теологічний парадокс — «вже, але ще не» — має відношення до іудейської концепції двох епох: віку зла та віку праведності, який принесе за собою Месія. Іудеї очікували лише одне пришестя наповненого Духом воєнного вождя (подібно до суддів у Старому Заповіті). Однак, через те, що є два пришестя Ісуса, ці дві епохи накладаються одна на одну. Царство Боже проникло в людську історію через боговтілення у Віфлеємі. Однак, Ісус прийшов не як воїн-завойовник, описаний в Об. 19, а як Страждаючий Слуга (пор. Іс. 53) і скромний вождь (пор. Зах. 9:9). Але Царство уже створено (пор. Мт. 3:2; 4:17; 10:7; 11:12; 12:28; Мр. 1:15; Лк. 9:2,11; 11:20; 21:31-32), хоча ще і не звершено (пор. Мт. 6:10; 16:28; 26:64).

Віруючі у своєму практичному житті спостерігають конфлікт цих двох епох. Вони уже мають життя по воскресінні, але все ще продовжують помирати фізично. Вони вільні від влади гріха, але все ще самі є грішними. Вони живуть в межах внутрішньої суперечності між есхатологічними тенденціями «вже / ще не»!

В книзі Френка Стетта «Новозавітне богослов'я» [Frank Stagg, *New Testament Theology*] є дуже корисні роздуми щодо цього конфлікту «вже/ще не» у Євангелії від Івана:

«У Євангелії від Івана особлива увага відведена темі майбутнього пришестя (Ів. 14:3,18 і наст., 28; 16:16,22) і в ньому явно говориться про воскресіння та останній суд в “останній день”(Ів. 5:28 і наст.; 6:39 і наст., 44,54; 11:24; 12:48); і все ж таки, через все Четверте Євангеліє проходить думка, що вічне життя, суд і воскресіння є реаліями теперішнього часу (Ів. 3:18 і наст.; 4:23; 5:25; 6:54; 11:23 і т.д.; 12:28,31; 13:31 і наст.; 14:17; 17:26)» (стор. 311).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: ЦАРСТВО БОЖЕ

**ТЕКСТ NASB (О НОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:
ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 3:4-8**

⁴Никодим сказав до Нього: «Як людина може народитися, якщо вона стара? Вона не може увійти в утробу її матері і знову народитися, чи не так?». ⁵Ісус відповів: «По правді, по правді кажу я тобі, допоки хто не народиться від води і Духа, то не зможе увійти в Царство Боже». Народжений від плоті є плоть, і народжений від Духа є дух. ⁷Ти не дивуйся тому, що я сказав: «Вам потрібно

народитися знову». ⁸Вітер віє там, де хоче, і ти чуєш його звук, але не знаєш, звідки він пішов, і куди він іде; так само і будь-хто, народжений від Духу».

3:5 «допоки хто не народиться від води і Духа». Тут вжито інше УМОВНЕ РЕЧЕННЯ ТРЕТЬОГО ТИПУ. В цьому місці є очевидний контраст (що є типовим для текстів Івана) між:

1. фізичним та духовним (перед словом «Дух» немає АРТИКЛЯ)
2. земним та небесним.

Контраст також присутній і в Ів. 3:6.

Є різні теорії щодо тлумачення слова «вода», яке вжито тут:

1. позначення чоловічого сімені у рабиністичній традиції
2. родові води при народженні дитини
3. хрещення Івана, яке символізує покаяння (Ів. 1:26; 3:23)
4. старозавітне поняття, яке означало церемоніальне кроплення Духом (Єзек. 36:25-27)
5. християнське хрещення (однак Никодим в жодному разі не міг би зрозуміти його значення; вперше про нього згадують Юстин та Ірелей).

Відповідно до контексту, найбільш підходящим значенням тут є третя теорія — водне хрещення Івана разом із твердження Івана про те, що Месія буде хрестити Святим Духом. Відповідно народження тут слід розуміти метафорично, і нам не слід допускати нерозуміння в інтерпретації цього терміну подібно тому, як це робив Никодиму. З огляду на це, перша теорія є, зрозуміло, невідповідною. Незважаючи на те, що Никодим ніяк не міг зрозуміти слова Ісуса в контексті подальшого християнського хрещення, апостол Іван дуже часто вставляв власні богословські елементи поміж історичних слів Ісуса (пор. Ів. 3:14-21). Друга теорія цілком може пасувати дуалістичному стилю в Івана — верх і низ, Божий і земний світи. Розглядаючи ці варіанти, необхідно визначити, чи вони протиставляються (наприклад, перша або друга теорії) чи, навпаки, вони доповнюють (як четверта теорія) інші.

Д. А. Карсон у книзі «Екзегетичні хитрощі» [D. A. Carson, *Exegetical Fallacies*] говорить про іншу точку зору: обидва слова означають одне і теж саме народження — есхатологічне народження за текстом Єзек. 36:25-27, в якому описується «новий заповіт» із Єрем. 31:31-34 (стор. 42).

Ф.Ф. Брюс у книзі «Відповіді на запитання» [F. F. Bruce, *Answers to Questions*] також вбачає у тому тексті Єзекіїля старозавітну алюзію на слова Ісуса. Тут навіть може бути натяк на хрещення прозелітів, про яке Никодим як видатний учитель-рабин точно мав би знати! (стор. 67).

■ **«Царство Боже».** Один із старогрецьких рукописів (зокрема, манускрипт κ) містив фразу «Царство Небесне», яка є часто вживаною у Євангелії від Матвія (багато Отців Церкви також її використовували). Однак, у Ів. 3:3 зустрічається фраза «Царство Боже» (Ів. 3:3 і 5 є єдиними місцями у Євангелії від Івана, де вона зустрічається). Іван, який писав до язичників (так само, як Марк і Лука), ніколи не вживав іудейських відповідників, які вживалися для заміни Божого імені.

3:6 Тут знову зустрічається вертикальний дуалізм (верх проти низу — небесний світ проти світу земного), який є типовим для Євангелія від Івана (пор. Ів. 3:11).

3:7 «Ти... Вам». Перший займенник, адресований Никодиму, вжито в ОДНИНІ, тоді як другий займенник, який виражає загальний принцип, що застосовується до всього людства — в МНОЖИНІ (про авторську «гру» щодо ОДНИНИ і МНОЖИНИ див. в Ів. 3:11).

У декого виникає спокуса інтерпретувати це в світлі іудейської тенденції сподіватися на власний національний родовід (пор. Ів. 4:12; 8:53). Очевидно, що Іван, який писав в кінці першого століття, протистояв як гностицизму, так і іудейській національній манірності.

■ **«потрібно».** Грецьке ДІЄСЛОВО *dei* (буквально «це потрібно», BAGD 172) — ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ, АКТИВНОГО СТАНУ, ДІЙСНОГО СПОСОБУ — вжито тричі у третій главі Євангелія від Івана (Ів. 3:7,14,30). Воно говорить про те, що неодмінно повинно відбутися для того, щоб Божий план діяв і надалі (пор. Ів. 4:24; 9:4; 10:16; 12:34; 20:9).

3:8 Тут знову-таки можна зустріти гру слів: *ruach* (давньоєврейське та арамейське слово) та *pneuma* (грецьке слова), які означають вітер», «дихання» і «дух». Основна думка полягає в тому, що свобода у

вітру є подібною до свободи Духа. Ніхто не бачить вітер, але всі відчувають прояв вітру; так само із Духом. Спасіння людства не перебуває у сфері його контролю, спасіння підвладне Духу (пор. Єзек. 37). Можливо, у віршах 5-7 третьої глави відображена ця ж істина. В процесі спасіння поєднуються як побудження Духа (Ів. 6:44,65), так і особиста відповідь з боку людини у вигляді віри/розкаяння (Ів. 1:12; 3:16,18).

Євангеліє від Івана звертає особливу увагу на Особистість та роботу Святого Духа (Ів. 14:17,25-26; 16:7-15). Іван бачить новий вік праведності як еру Духа Господнього.

Текст Ів. 3:8 особливо наголошує на такій загадці: чому деякі люди вірують, коли вони чують/бачать Євангеліє, а інші — ні. Іван стверджує, що ніхто не може увірувати, якщо його не доторкнеться Дух (пор. Ів. 1:13; 6:44,65). Цей вірш підсилює такий богословський підхід. Однак, питання відповіді людини на цей заповіт (тобто прийняття людиною Божественної пропозиції) все ще означає, що Дух доторкається до всіх. Чому дехто відмовляється повірити є великою загадкою несправедливості (тобто власного егоцентризму після гріхопадіння). Чим старшим я ставав, тим більше я вивчав власну Біблію, і тим більше я служив Божим людям, пишучи про «загадку» протягом всього життя. Ми всі живемо в мороці туману (наприклад, 1 Кор. 13:12) людського бунту! Пояснення або пошук іншого шляху, створення систематичного богослов'я не є таким важливим, ніж віра в Бога в Ісусі. Йову так і не була дана відповідь на його питання «чому»!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: ДИХАННЯ, ВІТЕР, ДУХ

ТЕКСТ NASB (ОНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 3:9-15

⁹Никодим сказав Йому: «Як таке може бути?». ¹⁰Ісус відповів і сказав до нього: «Ти учитель Ізраїлю, і цього не розумієш?» ¹¹По правді, по правді кажу я тобі, ми говоримо про те, що ми знаємо, і свідчимо про те, що ми вже бачили, а ви не приймаєте нашого свідчення. ¹²Якщо я говорив вам про земне, а ви не повірили, то як ви повірите, якщо я буду говорити про небесне? ¹³Ніхто не сходив на небо, але Він, хто зійшов з небес — це Син Людський. ¹⁴Як Мойсей підніс змія в пустелі, то так само має бути піднесений Син Людський; ¹⁵тому хто увірує в Нього, матиме життя вічне.

3:9-10 Никодим мав би зрозуміти символічну термінологію Ісуса в світлі (1) хрещення прозелітів в іудаїзмі та (2) проповідей Івана Хрестителя.

Можливо, це було зроблено як умисне применшення людського знання: навіть такі люди, як Никодим, начальник іудейський, не могли повністю зрозуміти духовних речей. Іван написав своє Євангеліє для того, щоб протидіяти зародкам гностицизму — ересі, яка надавала важливе значення людському знанню як засобу спасіння. Лише Ісус є істинним світлом (пор. Ів. 3:19) для всіх, а не просто для якоїсь елітної групи.

3:11 «ми говоримо про те, що ми знаємо». Ці ЗАЙМЕННИКИ, які вжиті тут в МНОЖИНІ відносяться до Ісуса та апостола Івана (пор. Ів. 3:11) або Ісуса і Бога-Отця; останнє тлумачення краще підходить по контексту (Ів. 3:12). Добра вістка (євангеліє) не є спекуляцією, а Божественним відкриттям!

■ «ви не прийняли нашого свідчення». Іван часто використовує слова «приймати» / «отримувати» (λαμβάνω) та їхні сполучення з різними ПРИЙМЕННИКАМИ в богословському сенсі по відношенню до:

1. прийняття Ісуса
 - а. негативно (Ів. 1:11; 3:11, 32; 5:43, 47)
 - б. позитивно (Ів. 1:12; 3:11,33; 5:43; 13:20)
2. прийняття Духа
 - а. негативно (Ів. 14:17)
 - б. позитивно (Ів. 7:39)
3. прийняття слів Ісуса
 - а. негативно (Ів. 12:48)
 - б. позитивно (Ів. 17:8)

Див. СПЕЦІАЛЬНУ ТЕМУ: СВИДЧЕННЯ ПРО ІСУСА

3:12 «якщо... якщо». Перша частина складного речення є УМОВНИМ РЕЧЕННЯМ ПЕРШОГО ТИПУ, яке передбачає правдивість речей з авторської точки зору або його літературного задуму. Друга частина — УМОВНЕ РЕЧЕННЯ ТРЕТЬОГО ТИПУ, яке вказує на потенційний характер дії у майбутньому.

■ **«ви... вам».** ЗАЙМЕННИК та ДІЄСЛОВО вжиті у МНОЖИНІ. Никодим міг прийти до Ісуса із учнями, або іншими фарисеями; це також могло бути загальною заявою по відношенню (оскільки Никодим був представником цілої групи) до всіх невіруючих іудеїв, як, наприклад, Ів. 3:7 та 11.

3:13 Призначення цього вірша полягає у підтвердженні того, що відкриття Бога Отця у Ісусі є істинне, завершене, єдине у своєму роді та таке, що походить із першоджерела (пор. Ів. 1:1-14). Тут є ще інший приклад вертикального дуалізму в Івана: небо протилежне землі, духовне — фізичному, походження Ісуса — походженню Никодима (пор. Ів. 1:51; 6:33,38,41,50,51,58,62). Вірш підтверджує (1) божественність; (2) предвічне існування; (3) боговтілення Другої Особи Трійці (про Трійцю див. Спеціальну тему: Трійця).

■ **«Син Людський».** Так Ісус називав Самого Себе; в цій назві не було націоналістичного, войовничого чи месіанського відтінку з позицій іудаїзму першого століття. Така назва походить з Єзек. 21 та Пс. 8:4, де вона використовується для позначення звичайної людини, а також з Дан. 7:13 — для позначення божественної сутності. Цей термін поєднує в собі парадокс особистості Ісуса — Бога та людини у всій своїй повноті (пор. 1 Ів. 4:1-3).

3:14-21 Досить важко визначити, де закінчується розмова Ісуса з Никодимом, і де починається коментар апостола Івана. Можливим є той факт, що Синоптичні Євангелія містять запис публічного учительського служіння Ісуса, тоді як Євангелія від Івана описує Його приватні бесіди зі Своїми учнями. Уривок Ів. 3:14-21 можна поділити таким чином:

1. тест Ів. 3:14-15 відноситься до Ісуса
2. текст Ів. 3:16-17 — до Бога Отця
3. текст Ів. 3:18-21 — до всього людства

Пам'ятайте, авторство цих слів (незалежно від того, чи це були слова Ісуса, чи Івана) ніяк не впливає на їхню істинність!

3:14 «Як Мойсей підніс змія». Тут відсилання до тексту Чис. 21:4-9, в якому говориться про Божий суд над Ізраїлем протягом часу його блукання в пустелі. Основна істина цього епізоду полягає в тому, що люди повинні довіряти та слухатися Божого слова навіть тоді, коли вони його повністю не розуміють. Бог дав Ізраїлю можливість для спасіння від укусів змій, у випадку, якщо вони тільки повірять. Свідченням цієї віри був послух Його слову/обітниці (Чис. 21:8).

■ **«піднесений».** Це грецьке слово (пор. Ів. 8:28; 12:32,34) часто перекладається як «воздвигати», «возносити» (пор. Дії 2:33; 5:31; Філ. 2:9) і це ще одне слово, яке Іван використовує у двох значеннях (подвійне значення, пор. 1:5; 3:3,8). Так, як Бог обіцяв визволення від смерті від укусів змій для тих, хто повірив Божому слову, і глянув на мідяного змія, так і ті, хто увірували в Боже слово (в добру вітку про Христа, Того, Кого піднесли на хрест) і довірилися Ісусу будуть визволені (врятовані) від зміїних укусів зла (диявола, гріха) (пор. Ів. 12:31-32).

3:15-18 «хто» (Ів. 3:15), «хто» (Ів. 3:16), «Той, хто» (Ів. 3:18). Божа любов адресована всьому людству (пор. Іс. 55:1-3; Єзек. 18:23,32; Ів. 1:29; 3:16; 6:33,51; 2 Кор. 5:19; 1 Тим. 2:4; 4:10; Тит 2:11; 2 Петр. 3:9; 1 Ів. 2:2; 4:14). Пропозиція спасіння є універсальною, але прийняття цього спасіння таким не є!

3:15 «увірує». Тут в оригіналі вжито ДІЄПРИКМЕТНИК ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ, АКТИВНОГО СТАНУ. Вірування є постійно триваюча довіра. Див. коментар до Ів. 1:12 а також Спеціальну тему: Віра (*faith*), вірити (*believe*), довіра (*trust*); Спеціальну тему: Використання Іваном дієслова «вірити»; Спеціальну тему: Що означає «отримувати», «вірувати», «сповідати / визнавати» та «покликання»?

■ **«в Нього».** Тут мається на увазі не тільки знання фактів (богословських істин) про Ісуса, а й наявність особистих відносин з Ним. Спасіння — це (1) вістка, в яку потрібно повірити; (2) Особистість, в яку потрібно прийняти, та якій потрібно бути слухняним; і (3) таке ж саме життя, яке необхідно прожити!

Крім того, граматична форма в цьому місці досить незвична. В Євангелії від Івана це єдиний випадок, коли вжито ЗАЙМЕННИК разом з ПРИЙМЕННИКОМ *en*; зазвичай у таких випадках вживається ПРИЙМЕННИК *eis*. Можливо, це має відношення до фрази «мав життя вічне» (пор. «Елементарна англійська версія Нового Заповіту» Гарольда Грінлі [Harold Greenlee, *The New Testament in Basic English*]).

3:15, 16 «життя вічне». Це грецьке слово (*zoē*) має характеристику як якості, так і кількості (пор. Ів. 5:24). У Мт. 25:4 вживається таке ж слово для вічного відділення. У Івана *zoē* (вживається 33 рази, найбільше — у главах 5 і 6) зазвичай (ДІЄСЛОВО вживається на позначення фізичного життя, наприклад, у Ів. 4:50,51,53) відноситься до життя по воскресінні, есхатологічного життя, або життя у епоху Нового Віку, життя Самого Бога. Євангеліє від Івана є унікальним серед всіх інших Євангелій особливою увагою до теми «вічного життя». Це основна тема та ціль Євангелія (пор. Ів. 3:15; 4:36; 5:39; 6:54,68; 10:28; 12:25; 17:2,3).

ТЕКСТ NASB (ОНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 3:16-21

¹⁶Бо так полюбив Бог світ, що Він віддав Сина Свого Єдинородженого, щоб кожен, хто увірує в Нього, не загинув, а мав життя вічне. ¹⁷Бо Бог не послав Сина у світ, щоб судити світ, але щоб світ міг врятуватися через Нього. ¹⁸Кожен, хто вірує у Нього, не буде засудженим; кожен, хто не вірує, вже засуджений, тому що не увірував у Ім'я Сина Божого Єдинородженого. ¹⁹Суд же полягає у тому, що Світло прийшло в світ, а люди полюбили більше темряву, ніж Світло, тому що діла їхні злі. ²⁰Бо кожен, хто робить зле, ненавидить Світло, і не приходить до Світла через те, що боїться, що діла його будуть розкриті. ²¹Але той, хто перебуває в істині, приходить до Світла, щоб діла його могли бути явлені, тому що вони зроблені в Бозі.

3:16 «Бог так полюбив». Тут вжито АОРИСТ АКТИВНОГО СТАНУ ДІЙНОГО СПОСОБУ (як в ДІЄСЛОВА «віддав»), що в цьому контексті говорить про завершеність дії у минулому часі (Бог послав Ісуса). У тексті Ів. 3:16-17 говориться, в основному, про любов Бога Отця (пор. 1 Ів. 4:7-21, і особливо Ів. 3:9-10). «Полюбив» — у грецькому оригіналі *agapaō*, при чому це слово не надто часто вживалося у класичній грецькій мові. Рання Церква використовувала це слово на наповнила його особливим значенням. В деяких контекстах це слово відноситься до любові Бога Отця або Бога Сина, однак, воно також вживається і щодо людської любові, при чому в негативному сенсі (пор. Ів. 3:19; 12:43; 1 Ів. 2:15). З богословської точки зору це слово є синонімічним по відношенню до старозавітного слова *hesed*, яке означає Божу заповітну любов та вірність. В грецькому койне у дні Івана слова *agapaō* та *phileō* були практично синонімами (порівняйте Ів. 3:35 і Ів. 5:20).

Інтерпретаторам варто завжди пам'ятати, що всі слова, які використовуються для опису Бога, несуть в собі тягар людської (антропоморфної) мови. Ми змушені використовувати наш світ, наші відчуття, наші історичні обставини для того, щоб описати вічне, святе, єдине у своєму роді Духовне Буття (Бога). Увесь людський словниковий запас складається, певним чином, з аналогій або метафор. Все, що відкрито людині, є істинним, але не повним. Гріховне людство, обмежене в часі і просторі, не зможе досягнути всю повноту справжньої реальності.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: ОПИС БОГА ЯК ЛЮДИНИ (АНТРОПОМОРФІЗМ)

■ **«так».** Буквально — таким чином (зокрема, Ів. 7:46; 11:48; 18:22). Тут виражається спосіб дії, а не емоції! Бог продемонстрував Свою любов (пор. Рим. 5:8) тим, що Він віддав і послав (Ів. 3:17, обидва дієслова у формі АОРИСТА АКТИВНОГО СТАНУ ДІЙНОГО СПОСОБУ) Свого Сина на смерть заради всього людства (пор. Іс. 53; Рим. 3:25; 2 Кор. 5:21; 1 Ів. 2:2).

■ **«світ».** Іван використовував грецьке слово *kosmos* у декількох значеннях (див. коментар до Ів. 1:10 та Спеціальну тему: *Kosmos*).

Цей вірш також доводить хибність гностичного дуалізму між духом (Богом) і матерією. Греки були схильні розглядати зло як невід'ємний атрибут матерії. Для них матерія (і в т.ч. тіло людини) було в'язницею для божественної іскри, присутньої в усіх людях. Іван не розглядає зло як елемент матерії чи плоті. Бог любить увесь світ (Землю, пор. Рим. 8:18-22) та усіх людей (плоть, пор. Рим. 8:23). Це може

бути знову-таки умисна двозначність (двозначна фраза), яка так часто зустрічається у Івана (пор. Ів. 1:5; 3:3,8).

■ **«Сина Єдинородженого».** Ця фраза означає «унікальний, єдиний у своєму роді». Слово «єдинороджений» не потрібно розуміти в (1) репродуктивному сенсі чи (2) в такому значенні, що у Бога немає інших дітей. Насправді, у Бога немає так

■ **«кожен, хто увірує у Нього».** Тут в оригіналі використано ДІЄПРИКМЕТНИК ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ АКТИВНОГО СТАНУ, який прокреслює первинний та триваючий характер віри.

Див. Спеціальну тему: Віра (*faith*), вірити (*believe*), довіра (*trust*); Спеціальну тему: Використання Іваном дієслова «вірити».

Це твердження повторює сказане в Ів. 3:15 для підсилення. Дяка Богу за те, що «кожен, хто увірує»! Це повинно збалансувати спроби надмірного акцентування окремішності будь-яких груп (національних, інтелектуальних або богословських). Це не значить, що такі поняття як «суверенітет Бога» та «свобода волі людини» є взаємовиключними; навпаки обидва поняття є правдивими! Бог завжди першим проявляє ініціативу та визначає план дій (пор. Ів. 6:44,65), однак Він будує Свої відносини із людьми шляхом укладення заповіту. Люди повинні відкликатися на Його пропозицію та умови, та продовжити жити в послуху Йому!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: ОБРАННЯ / ПЕРЕДВИЗНАЧЕННЯ І ПОТРЕБА В ТЕОЛОГІЧНОМУ БАЛАНСІ

■ **«не загинув».** Тут мається на увазі, що дехто все ж таки загине (використаний СЕРЕДНІЙ АОРИСТ УМОВНОГО СПОСОБУ). Їхня загибель (*amollumi*, СЕРЕДНІЙ АОРИСТ УМОВНОГО СПОСОБУ) прямо пов'язана з тим, що вони не відзвалися на Божий заклик через відсутність віри (пор. Ів. 11:25). Сам Бог не спричиняє, не викликає та не бажає їхнього невір'я (пор. Єзек. 18:23,32; 1 Тим. 2:4; 2 Петр. 3:9).

Багато хто пробують витлумачити це слово буквально, вважаючи, що, таким чином, Бог буквально знищить всіх хто є грішним. Але така точка зору суперечить Дан. 12:2 та Мт. 25:46. Це є хорошим прикладом того, як щирі віруючі намагаються сприйняти східну літературу з високим ступенем образності через західний формат інтерпретації (буквальний та логічний). Корисне обговорення цього терміну можна знайти у книзі Роберта В. Їордлстоуна «Синоніми Старого Заповіту» [Robert V. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*], стор. 275-277. Див. Спеціальну тему: Знищення (*apollumi*).

І знову, зверніть увагу, що Іван думає та пише шляхом використання дуалістичних категорій (зокрема, загибель та вічне життя). Словник та теологічна побудова учення Ісуса в Євангелії від Івана суттєво відрізняється від Синоптичних Євангелій. Багато кому видається цікавим питання, наскільки багато свободи (під керівництвом Святого Духа, тобто під богонатхненням) мали автори Євангелій у процесі підготовки їхніх євангельських описів Ісуса обраній аудиторії. Див. Гордон Фі та Дуглас Стюарт «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [Gordon Fee and Douglas Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*], стор. 127-148

3:17 «щоб судити світ». У Євангелії від Івана присутні декілька місць, які показують, що Ісус прийшов у світ не як Суддя, а як Спаситель (пор. Ів. 3:17-21; 8:15; 12:47). Однак, є й деякі інші місця у цьому ж тексті, які говорять, що Ісус прийшов як суддя і буде судити (пор. Ів. 5:22-23,27; 9:39; а також інші місця Нового Заповіту, такі як Дії 10:42; 17:31; 2 Тим. 4:1; 1 Петр. 4:5).

З приводу цього є декілька богословських коментарів:

1. Бог передав суд Ісусу так само, як Він почесно передав Йому все творіння та відкуплення (пор. Ів. 5:23)
2. Першого разу Ісус не прийшов, щоб судити, але щоб спасати (пор. Ів. 3:17), але у зв'язку з тим, що люди Його відкинули, вони вже самі себе засудили
3. Ісус повернеться вдруге як Цар царів та Суддя (пор. Ів. 9:39).

3:18 Цей вірш повторює тему вільного спасіння через Ісуса в протиставленні до самозасудження людей, які його відкинули. Бог не посилає людей в пекло. Вони самі себе туди посилають. Віра призводить до триваючих результатів (буквально «віруючий», АКТИВНИЙ ДІЄПРИКМЕТНИК ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ), і так само невір'я («засуджений», ДОКОНАНИЙ ВИД ПАСИВНОГО СТАНУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ і «не увірував», ДОКОНАНИЙ ВИД АКТИВНОГО СТАНУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ).

Див. Спеціальну тему: Використання Іваном ДІЄСЛОВА «Вірити» і Спеціальну тему: Часові форми грецьких ДІЄСЛІВ по відношенню до спасіння. Див. також Спеціальну тему: Що означає «отримувати», «вірувати», «сповідати/визнавати» та покликання?»

3:19-21 «а люди полюбили більше темряву, ніж Світло». Багато з тих, хто чують добру вістку, відкидають її, і не через інтелектуальні або культурні причини, а здебільшого через моральні підстави (пор. Йов 24:13). «Світло» тут означає як Самого Христа (пор. Ів. 1:9; 8:12; 9:5; 12:46), так і Його послання про Божу любов, потребу у спасінні, необхідності відповіді людини на Божий заклик. Цей мотив постійно повторюється у тексті Ів. 1:1-18.

3:19 «Суд же полягає у тому...». Суд, як і спасіння, є реаліями теперішнього часу (пор. Ів. 3:19; 9:39), однак повною мірою вони будуть реалізованими у майбутньому (Ів. 5:27-29; 12:31,48). Віруючі одночасно живуть в стані «уже» (реалізована есхатологія) та в стані «ще ні» (очікування завершення есхатологічних подій). Християнське життя є радістю та одночасно страшною боротьбою; це перемога після багатьох поразок; упевненість у спасінні разом з необхідністю проявляти непохитність у вірі!

3:21 «хто перебуває в істині». Оскільки слово «Світло» (Ів. 3:19,20[двічі],21) однозначно означає Ісуса, то і слово «істина» варто було б писати з великої букви. Роберт Хенна у книзі «Новий Заповіт грецькою мовою: граматична допомога» [Robert Hanna, *A Grammatical Aid to the Greek New Testament*] цитує працю Н. Терлера «Погляд на Новий Заповіт з точки зору граматики» [N. Turner, *Grammatical Insights into the New Testament*], який переклав це місце як «людина, яка є учнем Істини» (стор. 144).

З богословської точки зору цей вірш виражає таку ж саму істину як і глава 7 Євангелія від Матвія. Вічне життя має видимі характеристики. Без таких характеристик людина не може по-справжньому зустріти Бога у Христі, бути наповненою Святим Духом і залишатися у Дусі. У притчі про сіяча звертається основна увага на приношенні плоду, а не на просто процесі росту рослини (пор. Мт. 13; Мр. 4; Лк. 8; а також коментар до розмови Ів. 15:1-11). Праця не дає спасіння, але вона є його доказом (пор. Еф. 2:8-9,10).

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ

Цей коментар є для Вас навчальним путівником, а отже, Ви залишаєтесь відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить Вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати це на автора-коментатора. Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань — примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Що означає фраза «народитися знову»?
2. Який сенс, на вашу думку, має слово «вода» у Ів. 3:5? Чому?
3. Що включає в себе слово «вірити» (спадаючою вірою)?
4. Про чию любов по відношенні до людства говориться у тексті Ів. 3:16: Ісуса чи Бога Отця?
5. Яким чином кальвінізм співвідноситься з текстом Ів. 3:16?
6. Чи означає слово «загинуті» повне знищення?
7. Визначте поняття «світла» в даному контексті.

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА ВІРШІ 22-36

А. З самого початку Євангелія Іван постійно наголошує на повній божественній природі Ісуса Христа через діалоги та особисті свідчення. Ця глава продовжує дану тенденцію.

Б. Іван, пишучи своє Євангелію вкінці першого століття, зіштовхнувся із питанням, які постали вже після того, як були написані Синоптичні Євангелія. Одним із них була велика кількість послідовників ранніх ересей, пов'язаних із особою Івана Хрестителя (пор. Дії 18:24-19:7). Дуже важливим є той факт, що Іван Хреститель у текстах Ів. 1:6-8, 19-36 і 3:22-36 підтверджував своє підпорядкування Ісусу із Назарету та підтверджував месіанську роль Ісуса.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ТЕКСТ NASB (ОНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 3:22-24

²²Після цього Ісус та Його учні прийшли в землю іудейську, і там Він пробував разом із ними і хрестив. ²³Іван також хрестив в Еноні біля Салиму, тому що там було більше води; і люди приходили і хрестилися, ²⁴оскільки Івана ще не кинули до в'язниці.

3:22 «прийшов в землю іудейську». Це раннє одночасне служіння у Іудеї та Галілеї не відображене в Синоптичних Євангеліях. Самі по собі Євангелії не є хронологічними біографіями Христа. Див. Гордон Фі та Дуглас Стюарт «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [Gordon Fee and Douglas Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*], стор. 127-148.

▣ **«Він пробував разом із ними».** Ісус проповідував натовпам людей, але приватно бесідував лише зі своїми учнями. Він наповнював їх Собою. Цьому методу учнівства присвячено дві прекрасні книги Роберта Е. Коулмена (Robert E. Coleman) «Генеральний план євангелізації» (*The Master Plan of Evangelism*) та «Генеральний план наставництва» (*The Master Plan of Discipleship*), в яких особливу увагу присвячено особистому залученню Ісуса до життя малої групи!

▣ **«і хрестив».** З тексту Ів. 4:2 ми знаємо, що Сам Ісус нікого не хрестив, а хрестили його учні. Первинне послання Ісуса було дуже схожим до того, що говорив Івана Хрестителя. Це було старозавітній заклик до покаяння та підготовки самого себе. Хрещення у цьому контексті ще не було християнським хрещенням, а лише символізувало покаяння та духовне сприйняття.

3:23 «Іван також хрестив в Еноні біля Салиму». Точна географічна локація цього місця невідома:

1. дехто вважає, що це було в Переї на території Трансйорданії
2. інші — що це було в північно-східній Самарії
3. ще інші — в трьох милях на схід від міста Сихем.

У зв'язку з тим, що «еном» (*aenon*) означає «потік», «течія», третій варіант видається найбільш підходящим. Однак, яка б не була точна локація у цьому випадку, Ісусове служіння відбувалося в Іудеї, а Іван був десь неподалік на північ від Нього.

3:24 «оскільки Івана ще не кинули до в'язниці». Незрозуміло, чому тут був доданий цей хронологічний маркер. Вважають, що це було зроблено для того, щоб синхронізувати хронологію Євангелії від Івана із Синоптичними Євангеліями (пор. Мт. 14:1-12; Мр. 6:14-29). Цей маркер виконує функцію датування цієї розповіді про життя Ісуса.

ТЕКСТ NASB (ОНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 3:25-30

²⁵Внаслідок цього виникла суперечка зі сторони учнів Івана і одним іудеєм щодо очищення. ²⁶І вони прийшли до Івана, і сказали йому: «Рабі, Той, хто був з тобою по той бік Йордану, і про кого ти свідчив, ось, Він хрестить і всі йдуть до Нього». ²⁷Іван відповів і сказав: «Ніхто нічого не може отримати, якщо йому це не буде дано з неба. ²⁸Ви самі ж свідки, що я сказав: 'Я не Христос', але 'Я був посланий перед Ним'. ²⁹Той, хто має наречену, є нареченим; а друг нареченого, який стоїть і слухає його, щиро радується голосу нареченого. Тому радість моя переповнена. ³⁰Він має зростати, а я маю меншати».

3:25 «виникла суперечка зі сторони учнів Івана і одним іудеєм». Слово «суперечка» (NASB, NRSV, NJB) є сильним терміном, який позначають сварку або конфронтацію. У деяких грецьких рукописах написано «з деякими іудеями» В МНОЖИНІ. Найбільш стародавні грецькі рукописи містять порівну обидва варіанти. Однак, через те, що ОДНИНА більшою мірою є рідкісною (зокрема, її можна зустріти в манускриптах P²⁵, K², A, B, L, W), швидше за все, це і відповідає оригіналу. Тут UBS⁴ дає рейтинг «В» (майже точно). Серед древніх переписувачів існувала тенденція гармонізувати різні тексти та згладжувати неясності в тексті. Цікаво, що спровокували дану суперечку, очевидно, учні Івана.

NASB, NKJV, NRSV, NJB «щодо очищення»

TEV «щодо сутності ритуального омивання»

Є декілька теорій щодо цієї дискусії (NKJV):

1. можливо, учні Івана обговорювали відношення між хрещеннями Івана і учнями Ісуса в контексті іудейської традиції омивання; цей самий термін вжито в Ів. 2:6
2. дехто вважає, що це стосується безпосередньо того контексту, де Ісус учив, що Його життя і служіння є повністю виконаний іудаїзм:
 - а. Ів. 2:1-12, весільне свято у Кані
 - б. Ів. 2:13-22, очищення Храму
 - в. Ів. 3:1-21, розмова з Никодимом, начальником іудейським
 - г. Ів. 3:22-36, омивання у іудеїв та хрещення Івана Хрестителя та учнів Ісуса.

Той факт, що даний контекст не дає вичерпної відповіді щодо того, про що ж була та дискусія підкреслює наступне: у Івана Хрестителя з'явилася ще одна можливість засвідчити про верховенство Ісуса із Назарету над ним.

3:26 «Той, хто був з тобою по той бік Йордану, і про кого ти свідчив, ось, Він хрестить і всі йдуть до Нього». Учні Івана пам'ятали його попереднє свідчення про Агнця Божого (пор. Ів. 1:19-36), і вони очевидно трохи заздрили успіху (це гіпербола) Ісуса. Ісус теж був дуже чутливим до будь-якого духа суперництва (пор. Ів. 4:1).

3:27 «Ніхто нічого не може отримати, якщо йому це не буде дано з неба». Це дуже категорична та шира заява, що в духовних справах не може бути конкуренції. Все, що є у віруючих, дано їм по благодаті Божій. Однак, є не мало дискусій щодо значення слів «це» і «йому»:

1. дехто каже, що «йому» відноситься до віруючого, а «це» означає, що людина повинна прийти до Христа за спасінням (Бог звертається, людина може лише відповідати, пор. Ів. 6:44,65)
 2. інші вірять, що «йому» означає Ісуса, а «це» — усіх віруючих (пор. Ів. 6:39; 10:29; 17:2,9,11,24).
- Різниця між цими двома поглядами призводить до того, що слово «дано» буде означати або спасіння для кожного окремого віруючого, або, що всі віруючі самі по собі є даром Бога Ісусові (пор. Ів. 17:2).

3:28 «Я не Христос». Іван Хреститель наголосив окремо, як і в Ів. 1:20, що він не є Месією, а є його предтечею. В його словах присутній очевидний натяк на пророцькі тексти Мал. 3:1; 4:5-6 в поєднанні з Іс. 40 (пор. Ів. 1:23). Див. коментар щодо поняття «Месія» в Ів. 1:20 та Спеціальну тему: Месія.

3:29 «Той, хто має наречену, є нареченим». Це дивовижно, що в Старому Заповіті можна знайти так багато текстів, які описують відносини між Богом і Ізраїлем метафорами шлюбу (пор. Іс. 54:5; 62:4,5; Єр. 2:2; 3:20; Єзек. 16:8; 23:4; Ос. 2:21). Павло також використовує таку метафору у Еф. 5:22 і наступних віршах. Християнський шлюб, можливо, є найкращий сучасний приклад відносин заповітного характеру.

■ **«Тому радість моя переповнена».** ІМЕННИК «радість» та ДІЄСЛОВО «радіти» вживаються тричі в оригіналі цього вірша. Замість того, щоб відчувати у собі дух суперництва, Іван Хреститель прекрасно розуміє свою роль і радіє в Ісусі.

3:30 «Він має зростати, а я маю меншати». Термін «має» / «повинен» (*dei*) є особливо важливим у цьому місці. Він уже використовувався у Ів. 3:14 та 4:4. Це категоричне підтвердження розуміння Іваном того, що він є лише предтечею набагато більшого та значимого служіння Ісуса.

ТЕКСТ NASB (ОНОВЛЕНА ВЕРСІЯ), ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА, 3:31-36

³¹«Той, хто приходить згори, і є вищим всіх, а той, хто від землі — так він і є із землі, і говорить про земне. Той, хто приходить з неба, є вищим всіх. ³²Про те, що Він бачив і чув, Він свідчить; і ніхто не приймає Його свідоцтва. ³³Той, хто прийняв Його свідоцтво, запечатав те, що Бог істинний. ³⁴Бо Той, Кого послав Бог, говорить слова Божі; бо Він дає Духа без міри. ³⁵Отець любить Сина і все передав у Його руки. ³⁶Той, хто вірить у Сина, має вічне життя; а хто не послухає Сина, не побачить життя, але гнів Божий буде на ньому».

3:31-36 Серед інтерпретаторів існує багато суперечок стосовно того, чи ці вірші є словами:

1. Івана Хрестителя, які продовжують його попередні усні твердження
2. Ісуса (пор. Ів. 3:11-12)
3. апостола Івана.

Ці вірші повертають нас до теми віршів Ів. 3:16-21.

3:31 «Той, хто приходить згори». Дуже важливо, що два титули, які використовуються щодо Месії, підкреслюють його предвічне існування та повну божественну природу (див. натяк в Ів. 3:31), а також Його боговтілення та місію, надану Богом (див. натяк в Ів. 3:34). Термін, перекладений тут як «згори», в оригіналі використовується у фразах «народитися знову», «народитися згори» у Ів. 3:3.

Дуалізм «верх» і «низ», Божого та людського земного світів є суттєвою характеристикою Євангелія від Івана. Але цей дуалізм суттєво відрізняється від того есхатологічного дуалізму, присутнього в рукописах Мертвого моря. Також він суттєво відрізняється від гностичного дуалізму духу і матерії. У Євангелії від Івана саме по собі творіння, як і людське тіло, не є злом чи гріховними сутностями.

■ **«вищим всіх... вищим всіх».** Перша частина цього вірша говорить про божественну природу та предвічне існування Ісуса, який зійшов із неба (пор. Ів. 1:1-18; 3:11-12). Друга частина цього вірша підтримує, що Він перевершує все Боже творіння. У грецькому оригіналі неясно, чи слово «всіх» є ЧОЛОВІЧОГО чи СЕРЕДНЬОГО роду, тобто, що ним позначено: все людство чи все суще. Другої фрази «вищий всіх» немає у деяких грецьких текстах. У UBS⁴ так і не було визначено щодо того, чи включати цю фразу в текст, але допущення з точки зору текстуальної критики (див. Додаток 2) мало б превалювати щодо цього.

NASB «той, хто від землі — так він і є із землі, і говорить про земне

NKJV «той, хто від землі, є земним, в говорить про земне

NRSV «той, хто від землі, належить землі, і говорить про земні речі»

TEV «Той, хто із землі, належить землі, і говорить про земні речі»

NJB «той, хто від землі, є сам земним, і говорить по-земному»

Це твердження про Івана не є негативним. Тут слово «земля» (*gē*, в Ів. 12:32; 17:4; 1 Ів. 5:8, і 76 разів у Об'явленні) не є тим самим, що слово «світ» (*kosmos*), який часто вживається Іваном у негативному контексті. В цьому вірші просто говориться про те, що Ісус говорив про те, що Він сам знав, про небесне, тоді як усі люди говорять лише про те, що вони знають, про земне. Таким чином, свідоцтво Ісуса є набагато величніше, ніж свідчення будь-якого земного пророка чи проповідника (пор. Євр. 1:1-4).

3:32 «Про те, що Він бачив і чув, Він свідчить». У цьому вірші присутня мовна гра із ФОРМАМИ ДІЄСЛІВ: (1) «бачив» — ДОКОНАНИЙ ВИД; (2) «чув» — АОРИСТ; (3) «свідчить» — ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС. Ісус є останнім та звершеним Божим відкриттям (пор. 1 Кор. 8:6; Кол. 1:13-20; Євр. 1:2-3). Він говорить про (1) Свої особисті відносини з Богом Отцем і (2) Свою власну божественну природу.

■ **«ніхто не приймає Його свідоцтва».** Це перебільшення у стилі східної традиції, оскільки у віршах Ів. 3:23-26 говориться про те, що багато людей приходили до Ісуса. Сенс цієї фрази відноситься до іудаїзму в цілому (пор. Ів. 3:11), а не тільки до цього безпосереднього контексту.

3:33 «Той, хто». Тут показується всезагальна безмежна любов Бога до всіх людей. Немає жодних обмежень у дії Божої благої вістки; людина повинна лише покаятися і увірувати (пор. Мр. 1:15; Дії 20:21), адже Боже звернення відкрите всім (пор. Ів. 1:12; 3:16-18; 4:42; 1 Тим. 2:4; Тит 2:11; 2 Петр. 3:9; 1 Ів. 2:1; 4:14).

■ **«Той, хто прийняв Його свідоцтво».** У Ів. 3:33 вжито ДІЄПРИКМЕТНИК-АОРИСТ, тоді як у Ів. 3:36 — ДІЄПРИКМЕТНИК ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ. Такі граматичні форми показує, що спасаюча віра у Бога є не тільки первинним рішенням людини, а й самим учнівством людини протягом всього її життя. Такі ж самі підтвердження щодо необхідності «прийняття» вже містяться у Ів. 1:12 та 3:16-18. Зверніть увагу на дихотомію між прийняттям свідоцтва (Ів. 3:33) та продовженням слідуванню в ньому (Ів. 3:36). Термін «прийняття», як і термін «віра» у Новому Заповіті мають два значення:

1. особисте прийняття Христа і ходіння в Ньому

2. прийняття істин та доктрин Євангелія (Іуд. 3,20).

NASB «запечатав те, що Бог істинний»

NKJV, NRSV «засвідчив, що Бог істинний»

TEV «підтвердив цим, що Бог правдивий»

NJB «підтверджує, що Бог істинний»

Коли віруючі повністю довіряються Христу, вони тим самим підтверджують, що Боже повідомлення про Нього Самого, про світ, про людство і про Його Сина є істинним (пор. Рим. 3:4). Це тема, яка постійно повторюється у Івана (пор. Ів. 3:33; 7:28; 8:26; 17:3; 1 Ів. 5:20). Ісус є істинним, оскільки Він, в кінці кінців, відкриває нам Єдиного Істинного Бога (пор. Ів. 3:7,14; 19:11).

Щодо ДІЄСЛОВА «запечатувати» (АОРИСТ АКТИВНОГО СТАНУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ) див. наступну Спеціальну тему.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: ЗАПЕЧАТУВАТИ

3:34 «Бо Той, Кого послав Бог, говорить слова Божі». У тексті Ів. 3:34 записано два паралельних твердження, які показують, що влада Ісуса походить від Бога

1. Бог Сам послав Його
2. у Ньому повнота Духа.

▣ **«бо Він дає Духа без міри».** В оригіналі це записано в заперечній формі, однак англомовні читачі можуть зрозуміти її значення лише у стверджувальній формі. Існує два різних шляхи розуміння повноти Духа — дехто вірить, що:

1. Ісус дає повноту Духа віруючим (пор. Ів. 4:10-14; 7:37-39)
2. повнота Духа є тим Божим даром, яким Він наділив Месію (пор. Ів. 3:35).

Рабини користувалися словом «міра» для того, щоб описати богонатхнення, яке отримували пророки. При цьому рабини додавали, що жоден пророк не мав повноти (повної міри) Духа. З огляду на це, Ісус перевершує пророків (пор. Євр. 1:1-2), і таким чином, він є повнотою Божого відкриття.

3:35 «Отець любить Сина». Ця теза-підтвердження повторюється також в Ів. 5:20 і 17:23-26. Відносини віруючих з Богом ґрунтуються на любові Бога до Месії (його єдинородженого Сина, пор. Євр. 1:2; 3:5-6; 5:8; 7:28). Зверніть увагу на те, скільки вказано у даному контексті причин, чому людям слід повірити у Ісуса як у Месію:

1. тому що Він прийшов згори і є вищим всього (Ів. 3:31)
2. тому що Його послав Бог з місією вилуплення (Ів. 3:34)
3. тому що Бог продовжував давати Йому повноту Духа (Ів. 3:34)
4. тому що Бог любить Його (Ів. 3:35)
5. тому що Бог все віддав у Його руки (Ів. 3:35).

У грецькій мові є декілька слів на позначення поняття «любити», кожне з яких характеризує різні види відносин між людьми. Поняття *agapaō* та *phileō* часто включається одне в одне з семантичної точки зору (є перехресними поняттями). Обидва використовуються для того, щоб описати любов Отця до Сина:

1. Ів. 3:35; 17:23,24,26 — *agapaō*
2. Ів. 5:20 — *phileō*

Видається очевидним, що в діалозі Ісуса з Петром у Ів. 21:15-17 дійсно є різниця між поняттями у тому контексті. Пам'ятайте, що контекст, контекст, і ще раз контекст (а не лексика чи словники) визначає значення слів (понять)!

▣ **«все передав у Його руки».** Тут вжито ДОКОНАНИЙ ВИД АКТИВНОГО СТАНУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ. Це єврейська ідіома, яка вказує на силу чи владу над чимось/кимось (наприклад, Ів. 10:28; 13:3; Дії 4:28; 13:11). Це надзвичайно цікава фраза, яка має велику кількість паралелей (пор. Ів. 17:2; Мт. 11:27; 28:18; Еф. 1:20-22; Кол. 2:10; 1 Петр. 3:22).

3:36

NASB «Той, хто вірить у Сина, має вічне життя; а хто не послухає Сина, не побачить життя»

NKJV «Той, хто вірить у Сина, має життя вічне; а хто не увірує в Сина, не побачить життя»

NRSV «Кожен, хто вірує в Сина, має вічне життя; кожен, хто не слухає Сина, не побачить життя»
TEV «Кожен, хто вірує в Сина, має вічне життя; кожен, хто не слухає Сина, не матиме життя»
NJB «Будь-хто, хто вірує в Сина, має вічне життя; будь-хто, хто відмовляється увірчувати в Сина, ніколи не побачить життя»

Всі ДІЄСЛІВНІ ФОРМИ вжито в АКТИВНОМУ СТАНІ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ, тобто для позначення триваючої дії. Віра є більшим, ніж одноразове рішення людини, незалежно від того, наскільки щирим чи емоційним воно тоді було (пор. Мт. 13:20). Ці слова підтверджують, що без пізнання Ісуса, неможливо пізнання Бога Отця (пор. Ів. 12:44-50 і 1 Ів. 5:10). Спасіння приходить лише через триваючі відносини з Ісусом, Сином Божим (пор. Ів. 10:1-18; 14:6). Див. Спеціальну тему: «Що означає «отримувати», «вірувати», «визнавати/сповідати» і «покликання»?

ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС не лише говорить про триваючу дію, а й про те, що спасіння є теперішньою реальністю. Це те, що віруючі вже мають, але все ще не є повністю завершеним. Це і є той самий дуалізм двох епох: «вже» і «все ще» (див. Спеціальну тему: Цей вік і прийдешній вік). Див. Спеціальну тему: Грецькі дієслова, які використовуються для опису спасіння.

Цікаво звернути увагу на коментар щодо контрасту між «вірувати» і «слухатися» у цьому вірші. Євангеліє (добра вістка) є не тільки Особою, яку ми приймаємо, та істину якої ми підтверджуємо, але й сам спосіб життя, яким ми живемо (Лк. 6:46; Еф. 2:8-10).

■ **«але гнів Божий буде на ньому».** Є єдине місце у текстах Івана (за винятком 5 разів у Об'явленні), де вжито слово «гнів» (*orgē*). Ця ідея загального характеру така ж сама, як та ідея, яка закладена у слові «суд». Тут вжито ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС АКТИВНИЙ СТАН ДІЙСНИЙ СПОСІБ. «Віра», «послух» та «гнів» є теперішніми триваючими реальностями, які отримують завершення лише у майбутньому. Тут використаний той же самий контраст між «вже» і «ще ні» в Царстві Божому. Повну версію біблійної дискусії щодо поняття «гнів» читайте в тексті Рим. 1:18-3:20.

ПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ

Цей коментар є для Вас навчальним путівником, а отже, Ви залишаєтесь відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить Вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати це на автора-коментатора. Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань — примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. В чому первинне послання Ісуса було схожим на вістку Івана Хрестителя?
2. Чи було хрещення Івана таким самим, як християнське хрещення?
3. Чому так багато уваги було приділено словам Івана Хрестителя в перших главах Євангелія від Івана?
4. Опишіть, які протиріччя (їхню кількість і суть) використовує апостол Іван для опису відносин між Іваном Хрестителем та Ісусом?
5. Як слово «приймати» в Ів. 3:33 пов'язане зі словом «увірувати» в Ів. 3:36? Яким чином дієслово «не слухатися» в Ів. 3:36 відноситься до цієї дискусії?
6. Наведіть всі причини по порядку (відповідно до тексту Євангелія), чому людям слід довіритися Ісусу із Назарету як їхній єдиній надії на спасіння? (Ів. 3:31-36)
7. Поясніть, чому ДІЄСЛОВО «гнів» в Ів. 3:36 вжито у ТЕПЕРІШНЬОМУ ЧАСІ?